

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Žáci z rozvedených rodin

Vypracovala: Bc. Tereza Zuntová
Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

Bc. Tereza Zuntová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala zejména vedoucí své diplomové práce PhDr. Martě Franclové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytovala během tvorby diplomové práce. Dále jí chci poděkovat za velmi příjemný přístup a podporu. Nemalé díky patří i rodičům účastníků výzkumu a zejména pak účastníkům samotným.

Anotace

V diplomové práci nás budou zajímat hlavně dopady rozvodu rodičů na psychiku dětí a jejich budoucí život. Součástí práce je literární rešerše, která je zaměřena na témata rodiny, rozvodu a následných dopadů rozvodu na dítě. Stejně tak je koncipovaná celá teoretická část. Na téma rodiny nahlížíme mimo jiné i z kontextu historického vývoje, protože v něm spatřujeme významné souvislosti pro současnou dobu, kdy je rozvod rodin stále častější. Kromě historie rodiny se zabýváme také jejími funkcemi a uspořádáním. V oblasti rozvodu se zaměřujeme na charakteristiku jednotlivých druhů rozvodu. Zajímali jsme se také o nejčastější příčiny rozvodu. Velmi důležité nám připadalo zařadit kapitolu o porozvodové péči o dítě. Poslední kapitolou teoretické části je kapitola zaměřená přímo na dopady rozvodu na dítě. Řešíme zde hlavně psychickou stránku osobnosti a postoje k životu.

Praktická část je zaměřena na kvalitativní výzkum, který je proveden metodou hloubkového rozhovoru. Účastníky výzkumu se stali žáci, kteří právě navštěvují druhý stupeň základní školy a dále ti, kterým se rodiče rozvedli, když druhý stupeň navštěvovali a nyní nahlíží na rozvod s odstupem času.

Klíčová slova: žák, rodina, rozvod, dopady rozvodu

Annotation

In my dissertation I'm going to focus mainly in divorce consequences on children, children's psychological condition and their future lives. Part of this dissertation is also literary recherche which is focused on family, divorce and divorce consequences. Theoretical part is also drafter like that. We will also deal with family in historical context because we can find some connections with present in which divorces are becoming more and more common. Besides history we will deal with family functions and arrangements. In divorce part we will focus on different kinds of divorces. Chapter about after divorce child care is also included. The last chapter is focused on directly on consequences of a divorce. We are dealing with kids' psychological condition and life attitude.

Practical part is focused on qualitative research done by in-dept interview. Participants were kids attending secondary school and adults whose parents went through divorce when they were attending secondary school and they are looking back to those events.

Keywords: student, family, divorce, consequences of divorce

Obsah:

1. Úvod	7
2. Literární rešerše	10
3. Rodina	13
3. 1. Rodina z historického pohledu	13
3. 2. Struktura rodiny	18
3. 3. Funkce rodiny	20
4. Rozvod	23
4. 1. Rozvodové řízení	24
4. 2. Druhy rozvodového řízení v České republice	24
4. 3. Porozvodová péče o dítě	26
5. Dopady na dítě po rozvodu rodičů	28
5. 1. Emocionální dopady na dítě a jeho reakce na rozvod	28
Praktická část	30
6. Cíle výzkumu	31
6. 1. Výzkumné otázky	31
7. Metodika	32
7. 1. Kvalitativní výzkum	32
7. 2. Výzkumný vzorek	34
7. 3. Metody sběru dat – rozhovor	35
7. 4. Realizace výzkumu	36
7. 5. Zpracování dat	37
7. 6. Etické hledisko	39
8. Výsledky analýzy rozhovorů s žáky na druhém stupni ZŠ	40
9. Výsledky analýzy rozhovorů se staršími respondenty	48
10. Shrnutí	64
11. Závěr	67
12. Literatura	69
13. Seznam příloh	74
14. Seznam tabulek	75
15. Přílohy	76

1. Úvod

V současnosti žije na planetě Zemi přes sedm miliard lidí. Každý člověk se od druhého liší v mnoha znacích. Některé se týkají spíše zevnějšku, jako je například výška postavy, barva kůže, vlasů, tvar hlavy, očí nebo nosu, jiné se týkají spíše vnitřní stránky osobnosti. Máme tím na mysli temperament, inteligenci, názory na život a jeho uspořádání, nebo cíle. Co má ale každý člověk společné je pocit k někomu patřit, někam zapadat. Lidé se už po tisíciletí slučují do společností, které se mohou lišit svou početností, jež se samozřejmě během vývoje života lidí na Zemi neustále zvyšuje vzhledem k nárůstu obyvatel. Dále se mohou lišit místem výskytu, protože každá společnost se soustřeďuje na území, které je jí vlastní, které důvěrně zná a ví, jak v tomto prostředí přežít. Společnosti se liší jazykem, kterým se daná společnost dorozumívá, ale třeba i náboženským vyznáním, které v některých případech udává společnosti směr a pravidla.

Z předchozího odstavce je zřejmé, že rozdíly od sebe společnosti spíše oddělují, představují jisté hranice. V současném světě se ale musíme učit tyto bariéry překračovat. Lidé určité společnosti se nyní nesoustřeďují jen na historicky určeném místě, ale neustále se přemísťují a snaží se pro sebe nalézt lepší místo pro život. Vzhledem k moderní době a technologii není přemísťování z místa na místo velkým problémem. Člověk se snaží tyto hranice překračovat, protože odlišné společnosti mu mohou nabídnout možnosti pro jeho nejen osobní, ale i pracovní rozvoj.

I když se od sebe společnosti liší, a jak již bylo zmíněno výše, jedno mají všechny společnosti a národy na světě stejné a to, že je vytvářejí lidé, kteří se slučují do menších skupinek, kterým říkáme rodiny. Rodina, zejména pak lidé a hlavně vztahy mezi nimi, jsou základními jednotkami každé společnosti. Je jasné, že každá společnost má na instituci rodiny jiný pohled, vyznávají se zcela jiné hodnoty.

Stejně tak, jak se vyvíjela společnost, se vyvíjí i rodina. Postupem času se měnily role muže a ženy v rodině, forma soužití v rodině, hodnoty, které s sebou rodina nese a vůbec tradice rodiny. Rodina v minulosti představovala zákonný směr jak zplodit děti a dále rozšiřovat rod a tedy i společnost. Musíme zmínit, že současná doba je dosti individuální a tradice rodiny se vytrácí. Každý myslí jen sám na sebe a svůj užitek a

možnosti, které mu život přináší. Takové názory a přemýšlení současné společnosti přináší i jasné jevy do instituce rodiny. Lidé nyní méně uzavírají sňatky, protože tolerance k dětem zplozeným mimo manželství je vysoká, manželství tudíž není podmínkou pro plození dětí a šíření rodu. Dalším demografickým jevem, který se vyskytuje ve společnosti, je zvyšující se rozvodovost, protože lidé už se nesnaží své problémy řešit spíše tak, aby rodinu udrželi, už se nesnaží najít kompromis a vycházet si vstříc. Zaměřují se spíše na své individuální štěstí. Jedním z řešení takových problémů je tedy rozvod.

V této práci se budu zabývat hlavně rozvody, tedy zákonným ukončením manželství za života obou manželů a tedy rozpadem rodiny. Budou mě hlavně zajímat vlivy rozvodu, které dopadají na děti v rodině. Soustředovat se budu hlavně na děti školou povinné a to docházející na druhý stupeň základních škol. Jedná se o děti, které si procházejí složitým obdobím v oblasti svého vývoje, a rozvod v tomto věku pro ně může být traumatický a může je poznamenat na zbytek života.

V teoretické části si nejprve vytvoříme přehled literatury, která se dané problematiky týká. Následně se budu zabývat tématem rodiny, kde se zaměřím na její historický vývoj a na změny, které s sebou pokrok doby v rodině přinesl. Bude mě také zajímat postavení muže a ženy v rodině, což má jistě na současnou situaci velký vliv. Někteří muži si totiž stále myslí, že ženy patří domů k dětem a mají se pouze starat o rodinu, přičemž muž je ten, kdo rodinu zajistí po finanční stránce. Tento model ovšem v mnohých rodinách už není možný a to nejen vzhledem k emancipaci žen, ale také zejména vzhledem k trhu, kdy je spíše pro rodinu v mnohých případech nutné, aby žena pracovala. S tím jsou ale spojené jisté neshody, protože je na prvním místě práce a uživení rodiny, a další hlediska jsou odložena do pozadí. Výchova dětí a věnování se rodině upadá a členové rodiny se začínají od sebe vzdalovat, jsou více unavení, nachází si aktivity, u kterých si odpočinou individuálně, mohou se rozcházet i v určitých názorech. Toto všechno může být důvodem, nebo alespoň prvotním impulsem pro rozvrat rodiny a následný rozvod manželů, který se nedotýká jen jich, ale i jejich dětí. Dále mě budou zajímat funkce rodiny, jejichž plnění se od rodiny očekává pro její dobré fungování. I narušení těchto funkcí může být příčinou rozvodu. Následně nadefinuji typy rodiny. Popíšu, jak vypadá rodina úplná a jak se rodina neúplná, která většinou vzniká po rozvodu manželství. Vysvětlím i další typy rodiny.

V následující části mě budou zajímat způsoby rozvodu, které také mohou mít svou vyhrčeností vliv na psychiku dítěte, a dále se detailněji podívám na jednotlivé fáze rozvodu. Pokusím se vykreslit porozvodovou péči a děti, společně s jejími důsledky.

V poslední části teorie se zaměřím přímo na dítě a jeho vývoj nejen fyzický, ale i psychický právě v období puberty a na to, jaké důsledky může mít rozvod na psychiku dítěte.

V praktické části se soustředím zejména na rozhovory s jednotlivými účastníky. Mezi své účastníky jsem zařadila děti, které navštěvují druhý stupeň základní školy, a jejich rodiče prochází nebo procházeli v nedávné době rozvodem. Dále se budu zaměřovat na respondenty, kteří si rozvodem rodičů prošli, když právě na druhém stupni byli a nyní se na tuto životní událost mohou podívat s odstupem času.

2. Literární rešerše

Téma rodiny, jejího fungování a následného rozpadu je popisováno zejména v sociologických, psychologických a pedagogických dílech. Rodina a vztahy v ní nebyly nikdy zcela stabilní a měnily se, stejně tak jako se mění členové v ní.

Rodinou se zabývá Matoušek (2003), který ve svém díle přirovnává rodinu ke vztahové síti, ve které nejde o členy rodiny jako takové, ale o vzájemné propojení a vztahy mezi nimi. Stejně tak Matějček (1992) přirovnal rodinu k systému prvků. Ve svém díle *„Dítě a rodina v psychologickém poradenství“* uvádí, že jednotliví členové rodiny, tedy prvky systému se navzájem ovlivňují. Díky této interakci se pak vytváří klima celé rodiny a pohledu společnosti na ni. Možný (2008) ve svých dílech *„Rodina a společnost“* a *„Sociologie rodiny“* poukazuje na důležitost rodiny pro společnost, kdy představuje základní stavební kámen společnosti. Bez rodiny by se společnost neměla z čeho skládat.

Na rodinu však musíme pohlížet i v rámci historického kontextu, kde můžeme vidět, jak se rodina během času vyvíjela. Tento náhled nám umožňuje dílo Matouška (2003) s názvem *„Rodina jako vztahová síť“*, kde je detailně popsán proces vývoje rodiny od pravěku, až po současnost. Dosti je poukazováno na genderovou problematiku postavení muže a ženy ve společnosti a jejich práva v rodině. Trochu stručnější, nýbrž ucelených přehled o historii rodiny podává publikace, kterou napsal Výrost (1998), kde se dozvídáme i o charakteristických znacích současné rodiny v České republice. V publikaci *„Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy“* od autorů Horské, Kučery, Maura a Stloukala (1990), se dozvídáme o jednotlivých etapách historického vývoje v souvislosti s rodinou. Velmi přínosné jsou kapitoly, které se věnují současné problematice rodiny. Základními charakteristikami mezi tradiční, moderní a postmoderní rodinou se zabývá Možný (2008).

Pokud chceme poznat a pochopit principy rodiny, její strukturu, funkce a postup výchovy, pomohou nám zejména publikace Helus (2007), Jandourek (2007), Výrost (1998) Definice základních struktur rodiny, nám může poskytnout *„Sociologický slovník“* (Jandourek, 2007). Můžeme zde nalézt pojmy rodiny atomární, neúplné a rozšířené. Těmito strukturami a jejich definováním se zabývá i Střelec (1978).

Detailněji se na problematiku neúplné rodiny zaměřuje ve svém díle „*Sociální psychologie pro pedagogy*“ Helus (2007), který se následně zaměřuje i na základní funkce rodiny a rozdělení funkčních a nefunkčních rodin. Stejně tak se problematice struktury rodiny a její funkčnosti věnuje Satirová (1994), která rodiny podle funkčnosti dělí na zdravé a narušené. Funkcemi rodiny se zabývá i Výrost (1998) v „*Aplikované sociální psychologii*“.

Vzhledem k demografické situaci se v České republice zvyšuje počet rozvodů. Jednou z možných příčin je rozdílnost obou pohlaví a neumění komunikace mezi partnery. Komunikací a vůbec rozdíly mezi pohlavími se zabývá Gray (1992) v publikaci „*Men Are from Mars, Women Are from Venus*“. Velmi přehlednou příručkou je dílo Novák, Průchová (2005), kde jsou specifikovány poznatky, které jsou užitečné hlavně v předrozvodové fázi. Snaží se poukázat na momenty, které jsou definující pro následné přemýšlení o rozvodu. Tématem rozvodů, které je pro práci také velmi důležité, se zabývá Průchová (2002) ve svém díle „*Slušný rozvod*“, která popisuje a definuje jednotlivé fáze, přípravy na rozvodové řízení, svěřování dětí do péče a samotným rozvodovým řízením, které pak dělí podle způsobů rozvodů. O rozvody, vyživovací povinnost, řešení majetkového vyrovnání se zajímají i autorky Francová a Dvořáková Závodská (2008) v publikaci „*Rozvody, rozchody a zánik partnerství*“.

Většina manželství, která se rozvádějí, už nejsou jen dva partneři, ale i děti, které s nimi vyrůstají v jedné domácnosti a právě proto se jejich rozvod také dotýká. Rozvod v každé vývojové fázi působí na dítě jinak. Na tuto problematiku se soustřeďuje Smith (2004) v „*Děti a rozvod*“. O stádiích vývoje člověka jako takového se zajímá v díle „*Vývojová psychologie – dětství a dospívání*“ Vágnerová (2012) a Piaget a Inhelderová (2010) v „*Psychologie dítěte*“. Po rozvodu si nejen rodiče ale i děti procházejí složitým obdobím, kdy u dětí může docházet k psychickým projevům jako je deprivace, nebo deprese, což řeší Matějček (1992), Matějček a Dytrych (2002) v publikaci „*Krizové situace v rodině očima dítěte*“, Matějček a Langmajer (1974) a Novák, Průchová (2005). Tyto stresy mohou v některých případech způsobovat sami rodiče, když se navzájem pomlouvají, nadávají si a nedokážou spolu vyjít. Takové situace popisuje Warshak (2002) v díle „*Rozvodové jedy*“, kde následně radí i jak se těmto situacím vyhnout, nebo jak je řešit. Tato situace většinou vyplývá z neshody obou rodičů o následné výchově dětí po rozvodu. Někteří rodiče se i dohadují o výhradní péči o dítě.

Na péči o dítě se zaměřuje nejen Warshak (1992), který řeší, pro jaké pohlaví je lepší zůstat ve výhradní péči matky a kdy otce, ale i Dudová a Hastrmanová (2007) v díle *„Otcové, matky a porozvodová péče o děti“*.

3. Rodina

„*Rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí.*“ (Matějček, 1994, str. 15) Stejně jako se po staletí vyvíjí společnost, formuje se i rodina.

Podle Matouška (2003) je rodina síť určitých vztahů, které mezi sebou jednotliví členové mají. Každý člen rodiny má své postavení a svůj úděl v rodinném životě. Rodina by měla pro každého člověka představovat místo, kde je v bezpečí, kde se cítí milován a kde vždycky najde pochopení.

Jak jsme již zmínili výše, společnost se postupem času vyvíjela. V civilizovaném světě už nežijeme v jeskyních. Špína a nehostinné podmínky středověku už jsou pro nás také minulostí. Stejně tak se formovala i instituce rodiny. V této kapitole se zaměříme na pohled do historie instituce rodiny od pravěku až po současnost. Dále se zaměříme na to, jaké funkce by rodina v současném světě měla mít pro svůj „zdravý“ chod, určíme si jednotlivé typy rodin současnosti a ty si dále detailněji popíšeme.

3. 1. Rodina z historického pohledu

3. 1. 1. Pravěk

Matoušek (2003) odhaduje za kořeny instituce rodiny již období před tisíci lety. Původní lidé, tedy pralidé se soustřeďovali do skupinek (klanů), jejichž členové měli mezi sebou pokrevní vazbu. Můžeme tedy říci, že se jednalo o rodinu velmi rozšířenou. Lidé se soustřeďovali na jednom místě, vyznávali jednotný náboženský kult.

Tato společnost jako výsostnou bytost považovala ženu, byl uznáván kult matriarchátu. (Klabouch, 1962)

Žena - jako matka- rodila děti, tedy zajišťovala pokračování rodu. Starala se o chod celého kmenu a výchovu dětí. Tito lidé si mysleli, že oplodnění je založeno na duchovní cestě, tedy ženu neoplodní muž, ale Svatý duch. Mužova role oploditele

nebyla uznávána jako v současnosti. Muž měl na starosti výhradně lov, kterého se ženy nezúčastňovaly. (Matoušek, 2003)

Odborníci tvrdí, že muži jsou agresivnější než ženy, což se nakonec projevilo v úpravě nadřazenějších pozic ve společnosti. Muži díky svým válečným povahám a dobovacím praktikám získali post nadřazenosti pro sebe. (Matoušek, 2003)

Nesnažíme se naznačit, že dnes na světě neexistují podobná klanová seskupení, která se v pravěku objevovala. Amazonský prales nebo ostrovy Tichomoří mohou před našimi zraky ukrývat ještě mnoho takových společností založených na, podle civilizovaného světa, primitivních principech. Díky nim však máme možnost zjišťovat, jak mohla naše civilizace vypadat v právě v dobách pravěku.

3. 1. 2 Starověk

Od neolitické revoluce se ve formě společenského života lidí událo mnoho změn. Společnost se začala rozšiřovat a v době starověku se začaly utvářet první státy, polis. S rozšiřováním společnosti se začala klanová organizace jednoho rodu měnit, příslušnost člověka se pak vztahovala k jednotlivým rodům, mezi kterými už není podmínkou pokrevní příbuznost. (Možný, 2008)

Podle Matouška (2003) jasně znatelný byl kult muže. Muž v Řecku byl vlastníkem veškerého majetku, účastnil se veřejného života. Muž měl povinnost se oženit a zplodit potomka, mužského následníka, který by dále udržoval rodinnou linii. Ženský úděl ve starověkém Řecku byl porodit mužského potomka, správně se o něj postarat, vychovat ho a starat se o teplo rodinného krbu. Žena se zdržovala výlučně doma a neměla možnost zúčastňovat se veřejného života. V řecké společnosti nebyly stíhané potraty, které mohla ale vdaná žena podstoupit až po svolení manžela.

Ve starověkém Římě se situace kolem žen trochu mění. I když je stále společnost zastáncem kultu muže, v ženě postavení dochází k jisté emancipaci. Žena se ve starověkém Římě může vzdělávat a dokonce pracovat. To se týkalo hlavně nemajetných žen, které si tak vydělávaly na své živobytí. Mohly se dokonce zajímat o

politický život. Zákonem však bylo ustanovené, že ženy nesmí pracovat v oblasti práva a bankovníctví. (Matoušek 2003)

Současná pravidla civilizované rodiny západního typu se liší. Nesmíme ale opomenout, že v dnešním světě existují státy, které podobná pravidla vyznávají dodnes. Zvláště postavení ženy je v těchto společnostech téměř totožné. Máme tím na mysli země Blízkého východu, kdy jsou ženy téměř manželovým majetkem a jsou podřízeny jeho přáním a vůli.

3. 1. 3. Středověk a vliv církve

Po příchodu křesťanství na území našeho současného státu se poměry ve společnosti dosti změnily. Na sňatek bylo nahlíženo spíše jako na obchod. Rodiny si pro své potomky snažily vybírat protějšek podle majetkových zájmů. Veškeré sňatky mohly být uzavírané až po povolení od panovníka a jen před církví svatou. Příslušnost k rodině byla ve středověku velmi důležitá. Pokud člověk nepatřil do některé z rodin, neměl ve společnosti žádné postavení. Rodiny v této době byly velmi rozšířené. Pod jednou střechou žily tři až čtyři generace. Musíme ale brát v potaz, že k takovým případům docházelo méně často, protože středověká společnost se vyznačuje velmi nízkou nadějí na dožití (Matoušek, 2003)

Tento fakt je zapříčiněn válkami, které v této době byly téměř na denním pořádku, epidemiemi nemocí, které zužovaly středověkou společnost často. Tyto nemoci měly za následek hlavně špatná hygiena a nezdravé jídlo. (Horská, Kučera, Maur, Stloukal, 1990)

Dítě ve středověké společnosti dosáhlo „dospělosti“ už v osmi letech, kdy bylo posláno rodinou do světa „na zkušenou“. (Matoušek, 2003)

V této době byla instituce rodiny zachovávána hlavně kvůli křesťanské církvi, která jednoznačně odmítala rozvody a potraty. Pokud se někdo chtěl rozvádět, musel opustit církev, ale příslušnost k církvi byla ve středověké společnosti velmi důležitá. (Průchová, 2002)

3. 1. 4. Novověk

Musíme říci, že novověk s sebou přináší velký rozmach myšlení, obchodu a tudíž i velké možnosti právě pro vydělání peněz. (Matoušek, 2003)

V období 18. století se rodiny začínají pomalu zmenšovat a součástí rodiny jsou hlavně rodiče a jejich děti, často bez spolužití s prarodiči. V této společnosti se stále více odstupuje od církve, tomuto jevu říkáme sekularizace. (Možný, 2008)

V rodinách je stále častěji do popředí stavěn cit a láska. (Matoušek, 2003b)

Největší změny do života tradiční rodiny přinesla průmyslová revoluce, která mazala rozdíly mezi mužem a ženou. Muž už nebyl jediným členem rodiny, který rodině zajišťuje příjem, ale na poli práce se začala uplatňovat i žena (vliv emancipace), i když musíme připustit, že ženy měly na trhu práce podřadnější postavení. Práce už na obyvatele nečekala doma, ale muselo se za ní dojíždět a to hlavně do továren, které se stavěly spíše ve městech. Do města se tím pádem začíná stěhovat více lidí, čemuž říkáme proces urbanizace. Sňatky se na přelomu 19. a 20. století neuzavírají příliš často za účelem rozšířit majetek, ale do popředí se dostává fakt, že se lidé milují a chtějí spolu strávit život. (Matoušek, 2003)

V této době si již všímáme tendencí moderní doby. Lidé do popředí staví práci a rodině potom věnují méně času. Často se stává, že si rodiče plánují méně dětí, než to bylo obvyklé v dobách minulých.

3. 1. 5. Současná situace

Můžeme říci, že v současné době rozdílnost v právech mezi muži a ženami téměř zmizela. Ženy jsou dnes významnými lékařkami, právničkami a často se stává, že v různých firmách jsou ženy mužům nadřazeny. Dnešní společnost nabízí mnoha lidem získávat moc a tu následně využívat ke svému vlastnímu obohacení. Tato možnost se lidem v České republice naskytlá po svržení totalitního režimu v roce 1989, kdy se obyvatelům otevřely dveře do světa. Lidé mohli začít cestovat, pracovat v zahraničí. S otevřením hranic do České republiky začaly pronikat vlivy západní sekularizované

společnosti. Terčem zájmu se staly pracovní příležitosti a kariéra. Kariéra se staví do popředí u většiny lidí a instituce rodiny ustupuje do pozadí. Tradiční standardy manželství a rodiny se vytrácejí.

Jak uvádí Horská, Kučera, Maur, Stloukal (1990, str. 457), současná rodina se vyznačuje následujícími charakteristikami:

- „*snížením stability manželských párů;*
- *úbytkem dětí v rodině;*
- *rozpadem vícegeneračního soužití;*
- *snížením úmrtnosti a prodloužením věku.*“

Tento fakt nám dokazují demografické ukazatele, které mluví jasně. V 90. letech se rapidně snížil počet sňatků. Zatímco v 80. letech jsme zaznamenali uzavření přes 80 000 sňatků, v roce 1995 bylo sňatků uzavřeno pouze kolem 55 000. Dokladem je graf z Českého statistického úřadu, který je obsažen v přílohách (Graf č. 1). Lidé si dále také vstup do manželství odkládají na pozdější věk. Zatímco se snižuje počet sňatků, stále více se zvyšuje počet rozvodů, což dokládá graf č. 2 v přílohách a to už od 50. let. Můžeme říci, že v současnosti se rozvádí téměř každé druhé manželství. Vlivem rozmachu antikoncepce a potratů se snížila v České republice i porodnost. Můžeme si například všimnout, že v roce 1990, kdy bylo provedeno kolem 120 000 porodů. V roce 1999 klesl však počet porodů na pouhých 89 000 ročně. (Graf č. 3 v přílohách).

V současné době dávají lidé přednost alternativním formám partnerského života – nesezdaná soužití, život bez stálého partnera. (Hamplová, 2000)

Trendem posledních let jsou takzvaní „singles“. Jsou to lidé, kteří mají svůj byt, práci a jsou strůjcem svého času. Tito lidé většinou mají partnerský vztah založený na sexu s blízkou osobou, ale nesdílejí stejný byt. „Singles“ ve většině případů neuvažují o manželském závazku, ani o plození dětí.

3. 2. Struktura rodiny

Podle Matějčka (1992) je rodina celek, systém, který je tvořen z jednotlivých prvků – členů, kteří spolu navzájem žijí v jedné domácnosti. Každý člen rodiny se vyznačuje svou rolí, kterou v rodině zastává. Podle členů v domácnosti můžeme rodinu dělit podle její struktury.

Mezi typy rodiny podle struktury patří:

1. Rodina úplná
2. Rodina neúplná
3. Rodina smíšená
4. Rodina atomární
5. Rodina rozšířená

Rodina úplná je z historického hlediska brána za dobrý model rodinného života. Úplná rodina se skládá především ze dvou manželů, muže a ženy, a jejich dítěte nebo dětí. Tato rodina splňuje základní funkce rodiny a představuje pro dítě bezpečné prostředí pro poznávání okolního světa a pomáhá dítěti se začlenit do společnosti. Taková rodina je pro zdravý vývoj dítěte nezbytná, protože rodiče pro dítě v takovém případě představují vzory chování. (Jandourek, 2007)

Naproti předchozímu ujasnění pojmu rodina úplná stojí pojem rodiny neúplné. Podle sociologického slovníku je rodinou neúplnou „*rodina redukována rozvodem nebo smrtí otce, matky, obou rodičů, nebo tvořená svobodnou matkou a dítětem.*“ (Jandourek, 2007, str. 207)

Podle Langmajera a Matějčka (1974) může u dětí, které vyrůstají v neúplné rodině, a tudíž není zastoupena role jednoho z rodičů, docházet k většímu riziku vzniku psychických deprivací, které následně mohou mít následky a odrážet se tak do budoucnosti dítěte.

Rodič, nebo jeho role bývá nahrazována jiným členem rodiny – dědečkem, strýcem. (Helus, 2007)

Musíme připustit, že některé rodiny, ač vypadají jako ucelené a úplné, kde domácnost sdílí otec, matka i děti, nemusí nutně splňovat jeden z rodičů svou rodičovskou funkci. Takové případu se říká funkční/skrytá neúplnost. (Helus, 2007)

Rodina neúplná je v současnosti velmi rozšířenou strukturou. Tento fakt si můžeme odůvodňovat vysokou mírou rozvodovosti. Po rozvodu je dítě ve většině případů svěřeno do výhradní péče jednoho rodiče, který pak s dítětem tvoří právě rodinu neúplnou. (Matějček, Dytrych, 1999)

Dalším důvodem je i větší tolerance svobodných matek ve společnosti. V současnosti nebudí rozhodnutí matky vychovávat dítě sama žádné větší pohoršení, jako tomu bylo v minulosti.

Podle Satirové (1994) se mohou neúplné rodiny stát následně rodinami smíšenými. Jde zejména o situace, kdy se matka nebo otec podruhé vdá nebo ožení. Většinou si s sebou nový partner přivede i své závazky a vytvoří se jedna velká rodina. Je totiž jasné, že je nutné brát ohled hlavně na potřeby dítěte, které se potřebuje s novou situací srovnat po svém a k tomu potřebuje nejen svoje vlastní rodiče, ale i nové partnery rodičů. Bez nich by totiž adaptace na daný stav byl nemožný. Samozřejmě se od rodičů očekává, že na sebe budou brát ohledy a budou společně za jedno při výchově svých vlastních dětí.

Další smíšenou rodinou je tzv. rodina pěstounská. Do takové rodiny se umisťují děti, které opustili jejich vlastní rodiče, buď protože například oba zemřeli nebo se o své dítě nedokážou postarat. Většinou se děti do pěstounských rodin umisťují na dobu delší, tzn. několik let, jindy se může jednat jen o dočasnou návštěvu a to v případě, že je rodič momentálně a na krátkou dobu neschopen se o dítě postarat. Pěstounská rodina má za úkol vytvořit domácí prostředí a dítěti zajistit základní rodinné funkce. (Satirová, 1994)

Rodinu atomární, neboli nukleární můžeme chápat jako rodinu, která se skládá jen z těch nejbližších příbuzných tzn. rodičů (manželé) a dětí, které sdílejí jednu domácnost. V dnešní době je atomární (nukleární) rodina velmi rozšířena. Můžeme se setkat i s pojmy párová nebo manželská. (Jandourek, 2007)

Odlišně než na rodinu atomární nahlížíme na rodinu rozšířenou. Zatímco rodina atomární se skládá jen z rodičů a dětí, v rodině rozšířené sdílejí jednu domácnost další členové příbuzenstva. Většinou se jedná o prarodiče, tetičky, strýce a jejich děti. Jedná se vícegenerační soužití. (Střelec a kol., 1978)

Rodina rozšířená se nyní vyskytuje pouze zřídka, je to spíše historická forma soužití členů rodiny. Dnes se dává spíše přednost osamostatnění rodiny a životu pouze v malé skupině lidí (atomární rodině), kde je větší možnost prosazování svých zájmů a přání.

3. 3. Funkce rodiny

Každá rodina se řídí svými vytvořenými pravidly a každý člen rodiny má své jasné postavení, roli a úděl. Rodina ale nefunguje jen jako shluk jednotlivců. V rodině jde hlavně o celek, který je vytvořen vazbami a vzájemnými vztahy mezi rodiči a dětmi. Rodina funguje na základě principů, které vytvořila společnost, podle nichž se pozná „zdravě“ dobře fungující rodina.

Podle Výrosta (1998) mezi základní funkce rodiny patří:

1. Reprodukční funkce
2. Materiální funkce
3. Výchovná funkce
4. Emocionální funkce

2. 3. 1. Funkce reprodukční

Reprodukční funkce je převážně biologického rázu. Jde hlavně o stálé rozšiřování lidské populace tak, aby člověk nevyhynul. V pravěku si lidé mysleli, že reprodukční funkci nesplňují muž a žena, ale Svatý duch, který ženu oplodní. Postupem času byl význam muže rozpoznán a reprodukční funkce začala být podporována. Zmínky o podpoře reprodukce jsme si mohli přečíst již výše, kdy muži v Řecku byli nuceni do sňatku za účelem zplození manželského potomka, následníka a šířitele rodu. (Matoušek, 2003)

V současné době není zajišťována zákonem. Kvůli antikoncepcím a potratům se stává, že tato role ztrácí na významu.

2. 3. 2. Funkce materiální

Funkci materiální by měli zajišťovat výhradně rodiče (produktivní členové). Rodiče by měli rodině zajistit takový příjem, který by celé rodině zajistil obživu a vhodné bydlení pro plnění dalších funkcí. (Výrost, 1998)

V době, kdy měli muži výhradní postavení, tato funkce ležela na jejich bedrech. Muži přinášeli do rodiny finance. Nyní můžeme říci, že pro průměrný chod rodiny je nutností, aby pravidelný příjem měla i žena. Vzhledem k ekonomické situaci a životnímu standardu společnosti si jen málo rodin může dovolit jen jeden příjem ze strany muže. (Matoušek, 2003)

2. 3. 3. Funkce výchovná

Tuto funkci splňují opět více méně rodiče. Jejich úkol začíná již v raném dětství dítěte, kdy svou ratolest učí základním hygienickým návykům a základům slušného chování, které v něm formují do jeho dospělosti. Rodiče připravují své dítě na školní život, následně pak na život pracovní a samostatný soukromý. Jejich cílem je vychovat člověka, jenž se pohodlně začlení do společnosti ostatních lidí, přijme svou sociální roli a postavení. Pro rodiče je zadostiučinění, když jsou jejich děti schopny předat tyto informace, které získaly od svých rodičů, svým potomkům. (Výrost, 1998)

2. 3. 4. Funkce emocionální

Funkce emocionální má největší význam ve fungování rodiny. Jde o citovou vazbu, kterou potřebuje každý člověk na světě. Člověk má neustále potřebu někam patřit a rodina splňující tuto funkci mu tento pocit nabízí. Rodina je pro člověka útočištěm, místem, kde se cítí v bezpečí. Cítí se dobře tam, kde ho lidé chápou a snaží se podporovat. Tuto funkci mohou splňovat jak rodiče, tak děti. I rodiče totiž potřebují vědět, že je jejich děti milují a tím pádem jim lásku oplácejí. (Výrost, 1998)

Smutným faktem je, že mnohým dětem se takovým citům nedostává. Jejich biologickými rodiči, kteří se o ně nemohou nebo nechtějí starat, jsou umístěny do dětských domovů, kde je sice o děti postaráno, ale není jim stoprocentně poskytnut pocit lásky a pocit k někomu patřit. Toto jim mohou poskytnout pěstounské rodiny nebo náhradní rodiče. Ne každému dítěti z dětského domova se ale poštěstí takovou rodinu získat.

Pokud jsou splňovány všechny výše vypsané funkce, považuje společnost rodinu za „zdravou“ respektive dobře fungující. Většinou jsou i její členové spokojeni. V opačném případě se může stát, že se v rodině vyskytnou dříve či později problémy, které nakonec mohou být tak neúnosné, že dochází v rodině k hádkám, nesouladu a v konečné fázi k rozvodu.

4. Rozvod

Každý manželský vztah s sebou přináší řešení každodenních situací. Takové řešení znamená i možnost rozdílnosti názorů, která může přerůst v neshody a ty následně v hádky. Podle Graye (1992) se některé páry hádají téměř neustále, jiné zase nikdy, protože se snaží „vyhroceným“ konfliktům předejít a radši své názory nebo nesouhlas nesdělují. Oba tyto případy však stejně mohou skončit odcizením se a ztrátou lásky navzájem. V opravdu kritických situacích dochází právě k rozvodu manželství.

Rozchody nebo rozvody manželství partnerů mají jedno společné. *„Předchází jim období, kdy partneři zkoušejí, zda jim to bude společně klapat. Proto investují do vztahu čas, peníze, fantazii, úsilí, ústupky, zkrátka obětují leccos, aby vztahu dali možnost se rozvinout a žít.“* (Klimeš, 2005, str. 4)

V případě, že partneři už nejsou schopni spolu nadále žít a jejich snaha je bezvýznamná, dochází k rozvratu manželství a následnému rozvodu. Novák a Průchová (2007, str. 38 - 39) uvádí velmi významné znaky, které směřují k rozvodu manželství.

- *„Jeden z manželů již podal návrh a rozvod*
- *Oba manželé mají mimomanželský vztah.*
- *Oba mají konkrétní představu o rozvodu, včetně potřebných právních kroků.*
- *4. Oba uvažují o rozvodu i v období relativního klidu. Ne tedy situačně, např. při hádce.*
- *Oba označují svůj postoj k partnerovi jako lhostejnost a nezájem.*
- *Žena má dlouhodobý mimomanželský vztah.*
- *Žena má jasné a konkrétní představy o rozvodu, včetně potřebných právních kroků.*
- *Sex v manželství chybí déle než šest měsíců.*
- *Partneři již bydlí odděleně v různých bytech.*
- *U ženy je doteková averze vůči manželovi.*
- *Muž má jasné a konkrétní představy o rozvodu a rozvádění, včetně potřebných právních kroků.*
- *U muže je doteková averze vůči manželce.*
- *Jeden z manželů už kontaktoval advokáta v souvislosti s rozvodem.“*

Nejčastějšími příčinami rozvodu patří v České republice hlavně rozdílnost povah, postojů a názorů, ostatní příčiny a následně nevěra. Do ostatních příčin bychom mohli dle mého názoru zařadit například ekonomickou stránku rodiny, nebo dlouhodobé odloučení – výkon služby mimo domov, uvěznění. Nejméně se lidé rozvádějí kvůli zdravotnímu stavu, sexuálním neshodám a neuváženému sňatku. Podrobný přehled můžeme najít v tabulce č. 1 v přílohách.

4. 1. Rozvodové řízení

Rozvod je v České republice jediné zákonné ukončení manželství za života obou partnerů v případě, že „*je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití*“. (Průchová, 2002, str. 25)

Tento proces však není zcela jednoduchým počinem. Zatímco v předchozích letech probíhalo rozvodové řízení pouze jedno, což znamenalo, že soud během jednoho stání rozvedl manželství, svěřil dítě nebo děti do opatrovnictví a stanovil výši výživného, od 1. srpna 1998, kdy proběhla velká novela zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.) můžeme dělit rozvodový proces na opatrovnické řízení (svěření dětí do péče, stanovení výše výživného) a rozvodové řízení (samotné rozvedení manželství). Tedy probíhají dvě soudní stání. (Průchová, 2002)

4. 2. Druhy rozvodového řízení v České republice

Jak jsme již uvedli výše, rozvody mohou mít mnoho příčin, které ovlivňují i to, jak bude rozvodové řízení probíhat. Samozřejmě závisí na závažnosti příčiny rozvratu manželství a na tom, jak moc emotivně se partner k danému procesu postaví.

Průchová (2002) ve svém díle uvádí, že v České republice můžeme rozlišovat tři druhy rozvodu:

1. Klasický (sporný)
2. Dohodnutý
3. Ztížený

Ke klasickému (spornému) rozvodu dochází, když s rozvodem souhlasí pouze jeden z partnerů, nebo v případech, kdy s rozvodem souhlasí oba partneři, ale vedou spory o majetkové vyrovnání nebo bytové podmínky po rozvodu. Většinou rozvodové řízení provázejí hádky a výčitky. Soud potřebuje v tomto případě znát příčinu rozvodu. (Průchová, 2002)

Dohodnutý rozvod je podle Průchové (2002) definován tak, že se partneři dohodnou na majetkovém vyrovnání, svěřením dětí do péče a případném výživném pro ně. Francová a Dvořáková Závodská (2008, str. 7) uvádí, že pro klasifikaci rozvodu jako dohodnutého musí být splněny následující zákonem stanovené podmínky:

1. *„manželství muselo trvat alespoň 1 rok;*
2. *manželé ke dni podání žaloby spolu nejméně 6 měsíců nežijí;*
3. *druhý manžel se k tomuto rozvodu připojí.*

Soud manželství rozvede ale až za předpokladu, že jsou předloženy písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost pro manžela a dále musí být předložen pravomocný rozsudek soudu péče o nezletilé a výše výživného pro ně. To vše se týká doby po rozvodu. (Francová, Dvořáková Závodská, 2008)

Ztížený rozvod většinou nekončí rozvodem manželství. V takovém případě je hodnocena situace po rozvodu, kdy by některému z účastníků, který se na rozvratu manželství nepodílel, byla způsobena mimořádná újma (hledisko ekonomické, bytové, zdravotní). Řeší se i ostatní okolnosti jako je věk a zdravotní stav. (Průchová, 2002)

4. 3. Porozvodová péče o dítě

Velký vliv v porozvodové situaci na vývoj a psychiku dítěte má právě úprava styku dítěte s rodiči. V České republice podle Průchové (2002, str. 17) může být dítě po rozvodu rodičů:

1. „svěřeno do výchovy jednoho z rodičů a tím, že s druhým se bude stýkat v rozsahu dohodnutém mimosoudně, případně dohodnutém před soudem;
2. svěřeno do střídavé výchovy obou rodičů;
3. svěřeno do společné výchovy, resp. zůstane ve společné výchově obou rodičů.“

První zmíněná forma porozvodové péče je v České republice ještě stále nejrozšířenější. (Francová, Dvořáková Závodská, 2008)

Matějček a Dytrych (2002) uvádějí, že se stále ještě více objevují případy, že dítě je svěřeno výhradní péči matky, zatímco otec splňuje roli návštěvníka.

Tyto úpravy jsou v souladu se zdravým psychickým a fyzickým vývojem dítěte. Podle Warshaka (1992) je velmi důležitá problematika pohlaví dítěte a rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno. Chlapec, který vyrůstá ve výhradní péči svého otce, má v životě méně problémů než chlapci vyrůstající po rozvodu u své matky. Bylo známo, že chlapci se vyrovnávají s rozvodem hůře než dívky. Problémem je ale výhradní péče matky. Stejně tak jako dívky mají více problémů, když vyrůstají v péči otce.

V případě výhradní péče jednoho rodiče jsou jasně stanovené termíny, kdy druhý rozvedený rodič může být ve styku s dítětem a kdy se mohou těšit ze své přítomnosti. V praxi se jedná o jeden až dva dny v týdnu a víkend jednou za čtrnáct dní, dále o několik dní během vánočních svátků a během letních prázdnin. (Dudová, Hastrmanová, 2007)

V některých případech ovšem dochází k tomu, že dítě s odloučeným rodičem nevychází a dochází i k zavržení. Této situaci se říká „syndrom zavrženého rodiče“. Dítě je natolik nabádáno ze strany jednoho rodiče, že si vytvoří nepřátelský vztah k rodiči druhému a samo jej i očerňuje. Takto se ovšem ale klasifikují pouze takové případy, kdy není jediný důvod k tomu, že by mohlo dítě svého rodiče pomlouvat nebo

stát proti němu. Většinou to bývají matky, které u dětí vytváří tento syndrom. (Warshak, 2003)

Z hlediska psychologického je ale tato forma výchovy dítěte po rozvodu nejlepší. Dítě si totiž utváří prostředí domova už od dvou let věku, proto je pocit jistoty mezi blízkými lidmi a prostředím velmi důležitý. (Matějček, Dytrych, 2002)

Úprava výchovy formou střídavé péče může tento pocit jistoty u dítěte právě oslabovat. „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby...*“ (Novák, Průchová, 2005, str. 67).

V tomto případě střídavé péče se jedná o takovou formu výchovy dítěte, že dítě pobývá vždy stejnou dobou jednotlivě u obou rodičů. Tato doba není nijak určena zákonem, záleží pouze na rodičích a dítěti, jak se mezi sebou dohodnou. V praxi se setkáváme s intervaly od jednoho týdne až například po měsíc. (Dudová, Hastrmanová, 2007)

V případě střídavé péče je však velmi důležitá dohoda a komunikace mezi rodiči. Rodiče musí spolupracovat velice dobře, protože se musí dohodnout nejen na otázkách výchovy, ale i otázkách týkajících se praktického života. V tomto případě se spíše neřeší otázka výživného a rodiče se musí dohodnout na financování dítěte (obživa, ošacení, zájmy, škola), praní prádla, stravování. Jeden rodič nemůže dítě učit to a druhý zase ono. (Francová, Dvořáková Závodská, 2008)

Tato forma výchovy, jak již bylo zmíněno výše, může oslabovat pocit jistoty u dětí v oblasti domova. Domov tvoří prostředí, ale i blízcí lidé. I když děti mají své zázemí u každého z rodičů, nikde se kvůli neustálým přesunům nemusí cítit jako doma.

Poslední zmíněnou formou je péče společná, kdy rodiče dětí většinou zůstávají, ač už jsou rozvedeni, v jedné domácnosti, takže se jejich role vůči dítěti příliš nemění. Rodiče jsou schopni se dohodnout v oblasti výchovy a praktického života dítěte. Tato forma porozvodové výchovy se většinou volí v případě, kdy dítě brzy nabude zletilosti. (Francová, Dvořáková Závodská, 2007)

5. Dopady na dítě po rozvodu rodičů

Žáky druhého stupně základní školy, tedy ty, co navštěvují šestý až devátý ročník, můžeme podle Vágnerové (2008) řadit věkově do staršího školního věku (11/ 12 let – 15/ 16 let). Období staršího školního věku můžeme jinak také nazývat obdobím dospívání nebo obdobím rané adolescence.

Tato fáze život je významná zrychlením zejména tělesného vývoje (začínají se projevovat druhotné pohlavní znaky), ale také se mění psychické možnosti dítěte. Dítě je schopné porozumět abstraktním souvislostem a nesoustředí se pouze na jasně danou realitu. Tím se jedinci rozvíjejí jak citové, tak poznávací perspektivy, které jsou pro ně klíčové ve vytváření vztahů a socializaci. (Piaget, Inhelderová, 2010)

Dítě se v období dospívání dostává do situací, kdy nedokáže příliš ovládat své pocity a prožívání. Dostavují se afektivní projevy emocí – náhlý pláč, smích, smutek, nadšení. Rodina pro dítě v tomto věku představuje zázemí a možnost úkrytu před okolním světem, i když se snaží o jistou autonomii a více času tráví se svými vrstevníky. (Vágnerová, 2008)

5. 1. Emocionální dopady na dítě a jeho reakce na rozvod

Pokud dojde k rozpadu manželství v raném stádiu dospívání dítěte okolo dvanáctého roku, dochází spíše k zřejmějším emocím. Dítě se často vypořádává se vztekem, který v mnoha případech směřuje přímo na rodiče, který je podle něj za rozpad rodiny odpovědný. (Teyber, 2001)

V pozdějším stádiu dospívání již nejsou reakce tak výrazné. Tím ovšem nechceme tvrdit, že starší děti nevnímají situaci, ve které se rodina nachází v době rozpadu manželství. I oni pociťují v této situaci pocit zrady a hněv. Kolem patnáctého věku života se však dítě cítí spíše lépe ve společnosti vrstevníků, s nimiž také tráví čas. Pokouší se o autonomii a nepotřebují tolik péče jako mladší děti, proto se v rodině snaží trávit co nejméně času. (Teyber, 2001)

Rozdílné reakce na rozvod spatřujeme i u pohlaví. Dívky často působí spíše klidně. Své pocity nedávají příliš navenek a snaží se s těmito problémy vyrovnávat uvnitř sebe. (Smith, 2004)

Chlapci navenek dokážou projevovat svůj hněv. Chovají se nespolečensky a někdy i agresivně. Mají větší problémy se svými spolužáky. (Vágnerová, 2008)

Jak již bylo zmíněno v kapitole o porozvodové péči o dítě, chlapci jsou lépe adaptabilnější, pokud vyrůstají v rodině s otcem, který pro ně představuje vzor chování. Absence otce v nich vyvolává pocit nejistoty.

Samozřejmě se tyto rozdílnosti v prožívání odvíjejí hlavně od psychické rovnováhy daného jedince – dítěte. Některé děti mají potřebu problematiku rozvodu rodičů s někým řešit, někomu se svěřit, projevit emoce. Rodiče v období rozvodu mají starosti sami se sebou a dítěti může tudíž připadat, že je na všechno samo a nabývá pocitu, že se rodičům svěřit nemůže, tím pádem hledají děti pochopení u svých vrstevníků, což není vždy úplně dobré řešení. Vzhledem k velké psychické náročnosti rozvodu se může stát, že rodiče zcela nezvládají kontrolu a dohled nad svými dětmi. Děti se mohou zaplést do společnosti vrstevníků, která se zcela neslučuje se společensky přijatelným chováním. V tomto společenství lidí pak může docházet k experimentům s pitím alkoholu, drogami a k zahájení předčasného sexuálního života. Se sexuálním životem pak mohou mít tyto děti problém i do budoucna. Dívky si například hledají staršího partnera, který pro ně může představovat vzor otce rodiny. (Smith, 2004)

Druhým případem vyrovnávání se s rozvodem rodičů je uzavření se do sebe. Dítě pak prožívá deprese, nevykazuje zájem o život v rodině, ztrácí sebevědomí a odchyluje se od cílů a plánů do budoucna. (Teyber, 2001)

Rozvod rodičů a stres, který je ve většině případů dlouhodobějšího rázu, může u dětí způsobit i nesoustředěnost ve škole, ztrátu motivace k učení a nevhodné chování ve školním zařízení, což může následně zapříčinit zhoršení výkonů ve škole a ztrátu víry ve svou vlastní studijní nebo pracovní budoucnost. (Matějček, 1994b)

Praktická část

6. Cíle výzkumu

Cílem této práce je zjistit, jaké jsou dopady rozpadu manželství, tedy rozvodu rodičů, na psychickou stránku dítěte a dále nás bude zajímat informovanost respondentů o průběhu samotného rozvodu. Zaměříme se na ty žáky, kteří právě navštěvují druhý stupeň základní školy a dále pak na starší účastníky, kteří už na tuto problematiku pohlíží s odstupem času.

6. 1. Výzkumné otázky

HVO: Jaké jsou možné dopady rozvodu rodičů na psychiku respondentů a jaké je povědomí o průběhu rozpadu rodiny?

DVO 1. Jaké emoce doprovázejí rozvod u žáků na druhém stupni základní školy?

DVO 2. Dochází u žáků na druhém stupni ke změně chování v době rozvodu a době po něm?

DVO 3. Jak pohlíží na rozvod rodičů žáci s odstupem několika let?

DVO 4. Má rozvod rodičů vliv na budoucí život žáků druhého stupně?

; DVO 5. Jaký vztah udržují respondenti s rodiči po rozvodu manželství?

DVO 6. Mají respondenti povědomí o příčině rozpadu rodiny?

7. Metodika

7. 1. Kvalitativní výzkum

Pro výzkum v práci, která se zabývá rozvody a jejich dopady na žáky na druhém stupni a na jejich následný život, jsem si vybrala metody kvalitativního přístupu.

V pedagogických vědách se setkáváme se dvěma výzkumnými přístupy a to přístupem kvantitativním a kvalitativním. Dříve byly tyto přístupy považovány za soupeřící, dnes už jsou považovány pouze za rozdílné. Zatímco kvantitativní přístup se zabývá počtem, množstvím a statistickou analýzou, kvalitativní přístup se zaměřuje na hluboký vhled a pochopení dané problematiky. (Švaříček, Šedřová, 2007)

Kvalitativní přístup vychází z fenomenologie, etnometodologie, symbolického interakcionalismu. Jeho záměrem je sledovat okolnosti, zjistit pravidelnosti a vyvodit závěry. Je to nenumerné šetření a interpretace. (Sebera, 2012)

Definice kvalitativního přístupu nebyla zcela jednotná. Švaříček a Šedřová (2007) uvádějí hned několik možností, jak lze kvalitativní přístup definovat. Možná také proto se autoři rozhodli vytvořit definici, ve které spatřujeme všechna hlediska kvalitativního přístupu.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, str. 17)

Kvalitativní výzkum má stejně jako kvantitativní své přednosti ale i nevýhody. Mezi přednosti patří: *„Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu, zkoumá fenomén v přirozeném prostředí, umožňuje studovat procesy, umožňuje navrhnout teorie, dobře reaguje na místní situace a podmínky, hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti, pomáhá při počáteční exploraci fenoménů.“* (Sebera, 2012)

Nevýhodou pak je: „*Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí, je těžké provádět kvantitativní predikce, je obtížnější testovat hypotézy a teorie, analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy, výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.*“ (Sebera, 2012)

Členové kvalitativního výzkumu ať jsou to respondenti nebo badatelé všichni se označují jako účastníci. Bez účastníků – respondentů by kvalitativní výzkum nemohl vůbec probíhat. (Švaříček, Šedřová, 2007)

Velmi důležitý pro kvalitativní výzkum je jazyk badatele, který se musí účastníkům respondentů svým jazykem spíše přiblížit. Empatie je proto zcela na místě. Pokud navíc badatel má povědomí o dané problematice a subjektivní náhled na celou situaci, může mu toto ve výzkumu velmi pomoci. (Švaříček, Šedřová, 2007)

Mezi základní metody kvalitativního přístupu patří (Sebera, 2012):

- případové studie
- etnografie (zahrnující pozorování a participantní pozorování)
- zakotvená teorie
- zkoumání vyprávění založených na zkoumání jazyka
- etnometodologie a konverzační analýza
- analýza diskurzu, sémiotika
- analýza dokumentů a textů.

Pro své potřeby vzhledem k tématu práce jsem si vybrala metodu zakotvené teorie, která vznikla v 60. letech 20. století v USA. Jejími autory byly B. Glaser a A. Strauss. Principem zakotvené teorie není pouze sběr dat, ale zjišťování souvislostí a řešení zároveň vztahy mezi jednotlivými proměnnými. Autorům šlo o to, aby se následující badatelé neodkazovali pouze na již vytvořené teorie, ale díky metodě zakotvené teorie si mohou tvořit vlastní soudy, tedy vytvářet nové teorie (Švaříček, Šedřová, 2007)

Zakotvená teorie nemá určené množství potřebných dat. Nic neověřuje, ale vytváří nové poznatky.

7. 2. Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek mi poslouží dvě skupinky lidí. První skupinu tvoří žáci, kteří v současné době navštěvují druhý stupeň základní školy, jejichž rodiče se právě rozvádějí, nebo se v nedávné době rozvedli, a právě tato skutečnost se jich stále ještě dotýká. Jedná se o žáky osmého a devátého ročníku základní školy. Původně jsem chtěla oslovit i žáky mladší tedy žáky sedmého a šestého ročníku základní školy. Bohužel tento nápad nebyl úspěšný. Mladší žáci se na toto téma se mnou odmítali bavit. Jejich reakci si vysvětluji strachem z neznámého nebo složitostí situace, ve které se právě nacházejí a nechtějí své pocity sdělovat cizím osobám. První skupinu tvoří dva chlapci a dvě dívky ve věku 14 a 15 let. Tyto žáky osobně znám, takže spolupráce s nimi byla nenucená a přátelská.

Druhou skupinu tvoří lidé ve věku od 21 do 27 let. Jejich rodiče se rozvedli, když navštěvovali druhý stupeň základní školy. Šlo mi hlavně o to, zda se jejich pohled na celou rozvodovou situaci změnil s odstupem času a zda si ještě po letech dokážou vybavit emoce, které během rozvodu rodičů prožívali. Jednalo se o tři ženy a jednoho muže. Všechny účastníky výzkumu velmi dobře znám, takže jsem nepociťovala problémy s důvěrou.

Od všech účastníků jsem dostala souhlas k použití výpovědí pro účely své práce. Vzhledem k nezletilosti první skupiny jsem se souhlasu dožadovala také u rodičů žáků. Účastníky jsem navštěvovala doma, v jejich přirozeném prostředí, aby se cítili příjemně a nebáli se neznámého prostředí.

Tabulka č. 3: Krátká charakteristika respondentů.

R 1	14 let	žákyně druhého stupně ZŠ
R 2	15 let	žák druhého stupně ZŠ
R 3	15 let	žák druhého stupně ZŠ
R 4	16 let	žák druhého stupně ZŠ
R 5	21 let	truhlář
R 6	23 let	studentka
R 7	24 let	dělnice
R 8	27 let	Insolvenční konzultant

7. 3. Metody sběru dat – rozhovor

Podle Švaříčka, Šedové (2007) je rozhovor jednou z nejužívanějších možných metod sběru dat v kvalitativním výzkumu. Takový rozhovor můžeme znát pod názvem „hloubkový rozhovor“. V tomto případě jsou v interakci dva účastníci a to badatel a dotazovaný. Badatel klade otázky dotazovanému, který na ně následně odpovídá. Otázky mohou být uzavřené, kdy dotazovaný odpovídá formou ano – ne, nebo otevřené, kdy dotazovaný přemýšlí o své výpovědi a je pouze na něm, co vše nám v dané odpovědi sdělí. *„Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny.“* (Švaříček, Šedová, 2007, str. 159)

Rozhovor můžeme dělit podle připravenosti na narativní neboli nestrukturovaný, kdy je přesně určena jen jedna základní otázka, která je položena a od ní se odvíjí celý průběh a scénář rozhovoru, nebo polostrukturovaný rozhovor, kdy je dopředu vypracován seznam otázek, na které je během rozhovoru průběžně odpovídáno. Tazatel ale během rozhovoru může přicházet na další dotazy, které z rozhovoru vyvstávají a následně se respondentu doptávat. Jedná se zejména o vysvětlující situace nebo o doplnění informací k tématu. (Švaříček Šedová, 2007)

Na rozhovor by mělo být nazíráno jako na spolupráci obou účastníků tedy tazatele a respondenta. Velmi důležité je i zachycení neverbální složky komunikace během rozhovoru. Zkušený tazatel tyto složky vnímá velmi citlivě a zaměřuje na ně svou pozornost. (Švaříček, Šedová, 2007)

Podle autorů by u takových rozhovorů neměla být hlavní funkce spatřována v samotném dotazování. Váha by se měla přikládat všem složkám této metody a rozhodně by se neměla podcenit příprava. (Švaříček, Šedová, 2007)

Pro mé potřeby jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor s otázkami otevřenými i uzavřenými. Žákům, kteří ještě nyní navštěvují školu a rozvod je pro ně velmi aktuální, jsem pokládala následující připravené otázky: *Máš sourozence? Jak dlouho trvalo manželství rodičů? V jaké fázi je rozvod rodičů? Kdo je iniciátorem rozvodu rodičů? Jaká je příčina rozvodu? Vnímáš rozvod rodičů? Řeší s tebou rodiče rozvod? Myslíš, že jsi ty nebo sourozenec jedním z důvodů rozpadu manželství?*

Ovlivňují tě v této době ještě nějaké jiné životní situace nebo události? Jaké jsou tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Co cítíš? Máš možnost s někým daný problém řešit? Probíhá rozvod rodičů na základě dohody, nebo se jedná o klasický sporný rozvod? Jak je upravená péče o tebe jako o nezletilé dítě? Jak často navštěvuješ odloučeného rodiče? Stýská se ti po odloučeném rodiči?

Skupině lidí, kteří si rozvodem rodičů prošli již před časem, byly položeny následující otázky: *Máš sourozence? Jak dlouho trvalo manželství rodičů? Kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů? Jaká byla příčina rozvodu? Vnímali/a jsi rozvod rodičů? Řešili s tebou rodiče rozvod? Myslel/a sis, že jsi ty nebo sourozenec jedním z důvodů rozpadu manželství? Ovlivňovaly tě v této době ještě nějaké jiné životní situace nebo události? Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Co jsi cítil/a? Měl/a jsi možnost s někým daný problém řešit? Probíhal rozvod rodičů na základě dohody, nebo se jednalo o klasický sporný rozvod? Jak byla upravená péče o tebe jako o nezletilé dítě? Jak často jsi navštěvoval/a odloučeného rodiče? Stýskalo se ti po odloučeném rodiči? Všímal/a sis na sobě nějaké změny v chování? Všímal/a sis změny ve školním prospěchu? Měl/a jsi pocit osamocení, odloučenosti? Jak se cítíš nyní s odstupem času? Vnímáš rozvod rodičů pro tebe spíše jako přínos? Myslíš si, že byl rozvod rodičů přínosem pro ně samé? Pociťuješ na rodičích po rozvodu nějaké změny? Vnímáš na sobě ještě v současnosti dopady rozvodu rodičů? Jaký je tvůj pohled na samotný rozvod?*

7. 4. Realizace výzkumu

Během měsíců března a dubna jsem postupně navštěvovala jednotlivé účastníky výzkumu. Pro jejich pohodlí jsem je navštěvovala u nich doma, což pro ně představuje domácí půdu a eliminuje se tak nepříjemný pocit z neznámého. Naopak zajišťuje jistý pocit bezpečí. Vzhledem k tomu, že všechny účastníky velmi dobře znám, tak oslovit je pro mě nepředstavoval žádný problém a všichni s rozhovorem okamžitě souhlasili, v čemž vidím velké plus. Rozhovory jsem si všechny nahrávala a vždy jsem požádala o svolení účastníků. Samozřejmě jsem rozhovory prováděla vždy v soukromí. I když jsem musela v případě nezletilých požádat o svolení i rodiče dětí, u rozhovorů rodiče

přítomni nebyli. Myslím si, že jejich přítomnost by mohla ovlivnit výpovědi dětí a následně pak zkreslit celou podstatu rozhovoru.

Každý z účastníků byl informován, o co se bude v rozhovoru jednat a jaký je jeho účel.

I když jsem se snažila eliminovat veškeré nežádoucí podmínky pro realizaci rozhovoru, musím připustit, že rozhovory probíhaly vždy v mírném napětí. Z mé strany hrála velkou roli nervozita z vedení rozhovoru a získávání potřebných informací. Ze strany dotazovaných byl myslím problém v tématu rozhovoru. Myslím si, že rozvod je velmi dramatickou životní situací a pokud je ještě doprovázen negativními emocemi, hádkami a někdy i násilím, snaží se děti na takové situace spíše zapomenout. Moje dotazování v některých případech však dalo prostor pro vybavení si negativních vzpomínek.

7. 5. Zpracování dat

Jak jsem již zmínila výše, své rozhovory jsem vedla jako polostrukturované. V některých případech jsem otázky prohodila, v některých případech jsem je trochu upravila, nebo úplně vypustila. Často jsem se doptávala. Celé rozhovory jsem si nahrávala na mobilní telefon prostřednictvím aplikace „Záznam zvuku“ a následně přepisovala do elektronické podoby, takže jsem se snažila přepisovat rozhovory doslovně a autenticky. Na této metodě shledávám jako velkou výhodu, že je možné se soustředit na chování účastníka a na jeho neverbální projevy. Délka rozhovoru se pohybovala mezi 30 – 40 minutami. V některých případech šlo o dlouhé odmlky při vybavování si skutečností. Přepisování rozhovorů mi však zabralo velké množství času, zhruba dvě až tři hodiny na přepis jednoho rozhovoru.

Pro své účely jsem nevyužívala v analýze dat všech otázek rozhovoru. Některé z nich byly použity pouze jako úvodní, nebo byly položeny pro plynulejší průběh rozhovoru. U skupiny žáků na druhém stupni mě zajímaly zejména odpovědi na tyto otázky.

Jaká byla (je) příčina rozvodu?

Vnímá/a jsi (vnímáš) rozvod rodičů?

Řešili s tebou rodiče rozvod?

*Myslel/a sis, že jsi ty nebo sourozenci jedním z důvodů rozpadu manželství?
Ovlivňovaly (Ovlivňují) tě v době rozvodu ještě nějaké jiné životní situace nebo
události?
Jaké byly (jsou) tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Co jste cítil/a (cítíš)?
Měl/a jsi (máš) možnost s někým daný problém řešit?
Jak často navštěvuješ odloučeného rodiče?*

U skupiny starších respondentů jsem se zaměřila kromě výše uvedených ještě na otázky
následující:

*Všímal/a sis na sobě nějaké změny v chování?
Všímal/a sis změny ve školním prospěchu?
Měl/a jsi pocit osamocení, odloučenosti?
Vnímáš rozvod rodičů pro Vás spíše jako přínos?
Vnímáš na sobě ještě v současnosti dopady rozvodu rodičů?
Jaký je tvůj pohled na samotný rozvod?*

Pro analýzu rozhovorů jsem použila metodu otevřeného kódování. Podle Švaříčka a Šedové (2007) je otevřené kódování technikou, která se využívá u metody zakotvené teorie u kvalitativního výzkumu. Základem této techniky je detailní prostudování daného rozhovoru, který se následně rozděluje na jednotlivé jednotky neboli kódy. Tyto jednotky představují slova, spojení slov, věty nebo i celé odstavce. Další krok představuje pojmenování jednotlivých jednotek neboli kódů. Kódy jsou následně sloučeny do jednotlivých kategorií. Tyto kategorie pak slučují jednotky, které se vyznačují stejnou nebo podobnou povahou.

Obě skupiny respondentů jsem ve své práci kódovala jednotlivě. Jde o to, že starší respondenti odpovídali na vícero otázek, proto je logické, že u této skupiny bylo nalezeno více kódů a tím pádem bylo vytvořeno více kategorií.

7. 6. Etické hledisko

Všechny účastníky svého výzkumu jsem oslovila osobně a před začátkem rozhovoru jsem jim podala veškeré informace a realizaci svého výzkumu. Sdělila jsem jim, čeho se výzkum týká a jakou formu jsem si vybrala pro získávání dat, tedy rozhovor. Zároveň jsem je upozornila na fakt, že jejich účast na výzkumu je zcela dobrovolná a je jejich právem spolupráci na výzkumu ukončit. U nezletilých žáků jsem žádala o svolení na účasti při výzkumu jejich zákonné zástupce, tedy rodiče.

Jednotlivé rozhovory jsem pořizovala v soukromí, pouze mezi mnou a respondentem. Svolení o nahrávání rozhovoru jsem dostala od všech zúčastněných. Zároveň jsem uvedla na pravou míru fakt, že pokud nebudou účastníci na nějakou otázku z nějakého důvodu odpovídat, je to čistě jejich rozhodnutí a já na odpovědi trvat nebudu.

V neposlední řadě jsem respondenty ujistila, že veškeré informace nebudu reprodukovat žádné další osobě a slouží čistě pro účely diplomové práce.

V žádném z rozhovorů nepoužívám žádná jména.

8. Výsledky analýzy rozhovorů s žáky na druhém stupni ZŠ

V této skupině respondentů jsem pomocí kódování vytvořila následující kategorie: příčina rozpadu rodiny, obeznámení s průběhem rozvodu, chování rodičů, pocit viny, emoce, potřeba svěřit se, jiné vlivy.

Kategorie 1 – příčina rozpadu rodiny

V této kategorii jsem se zajímala o to, zda mají mladší účastníci povědomí o tom, proč vůbec k rozpadu rodiny, tedy rozvodu rodičů vlastně došlo.

V tomto ohledu jsou si všichni žáci vědomi, proč k rozpadu rodiny v jejich případě došlo. Použila jsem kódy rozdílnost povah, nevěra ze strany matky, nevěra ze strany otce.

Tabulka č. 4: Kategorie 1 – příčina rozpadu rodiny

Příčina rozpadu rodiny	rozdílność povah
	nevěra ze strany matky
	nevěra ze strany otce

Dva ze čtyř zúčastněných odpověděli, že za rozpadem rodiny byla rozdílnost povah rodičů, jak odpověděli respondenti R 2 a R 4.

R 2: *Bylo to spíš oboustranné, došlo jim, že to neklape... Každý byl úplně jinej...Táta má spoustu zálib a mamka ta spíš sedí doma.*

R 4: *Prostě cítila k tátovi odpor, vypršela ta láska, to citové pouto a mámě se táta hnusil a už s ním nechce mít nic společného...táta je taky člověk, kterej nesportuje, nechce nikam jezdit a to nás všechny prostě nebaví...rozmazluje bráchu a na mě neustále řve a mámu to prostě šťve.*

Ačkoliv jsem uznala za vhodné zařadit výpověď R 4, do kódu rozdílnosti povah dále v rozhovoru jsem se dozvěděla, že rodiče již dříve měli neshody, které přetrvávají

dodnes. Tyto neshody byly také z důvodu toho, že si každý našel jiného partnera. Proto bych zde navázala na označení také nevěra ze strany otce i matky.

R 4: *Hádali se nebo spolu nemluvili. Máma měla jednu dobu někoho jinýho a táta si pak taky někoho našel.*

Nevěra ze strany matky se dál objevila v rozhovoru dalším, takže se v rozhovorech objevila dle mého názoru celkem ve dvou případech.

R 1: *Mamka si našla milence a už nechtěla být s tatškou.*

Nevěru ze strany otce pak zapříčinil rozpad rodiny také ve dvou případech (s přihlédnutím ke skutečnosti, že se R 4 vyjadřuje o nedávné minulosti rodičů).

R 3: *Jo, říkala, že má táta jinou ženskou, tak ať se k ní odstěhuje.*

Kategorie 2 – obeznámení s průběhem rozvodu

Někdy se stává, že dítě ani netuší, o co se v rodině jedná. Vůbec netuší, že v rodině dochází k nějakým změnám, natož že se rodiče rozvádí. Jiní rodiče zase své děti s tímto problémem seznámí, ale nijak je dále neinformují. Tato kategorie zahrnuje kódy, které se týkají obeznámení dětí s průběhem rozvodu.

Tabulka č. 5: Kategorie 2 – obeznámení s průběhem rozvodu

Obeznámení s průběhem rozvodu	pouze oznámení
	oznámení a sdělení nejzásadnějších informací

Z analýzy této kategorie vyplývá, že v rozhovorech jsem se sešla i s informací, že respondentům bylo pouze oznámeno, že se jejich rodiče rozvádí, ale dále s nimi rodiče situaci řešit nechtěli. Možná z důvodu jejich nízkého věku, či s ohledem na jejich psychiku. Rodiče rozvodovou situaci pouze oznámili respondentům R 1, R 2, R 3.

R 1: *Mamka mi oznámila, že se rozvádí a že budu bydlet s ní a tatka se odstěhuje, ale jinak se bavili hlavně mezi sebou a domlouvali se na věcech kolem rozvodu.*

R 2: *No prakticky ne, oni mi jen řekli, že se budou rozvádět, ale víc nic.*

R 3 na otázku, jestli s ním matka dále mluvila o rozvodu, odpověděl:

Ne nemluvila, já byl ještě malej...a nerozuměl bych tomu.

Jiní rodiče zase podle analýzy svým dětem zásadní věci ohledně rozvodu a o nadcházející situaci sdělují, alespoň tak odpověděla respondentka R 4.

R 4: *No...jen asi zásadní věci, jako, že vím, co se děje, ale jen to nejdůležitější...ale když se bavíme, tak řešíme to, jaký to bude bez táty a tak.*

Kategorie 3 – chování rodičů

Tato kategorie se zaměřuje na chování rodičů po oznámení rozvodu. Snažila jsem se hledat ve výpovědích, jaké projevy chování se u rodičů vyskytovaly a zda došlo k nějakým změnám. Pro tuto kategorii jsem použila dva kódy a to kód hádky a kód bez hádek, oddělené ložnice.

Tabulka č. 6: Kategorie – chování rodičů

Chování rodičů	bez hádek
	hádky
	oddělené ložnice

Kód, který je charakteristický tím, že se respondentovi rodiče nehádali, jsem zaznamenala pouze v jednu a to u respondentky R 1.

R 1: *Ne to ne, naši se nehádali, nebo o tom aspoň nevím.*

Zároveň ale také uvedla, že rodiče během rozvodu měli oddělené ložnice. Tento kód se objevuje opět jen v tomto případě.

R 1: *...jenom tatka spal v obýváku na gauči...jinak nic.*

V ostatních případech se rodiče během rozvodu spíše hádali, což jsem si určila jako další kód. Tento kód se objevuje u zbylých třech účastníků rozhovorů, R 2, R 3 a R 4.

R 3: *Naši se pořád potom hádali po telefonu a mamka na něj pořád nadávala.*

R 4: *Většinou se hádají, když si myslí, že spíme....se hádají, i když jedeme třeba na nákup, nebo když se máma ptá, co budeme vařit.*

Zajímavostí u R 2 je, že podle výpovědi se rodiče snažili nehádat v přítomnosti dítěte.

R 2: *Jo hádali se, ale snažili se, aby to na mě nemělo vliv, takže ne přede mnou...jednou jsem si všimnul, pak už si dávali pozor.*

Kategorie 4 – pocit viny

V této kategorii jsem se zaměřila hlavně na smýšlení dětí a hlavně na pocit viny, který se při rozvodu může objevit. Některé děti se cítí spoluzodpovědný za rozpad rodiny. Kódy pro tuto kategorii jsou následující: pocit viny, žádný pocit viny.

Tabulka č. 7: Kategorie 4 – pocit viny

Pocit viny	pocit viny
	žádný pocit viny

V případě respondentky R 4 jsem podobný kód neobjevila, protože jsem ani nepokládala otázky, které by se k tomuto problému vztahovaly, ale ze zbylých tří respondentů si pocit viny uvědomoval pouze R 2, zároveň ale situaci vysvětluje tak, že nechápal, proč se vlastně rodiče rozvádí, a tak si myslel, že je viníkem on.

R 2: *Ano měl, i když mi pořád tloukli do hlavy, že to není pravda...nedokázal jsem si to jinak vysvětlit.*

Ostatní respondenti odpovídali následovně:

R 1: *Ne...Když mi moje máma řekla, jak to je a že si našla toho milence a tátů už nemiluje, tak jsem věděla, že kvůli mně to není.*

R 3: *Ne...to jsem si nemyslel...věděl jsem, že je to kvůli té jeho ženské.*

Oba respondenti jasně věděli, co je příčinou rozpadu manželství jejich rodičů, proto usuzují, že se pocit viny neprojevil.

Kategorie 5 – emoce

Pátá kategorie zobrazuje emoce, které žáci prožívali nebo prožívají během rozvodu rodičů. Do této kategorie spadají tyto kódy: smutek, lítost, strach, pocit viny, soucit s bratrem.

Tabulka č. 8: Kategorie 5 – emoce

Emoce	smutek
	lítost
	strach
	pocit viny
	soucit s bratrem

Kód smutku se objevuje ve dvou případech u respondentů R 3 a R 1.

R 3:No já nevím....často jsem kvůli tomu, jak se naši hádali, tajně brečel.

R 1: Byla jsem z toho smutná...protože jsem nevěděla, kdy se uvidím s tatínkem.

V případě respondentky R 1 jsem našla ještě kód strachu, který se projevoval hlavně v souvislosti s obavou z příchodu nového matčina partnera do domácnosti.

R 1: Já nevím...možná jsem měla strach z toho máminy přítele...protože jsem si myslela, že je to jen mamky kámoš a nevěděla jsem, že ho mamka miluje a že s námi pak bude bydlet...takže jsem ho vlastně moc neznala a bála jsem se toho, jaký bude.

Zatímco u respondentky R 1 jsem mimo kód smutku našla ještě kód strachu, u účastníka výzkumu R 3 se objevoval kód lítosti.

R 3: Bylo mi líto mamky...protože taky pořád brečela.

Ve zbylých dvou rozhovorech jsem vygenerovala kód pocitu viny a to u respondenta R 2 a dále soucit s bratrem, který se objevuje v rozhovoru s respondentkou R 4.

R 2: Jen jsem si říkal, že se naši rozvádí kvůli mně, takže jsem měl pocit viny, ale jinak asi nic.

Respondentka R 4 neuváděla žádnou jinou svou emoci, tvrdí, že nic jiného necítí.

R 4: Já už nic...je to jejich věc...mrzí mě to trochu kvůli tomu bráchovi, ale co se týče mě, tak už mi je to celkem jedno.

Myslím si, že tato respondentka se považuje za dospělejší a chápe, že problém není mezi ní o rodiči, ale mezi rodiči samotnými.

Kategorie 6 – potřeba svěřit se

V kategorii 6 jsem se zaměřila na kódování v oblasti potřeby se svěřovat s problémem rozvodu ostatním. Pro tuto kategorii jsem si určila následující kódy: Nikdo, prarodiče, kamarádi, sourozenci.

Tabulka č. 9: Kategorie 6 – potřeba se svěřit

Potřeba se svěřit	nikdo
	prarodiče
	kamarádi
	sourozenci

Potřebu svěřovat se neměl pouze respondent R 2, který odpověděl stroze: *Myslím, že ne.*

Prarodičům se svěřovala respondentka R 1, ta své problémy ještě sdělovala své kamarádce ze třídy.

R 1: *Já jsem o tom mluvila akorát s babičkou...a s jednou holkou ze třídy, protože měla taky rozvedený rodiče.*

Další respondentka, která se svěřuje svým kamarádkám, je R 4.

R 4: *Kamarádkám. Ty mě vyslechnou.*

Ve svých sourozencích našel útěchu účastník výzkumu R 3.

R 3: *Bavil jsem se o tom s bráchou a ségrou. Ty to měli stejně jako já...O tom, co bude a hodně mě utěšovali. Brácha, jak byl starší, tak s ním o tom mamka mluvila trošku víc než se mnou, tak nám říkal, co ví.*

Kategorie 7 – vztah s rodiči

V kapitole se hlavně zaměříme na to, jaký mají respondenti vztah s rodiči po samotném rozvodu. Našla jsem pro tuto kategorii tyto kódy: velmi dobrý s oběma rodiči, narušení vztahu s otcem.

Tabulka č. 10: Kategorie 7 – vztah s rodiči

Vztah s rodiči	velmi dobrý s oběma rodiči
	narušení vztahu s otcem

V případě respondentky R 4, v jejichž rodině právě rozvod probíhá, jsem se na vztah k rodičům po rozvodu ptát zatím nemohla. U dalších dvou respondentů R 2 a R1 se vyskytl kód velmi dobrý vztah s oběma rodiči. Žáci se s odloučeným rodičem pravidelně navštěvují, tráví spolu čas.

R 1: *Jo...s tatškou se vídám, když není v práci a domluvíme se spolu...vždycky jedeme na nějaký výlet...pokud nemá delší jízdu, tak každý víkend...ale často jezdí i přes víkend, takže se vidíme spíš jednou za čtrnáct dní.*

R 2: *S oběma moc dobře, tatka je chlap, takže se spolu bavíme o chlapeckých věcech a mamka se o mě moc dobře stará. Měli jsme střídavou péči, každý pátek jsem přejížděl od mámy k tátovi a od táty k mámě...ted' jezdím k tatškovi jen na víkendy, protože byl problém s dojížděním...někdy tam jsem každý víkend v měsíci...ted' naposledy jsem tam byl asi po 14 dnech.*

Jen u účastníka šetření R 3 došlo k narušení vztahu s otcem, vztah téměř vymizel a dotyčný ke svému otci nic necítí.

R 3: *Ehm....no...k tátovi asi nic....a....mamku mám strašně rád... je pravda, že se někdy pohádáme, ale pak se vždycky udobříme...*

Se svým otcem se R 3 už nestýká, jsou pouze v telefonickém kontaktu.

R 3: *Nejdřív jsme k němu občas chodili spát, ale tý jeho se to nelíbilo a nám taky ne...jak na nás furt křičela...pak se s ní táta odstěhoval a vídali jsme se jenom, když jsme jeli na prázdniny k babičce... No...já už k babičce nejezdím, takže se nevidám ani s tátou...občas si zavoláme, nebo napíšeme sms.*

Kategorie 8 – jiné vlivy

V této kategorii se zaměřuji opět na psychiku žáků a zajímá mě, zda jejich vnímání rozvodu mohly ovlivňovat ještě jiné vlivy působící na jejich psychiku. Pro tuto kategorii jsem zvolila kódy: žádné, přijímačky na střední školu, úmrtí v rodině.

Tabulka č. 11: Kategorie 8 – jiné vlivy

Jiné vlivy	žádné
	přijímačky na střední školu
	úmrtí v rodině

Zatímco tři ze čtyř respondentů, tedy R 1, R 2 a R 3, si neuvědomují, že by na jejich psychiku měl vliv ještě jiná osoba nebo událost v jejich životě, respondentka R 4 si přiřazuje hned dva kódy – přijímačky na střední školu a úmrtí v rodině. Úmrtí v rodině proběhlo již v předchozích měsících, přesto respondentce babička stále chybí. Nyní se však více soustředí na přijímací zkoušky.

R 4: *Za chvíli mám přijímačky na střední školu...hodně se bojím...moc to pro mě znamená...doufám, že to zvládnou.*

R 4: *Babička nedávno umřela...s ní jsem mohla probírat úplně všechno.*

9. Výsledky analýzy rozhovorů se staršími respondenty

Skupina respondentů ve věku od 21 let do 27 let odpovídala na širší okruh otázek, proto jsem se rozhodla dané skupiny analyzovat zvlášť. Prvních osm kategorií určených pro analýzu rozhovorů této skupiny se shoduje se skupinou respondentů mladších. Patří sem kategorie: příčina rozpadu rodiny, obeznámení s průběhem rozvodu, chování rodičů, povít viny, emoce, potřeba svěřit se, vztah s rodiči, jiné vlivy. Pro větší množství informací získaných z těchto rozhovorů jsem vytvořila ještě další čtyři kategorie: změny v chování, změny v prospěchu, pocit osamocení, dopady rozvodu, pohled na rozvod.

Kategorie 1 – příčina rozpadu rodiny

Stejně jako u mladších respondentů i zde je v zájmu zjistit, zda měli účastníci povědomí o rozpadu rodiny, který se jich také týkal. Ke kategorii jsem přiřadila kódy: rozdílnost povah, nevěra ze strany otce.

Tabulka č. 12: Kategorie 1 – příčina rozpadu manželství

Příčina rozpadu rodiny	rozdílnost povah
	nevěra ze strany otce

Jedině rodiče respondenta R 5 se rozvedli kvůli rozdílnosti jejich povah, jak uvádí.

R 5: *No můžu říct, že jim přestalo manželství klapat a dohodli se na tom, že bude pro oba lepší, když si půjdou každý svou vlastní cestou.*

Rodiče zbylých třech respondentek R 6, R 7, R 8 se rozvedli z důvodu nevěry ze strany otce.

R 6: *Táta si našel milenku.*

R 7: *Ehm no... táta si našel novou ženskou.*

R 8: *Nevěra...z tátovo strany. On si začal se ženskou, která pro něj pracovala.*

Kategorie 2 – obeznámení s průběhem rozvodu

V této kategorii jsem zjišťovala, kolik prostoru věnovali rodiče starších respondentů, aby je seznámili se situací, která se doma vyskytla. Určila jsem zde kódy pouze oznámení, oznámení a vysvětlení situace, detailní informování.

Tabulka č. 13: Kategorie 2 – obeznámení s průběhem rozvodu

Obeznámení s průběhem rozvodu	pouze oznámení
	oznámení a vysvětlení situace
	detailní informovanost

Pouze respondentka R 7 sdělila, že s ní rodiče průběh rozvodu neřešili. Projednávali situaci mezi sebou.

R 7: *Ehm....no...oni nám to vlastně jako oznámili, ale dál to s námi neřešili. Mamka nám řekla, že bude rozvod a že zůstaneme s ní.*

Zatímco v prvním případě se dětem rozvodová situace pouze oznámila, respondentky R 6 a R 8 uvádějí, že se jim matka pokoušela vysvětlit nastalou situaci.

R 6: *Táta ne, ale mamka se snažila nám to vysvětlit, abychom věděly, co se kolem nás děje a dítě ještě bude, i když to neví de facto nikdo, jak celý ten rozvod bude probíhat.*

R 8: *No...mamka nám řekla, o co teda jde, že se budou rozvádět. Že táta už s námi bydlet nebude, že zůstaneme jen my tři. Že má jinou paní. Pak nám jednou mamka říkala, to bylo, když jsme k němu měly jet, že tam ta paní bude a že se máme chovat slušně. Jinak si na nic ohledně rozvodu nevzpomínám.*

V posledním případě u respondenta R 5 jsem se dozvěděla, že mu rodiče ohledně rozvodu vysvětlili vše. Ptali se ho i na jeho názory v situaci rozvodu.

R 5: *Jo to řešili...ptali se mě, co na to říkám...u koho bych chtěl pak bydlet a tak.*

Kategorie 3 – chování rodičů

Zajímalo mě hlavně, jak se rodiče chovali po oznámení rozvodu. K této kategorii jsem si přiřadila následující kódy: hádky, žádné hádky.

Tabulka č. 14: Kategorie 3 – chování rodičů

Chování rodičů	hádky
	žádné hádky

Hádky v těchto případech neprobíhaly pouze v rodině respondenta R 5. Rodiče podle jeho slov řešili rozumně a klidně.

R 5: *...naši byli rozumný a celou dobu k sobě byli slušný.*

Respondentky R 6, R 7, R 8 ale vypověděly pravý opak. V jejich rodinách se rodiče dohadovali, ovšem je pravda, že v případech R 6 a R 8 neprobíhaly hádky tak často, jako když bydleli matka s otcem ve společné domácnosti. V době před rozvodem si respondentky všímaly hádek častěji.

R 6: *Naši se hádali hodně už předtím....táta dokonce mamku i mlátil...pak se vlastně dohadovali, kvůli tomu, že jsme k tátovi nechtěli jezdit.*

R 7: *Oni se pak hlavně hádali o to, kde bude ségra. Táta si jí totiž chtěl vzít k sobě a máma to nechtěla dovolit.*

R 8: *Vím, že se pořád hádali... že se dohadovali o všem, o nás, o majetek, o všem. Pořád se chodilo po nějakých soudech. Mamka z toho byla dost zoufalá.*

Kategorie 4 – pocit viny

V této kategorii jsem hledala kódy, které souvisí s tím, zda účastníci výzkumu cítili vinu ze své strany a mysleli si, že se jejich rodiče rozvedli kvůli nim samotným.

Kódy: žádný pocit viny, pocit viny.

Tabulka č 15. Kategorie 4 – pocit viny

Pocit viny	pocit viny
	žádný pocit viny

Dva ze čtyř respondentů si neuvědomují, že by se cítili spoluzodpovědní za rozvod rodičů. Šlo o respondenty R 5 a R 6, kteří uvedli následující výpovědi.

R 5: *Ne, to mě nikdy nenapadlo. My jsme si s rodiči vždycky rozuměli a o všem jsme mluvili, proto mi i dobře vysvětlili, důvod jejich rozvodu.*

R 6: *Ne to vůbec ne.*

U respondentky jsem tuto otázku nepokládala. Respondentka R 7 tento pocit cítila.

R 7: *...hele možná jo... já jsem si právě potom říkala...co jsme mu jako udělali víc, jako my děti, že se na nás vykašlal a nechal nás tam s mamkou... ale nikdy jsem na to nepřišla.*

Kategorie 5 – emoce

V kategorii emoce jsem určila následující kódy: apatie vůči rozvodu, lítost, strach, nenávisť, vztek.

Tabulka č. 16: Kategorie 5 – emoce

emoce	apatie vůči rozvodu
	lítost
	strach
	nenávisť
	vztek

Vztek byl jediný kód, který jsem v rozhovorech objevila u dvou respondentů, ostatní kódy se vyskytovaly pouze jednotlivě. Kód vztek jsem našla u respondentek R7 a R 8. Obě respondentky cítily vztek ke svému otci a vůbec k celé situaci. Stejně tak se u obou vyskytoval kód lítost.

R 7: *Určitě jsem měla vztek na celou tu situaci. Bylo mi to strašně líto. Pak jsem byla na tátu našťvaná, že celej ten rozvod vlastně zavinil tím, že si našel tu ženskou. Táta mi tím prostě zlomil srdce...tím, že odešel.*

R 8: *Já jsem měla hroznej vztek na tátu...já jsem prostě byla strašně ráda, když odešel a těšila jsem se, že bude klid, když bude pryč, ale on pořád útočil, a když jsem viděla, že*

tam mamka brečí a že je na nervy, tak jsem prostě chtěla, aby táta zmizel z našeho života, a už jsem ho neviděla.

R 8:nevím.....možná lítost, protože mi bylo líto, že mě nevyzvedává táta ve družině jako ostatní děti. Mamka pořád pracovala, takže jsme neměly možnost jako ostatní děti trávit čas s rodiči. My jsme byly pořád u babičky s dědou.

Respondentka R 6 v rozhovoru uvedla, že cítila strach z otce a následně nenávist. Tyto emoce ji provází dodnes.

R 6: ...já nevím...já jsem hlavně měla strach z táty, protože po tom, co se s mamkou hádali ohledně průběhu rozvodu, tak jsme nikdy nevěděli, co může přijít...já můžu říct, že z něj mám strach dodnes, když ho vidím...on je prostě... je to nevypočitatelný chlap, u kterého nevíš, co udělá v další minutě. Já k němu asi pořád cítím nenávist, kterou si ve mně vypěstoval hlavně tím agresivním chováním.

U respondenta R 5 se neobjevovaly žádné negativní emoce, cítil se apatický vůči celému průběhu rozvodu.

R 5: Díky tomu, jaký jsme měli s rodiči vztah, tak jsem to rozhodně neprožíval negativně. Bylo mi jasné, že se naši domluví a že se pro mě víceméně nic nezmění. Takže mi to spíš bylo jedno, chápal jsem jejich důvody a věděl jsem, že budou nešťastný, když spolu zůstanou.

Kategorie 6 – potřeba svěřit se

Zde jsem vytvářela kódy pro jednotlivé osoby, kterým se účastníci svěřovali se svými problémy a starostmi v době, kdy se rodiče rozváděli. Určila jsem tyto kódy:

Rodiče, prarodiče, sourozenci, učitelka, psycholog, kamarádi.

Tabulka č. 17: Kategorie 6 – potřeba svěřit se

Potřeba svěřit se	rodiče
	prarodiče
	sourozenci
	učitelka
	psycholog
	kamarádi

Kamarády zmínili celkem dva respondenti ze čtyř. Jednalo se o účastníka R 5, který zároveň jako jediný uvedl, že se svěřoval samotným rodičům. Dále se jednalo o respondentku R 7, která mimo jiné zmínila ještě učitelku, v tomto ohledu také jako jediná.

R 5: *Já to řešil hodně s rodiče, který mi řekli všechno, co jsem potřeboval vědět. Někdy jsem to řešil i s kamarádama....tomu jednomu se taky rozvedli rodiče, tak jsme měli společný téma. Ale u nich to teda bylo mnohem drsnější.*

R 7: *No... já teda vím, že to se mnou začala potom probírat třídní učitelka, ona si všimla, že mám strašný známky... fakt jsem se v prospěchu strašně zhoršila...tak se mě potom ptala, co se děje a trochu se mě snažila psychicky podpořit...a kamarádům samozřejmě... jenže tam byl problém v tom, že oni mě sice vyslechli, ale moc tomu nerozuměli, takže mi nedokázali poradit nebo pomoci, takže už jsem pak neměla potřebu jim to ani říkat.*

Respondentka R 6 uvedla, že svěřovat se měla potřebu prarodičům a své sestře, se kterou si vytvořila velmi silné pouto.

R 6: *Jedinou oporou byla babička s dědou. Ty se o nás vlastně starali celou dobu, když byla mamka v práci...Hodně mi pomohlo, že jsem měla tu ségru, my jsme spolu mohly řešit spoustu věcí a byly jsme tak podle mě silnější.*

Opět pouze jedenkrát se objevil kód psycholog ve výpovědi účastnice R 8.

R 8: *No já jsem jeden čas chodila k dětský psychologce a následně na to mi mamka pořídila kočku, abych byla klidná.*

Kategorie 7 – vztah s rodiči

V této kategorii se soustředíme zejména na vztah, který si udržovali respondenti po rozvodu i v současnosti. Mezi kódy patří: velmi dobrý vztah s oběma rodiči, špatný vztah s otcem.

Tabulka č. 18: Kategorie 7 – vztah s rodiči

Vztah s rodiči	velmi dobrý vztah s oběma rodiči
	špatný vztah s otcem

Tři respondentky odpověděly, že po rozvodu si vytvořily špatný vztah k otci. Jedná se o respondentky R 6, R 7 a R 8.

R 6: *Já k tomu člověku cítím takovej odpor, že to nedokážu ani vypovědět. Já byla ráda, když jsem nebyla v jeho přítomnosti, tak jsem se cítila dobře...takže jsem se snažila na něj vůbec nemyslet, pokud jsem nemusela....nikdy v životě mu ale neodpustím. Takhle se nechová táta, ale zrůda. Prostě toho člověka nenávidím a nikdy ho nenávidět nepřestanu. Kdykoliv ho potkám, tak se mi chce zvracet.*

R 8: *Musím říct, že dobře. Tátovi jsem odpustila, ale nikdy mu to nezapomenu. Nemůžu říct, že ho nenávidím, já jsem si prostě řekla, že mu musím odpustit kvůli mně samotný, mě to hrozně trápilo a chtěla jsem se o toho odpoutat.*

Zatímco respondentky R 6 a R 8 měly k otci vytvořený špatný vztah ještě před rozvodem, účastnice R 7 si špatný vztah k otci vytvořila až po několika letech.

R 7: *Já ho měla radši než tu mamku, protože mamka se mnou nikdy moje problémy neřešila...takže když jsem dostala špatnou známku, tak se se mnou táta snažil učit, nebo se mě ptal, v čem jsem udělala chybu...nebo víš, když jsem něco provedla, tak mamka vždycky řešila, to že jsem něco udělala a dala mi třeba zaracha...ale táta ten se vždycky pídil po tom, proč jsem to udělala, co mám za problém a já tím, že on odešel, tak jsem tyhle věci neměla komu říct.*

R 7: *Musím teda říct, že dávám tátovi větší vinu, než jsem dávala předtím, postupem času klesnul v mých očích. Je podle mě srab.*

Poslední z respondentů R 5 si pěstuje s oběma rodiči velmi dobrý vztah a navštěvuje je.

R 5: *My jsme si s rodiči vždycky rozuměli a o všem jsme mluvili...Rodiče navštěvují jen občas.*

Kategorie 8 – jiné vlivy

Kategorie jiné vlivy ovlivňující psychiku účastníků v době rozvodu zahrnuje následující kódy: přestup na školu, posměch spolužáků, přístup učitelky, rivalita mezi sourozenci, finanční tíseň.

Tabulka č. 19: Kategorie 8 – jiné vlivy

Jiné vlivy	přestup na školu
	posměch spolužáků
	přístup učitelky
	rivalita mezi sourozenci
	finanční tíseň

Ve svých výpovědích se shodují respondentky R6 a R 8. Sdělují, že ze strany spolužáků se jim dostávalo posměchu kvůli tomu, že jsou jejich rodiče rozvedení. Tvrdí, že byly ve třídě jediné. Zastání nenašly ani u třídní učitelky, které v sobě uchovávala zlobu vůči jejich otci, kterého také na základní škole učila.

R 8: *...No...ehm...já pociťovala dost negativní postoje ze strany spolužáků, protože já byla ve třídě jediná, kdo měl rozvedený rodiče, a ostatní se mi smáli. A moc mi ani nepřidal postoj třídní učitelky, která už učila mého otce, pamatovala si, že ve škole zlobil a že byl takovej grázl, takže to dávala náležitě sežrat i mně.*

R 6: *Jen možná ve škole jedna učitelka mi hodně zavařovala, ale to i ségře, protože našeho tátu učila a neměla na něj dobrý vzpomínky. Takže místo, aby nás podpořila, tak nás ještě srazila. Bylo tam prostě zaujetí vůči tomu tátovi a ona se nechtěla smířit s tím, že my jsme jiný než táta...a taky trošku spolužáci si přihodili, protože jsem byla ve třídě jediná, která měla rozvedený rodiče, takže se mi smáli, že nemám tátu a já jsem se jim snažila vysvětlit, že tátu mám, ale oni to nechtěli pochopit.*

Respondent R 5 uvádí, že jediné, co ho ovlivňovalo v době rozvodu rodičů, byl přestup na odborné učiliště. Cítil trochu strach z neznámého.

R 5: Jo, hodně jsem řešil ten přestup na učňák,...měl jsem z toho trochu strach, nevěděl jsem, do čeho jdu a co mě čeká.

Poslední respondentka R 7 vnímala jako vliv, který měl důsledek na její psychiku v době rozvodu rodičů, rivalitu mezi sourozenci a následně finanční tíseň celé rodiny.

R 7: *Myslím, že mě hodně mohl ovlivňovat i vztah mezi mnou, bráchou a ségrou...protože ono ne, že by nás ten rozvod stmelil, my jsme se spíš rozhádali a cítila jsem mezi námi takovou rivalitu...prostě místo toho, abychom si byli oporou, tak jsme se štěkali a dělali si naschvály. To mě hodně sráželo, že v momentě, kdy jsem chtěla podpořit, tak jsem se neměla vlastně na koho obrátit.*

R 7: *Táta na nás vlastně vůbec neplatil...a za druhý dělala mamka prodavačku a vydělala si asi 8500 Kč měsíčně a my měli asi 5000 Kč nájem, takže si dokážeš představit, že s 3500 Kč nemohla uživit nás tři a ještě sebe celý měsíc, takže hodně jezdila za babičkou... ta ji vždycky dala buď jídlo, nebo peníze. Jinak by to nezvládla.*

Kategorie 9 – změny v chování

Pro tuto skupinu respondentů novou kategorii jsem vytvořila na základě zjišťování, zda se změnilo chování respondentů po rozpadu manželství rodičů. Do této kategorie patří kódy: puberta, uzavřenost, apatie, omezený styk s otcem, sobectví.

Tabulka č. 20: Kategorie 9 – změny v chování

Změny v chování	puberta
	uzavřenost
	apatie
	omezený styk s otcem
	sobectví

Dva ze čtyř respondentů tvrdí, že nejvíce si v období rozvodu uvědomovali, že se uzavřeli do sebe, jedná se o respondentky R 7 a R 8.

R 8: *V době toho rozvodu určitě ne, on k tomu ani nebyl prostor. Mamka ač byla pořád v práci, tak nad námi držela pevnou ruku a držela nás zkrátka. Co vím, tak jsem se uzavřela vůči okolí a to mi vydrželo dodneška.*

Respondentka R 7 navíc uvádí, že na sobě pocítovala jistou apatii a projevovaly se u ní známky sobectví.

R 7: *Mně bylo všechno jedno úplně...všechno šlo mimo mě...já jsem byla zahleděná do sebe...já jsem se nezajímala vůbec o nic a vůbec o nikoho...jak říkám všechno mi bylo jedno...dřív jsem s nikým a ničím neměla problém, řekla bych, že jsem taky byla extrovert, ale pak úplná změna o 180°...byla jsem úplně...jak bych to řekla...úplně apatická... víš co, mně bylo všechno opravdu jedno a zajímala jsem se jen o sebe.*

Respondentka R 6 uvádí, že si nevšimla žádných změn, ale že výrazně omezila styk s otcem.

R 6: *Předtím jsem změnila jen chování k tátovi a to tak, že jsem se s ním odmítala vídat...k okolí si myslím, že jsem byla stejná. Aby se nám chování zhoršilo kázeňsky, tak to moc nešlo, protože mamka nás vždycky hned usměrnila.*

Respondent R 5 uvádí, že si na sobě nevšiml žádných jiných změn kromě toho, že byl v té době v pubertě.

R 5: *Ne ani ne...já byl v pubertě, což asi ovlivní každé dítě, ale nevzpomínám si, že bych dělal nějaký větší průšvihy...nebo podrazy vůči rodičům.*

Kategorie 10 – změny ve školním prospěchu

Kategorie 10 se zaměřuje na zjišťování následného školního prospěchu po rozvodu manželství nebo přímo při něm. Spadají se kódy: žádné změny, zhoršení, problémy s docházkou.

Tabulka č. 21: Kategorie 10 – změny ve školním prospěchu

Změny ve školním prospěchu	žádné změny
	zhoršení
	problémy s docházkou

Celkem tři účastníci R 5, R 6, a R 8 si nevzpomínají, že by měli v době rozvodu manželství rodičů a bezprostředně po něm problémy se změnami ve školním prospěchu. R 5 vypovídá, že už před rozvodem rodičů byl průměrným žákem. Svou pozici si zachoval i po rozvodu manželství. Respondentky R 6 a R 8 uvádějí, že se zhoršení nedostavilo díky péči a starosti jejich matky.

R 5: *Já jsem nikdy neměl dobrý známky...Já měl vždycky tak nějak ty trojky a prospěch se mi nezhoršil ani nezlepšil...zůstal jsem u těch trojek.*

R 6: *Ne, já vždycky když jsem dostala špatnou známku, tak jsem od mamky dostala kázání a pak jsem se to snažila hned opravit. Mamka totiž potom u nás v rodině zastávala i roli toho táty. Tenhle postoj si mamka drží dodnes.*

R 8: *No já byla v pubertě, takže jsem se o nějakou tu revoltu a uvolnění těch zajatých pořádků snažila, ale mamka nám vždycky vysvětlila, že škola je přednější a že se učit musíme, abychom se v životě uplatnili. Nemůžu říct, že díky tomu rozvodu by se mi nějak výrazněji zhoršily známky...myslím, že to bylo tou pubertou.*

Poslední respondentka uvedla, že se u ní projevilo nejen zhoršení v prospěchu, ale dokonce měla i problémy s docházkou.

R 7: *Jo to jo, to jsme se zhoršila hodně. Já předtím měla maximálně trojky a to už muselo být, jinak jsem měla jedničky dvojky a najednou jsem měla čtyřky, pětky...když se mi zrovna nechtělo do školy, tak jsem tam nešla...když jsem nechodila do školy, tak jsem neuměla látku, která se probírala a já pak dostala blbou známku....navíc mě to učení teda vůbec nebavilo.*

Kategorie 11 – pocit osamocení

Dále jsem se naměřila na vnitřní pocity účastníků během rozvodu manželství. Zajímalo mě, zda se cítili osamocení, odloučení.

Tabulka č. 22: Kategorie 11 – pocit osamocení

Pocit osamocení	žádný pocit osamocení
	absence otce
	absence prarodičů

Pouze respondent R 5 nepociťoval žádný pocit ostrčení, osamělosti, odloučenosti. Rodina mu nabízela kvalitní zázemí.

R 5: *Ne nikdy. Bydlel jsem u mamky, se kterou jsem si rozuměl a za tátou jsem dojížděl.*

Ostatní respondentky R 6, R 7 a R 8 pocit osamělosti jednoznačně měli. Byla evidentní absence otce a prarodičů. V případě respondentek R 6 a R 8 se ale absence otce nevztahuje přímo k osobě konkrétního rodiče. Účastnicím spíše šlo o zastoupení role otce, který by je vychovával a chránil. Respondentka R 6 se dále cítila osamělá, protože jí chyběli prarodiče z otcovy strany.

R 8: *Víš, mně se asi nestýskalo po něm jako po člověku...víš, jak to myslím...jako po jeho osobnosti, ale po roli toho otce. Tu tam nikdo dlouho nezastával a já potřebovala oporu.*

R 6: *No pocit osamocení ani ne. Hodně mi pomohlo, že jsem měla tu ségru, my jsme spolu mohly řešit spoustu věcí a byly jsme tak podle mě silnější. My jsme byly od té doby odkázaný de facto samy na sebe. Ségra mě vyzvedávala ze školy a doma jsme se o sebe staraly, než mamka přišla z práce...ale spíš možná ten pocit, že někde máš toho tátu, a když víš, jak se chová, a že se k tobě vlastně nechová jako táta je strašně ubíjející...asi teď zpětně si uvědomuju, že mi chyběl, ale jako moje podpora, ale chyběl mi táta a ne ten člověk, co mě zplodil. Navíc se s námi nebaví ani tátovo rodiče, takže víš, že někde máš prarodiče, ale nevidáš se s nimi a víš, že o tebe nestojí. Ty nás po rozvodu odepsali úplně.*

Respondentce R 7 cítila také pocit osamělosti z důvodu toho, že se otec odstěhoval a ona se neměla komu svěřovat.

R 7: *Ohromnej, představ si, že najednou odejde táta, kterýho máš ráda, a najednou už tu pro tebe není. Neměla jsem se komu svěřit.*

Kategorie 12 – dopady rozvodu

V této kategorii jsem zjišťovala, jaké na sobě účastníci vnímají dopady rozvodu. Jak rozvod ovlivnil jejich následující život. Do této kategorie spadají následující kódy: Přínos, výběr partnera, osamostatnění, uzavřenost, skepse vůči mužům, zlepšení vztahů, odpor k otci, odstup.

Tabulka č. 23: Kategorie 12 – dopady rozvodu

Dopady rozvodu	přínos
	výběr partnera
	osamostatnění
	uzavřenost
	skepse vůči mužům
	zlepšení vztahů
	odpor k otci
	strach z vážného vztahu
	odstup

Všichni ze skupiny starších respondentů se shodli na tom, že rozvod v případě jejich rodičů se stal do budoucna přínosem pro všechny členy rodiny. Nejvíce pak si přínosu všímaly ty respondentky, které viděly, že se rodiče hádají a dochází k fyzickému násilí, které bylo páchané nejen na nich samotných, ale i na jejich matce. Jednalo se hlavně o respondentky R 6 a R 8.

R 6: *Jednoznačně to přínos byl. On by nás zabil, prostě by nás umlátil a po psychický stránce by nás totálně zničil, takže mu vlastně můžeme poděkovat, že se sbalil a odešel.*

R 8: *Určitě to vnímám jako přínos pro sebe, protože si teď uvědomuju, kdo je pro mě v životě důležitý a kdo ne. Hlavně si myslím, že by nás táta umlátil.*

V případě účastnice R 7 se jednalo také o hádky, kterým se díky rozvodu zamezilo.

R 7: *Myslím si, že určitě a myslím si, že to nebyl přínos jen pro mě, ale pro celou rodinu, protože kdyby spolu naši zůstali, tak se tam hádají dodnes a myslím, si že jiný*

východisko by nebylo ani za pár let. Jinak bych se tam zřejmě s nimi zbláznila. Všichni bychom tam byli dost psychicky na dně.

Respondent R 5 vnímá také rozvod jako přínos. Je toho názoru, že by se začala více projevovat rozdílnost povah rodičů a vyslovil obavu s dalšího jejich soužití.

R 5: Asi ano...myslím si, že pokud jim to neklapalo a nerozuměli si, tak nemělo smysl, aby spolu zůstávali...možná by se potom začali hádat a nemuselo to dopadnout tak dobře.

Respondent R 5 zároveň vnímá pozitivní dopad rozvodu v oblasti osamostatnění. Díky rozvodu se postavil na vlastní nohy.

R 5: Jen jsem se rozhodl osamostatnit se...Rodiče navštěvují jen občas, snažím se vést vlastní život, stát na vlastních nohou.

Účastnice R 6 a R 7 uvedly, že se změnil jejich přístup ve vyhledávání partnerů. Rozdílnost ovšem spočívá v tom, že respondentka R 6 si vybírá partnery, kteří jsou pravým opakem jejího otce, zatímco R 7 si hledá partnery podobné povahy, i když podvědomě ví, že takový typ mužů si hledat nechce. Zároveň se bojí vážného vztahu.

R 6: No já vím, že bych takovýho chlapa do života nechtěla. Na mě kdyby někdo sáhnul, tak bych okamžitě odcházela, nebo bych vyhodila jeho. Možná mi to trochu dodalo odvalu. A už vůbec by ten člověk nesměl sáhnout na moje děti. To prostě neexistuje...taky si trochu všímám toho, že si hledám kluky, který mají to, co já jsem u toho táty postrádala...to co on mi nedával, tak já hledám na těch partnerech...hlavně hledám podporu a pomoc.

R 7: Hele...to si všímám možná ve výběru kluků...já jsem hodně teď opatrná mi přijde, ale mám neustále pocit, že si vybírám podobný typy jako je táta, ale podvědomě vím, že takovej typ chlapa nechci.

R 7: Nevím...nad tím jsem nikdy úplně neuvažovala....ehm...no...nevím....možná to, že jsem v nejistotě, že nevím, co se teď stane, že to ještě není takovej ten vztah, kterej spadne ke stereotypu....ale na druhou stranu já bych chtěla najít někoho, kdo mě postaví nohama na zem a se kterým budu spokojená...zároveň se ale bojím těch nových postojů, protože mám pocit, že nebudu umět žít v normálním vztahu, kde mě čeká jistota a nějaká společná cesta do budoucnosti. Mám z toho strach.

Respondentka R 6 navíc po rozvodu vnímá zlepšení vztahu s matkou a prarodiči z matčiny strany. O to více se zesílil její odpor k otci.

R 6: Řekla bych, že...jsem se s tím tak nějak vyrovnala...s tím, že toho tátu nemám...nikdy v životě mu ale neodpustím. Takhle se nechová táta, ale zrudá. Prostě toho člověka nenávidím a nikdy ho nenávidět nepřestanu. Kdykoliv ho potkám, tak se mi chce zvracet.

R 6: Je na nás víc fixovaná...my si denně voláme jen třeba na minutu, ale jen abychom se slyšely i jejími rodiči, protože ty se o nás starali, když mamka byla v práci. Těm jsme vděčný za to, co z nás je. Oni nás hodně finančně podporovali. Oni pro nás byli takovej typickej model rodiny. Dodnes s nimi chodíme na večere, na kávičky.

Respondentka R 8 je zase uzavřená do sebe a drží si odstup od ostatních lidí, hlavně od mužů. Je skeptická v oblasti vztahů s muži.

R 8: No už jsem ti říkala, že jsem uzavřená vůči ostatním lidem...víš, co...hrozně dlouho mi trvá, než si k někomu najdu cestu a musím toho člověka hodně poznat, abych se mu otevřela...jsem prostě taková skeptická...já od toho člověka, konkrétně teda chlapa hned čekám to nejhorší. Já jsem díky tátovi vybudovala k chlapům odpor...já jsem třeba někdy ráznější, držím si od lidí odstup, nedůvěřuju...a hodně lidí si myslí, že jsem arogantní, aleon je to vlastně takovej můj ochranej krunýř.

Kategorie 13 – pohled na rozvod

V poslední kategorii se zabývám názorem respondentů na samotný rozvod. Kódy v této kategorii jsou následující: normální životní událost, negativní událost.

Tabulka č. 24: Kategorie 13 – pohled na rozvod

Pohled na rozvod	normální životní událost
	negativní událost

Naposled se respondenti vyjádřili k pohledu na samotný rozvod. Tři ze čtyř se shodli na tom, že vnímají rozvod jako běžnou událost v životě lidí v současné době. Zároveň ale respondentka R 8 doplňuje, že je skeptická i vůči manželství a na tuto instituci téměř nevěří. Zdá se jí, že se lidé rozvádějí často kvůli drobným problémům v manželství.

R 5: *No...podle mě, jde o úplně normální věc. Sice vím, že takhle klidně, jako probíhal rozvod u nás, často neprobíhá. Víím, že se rodiče při rozvodu hádají a někdy se i mlátí, ale myslím, si, že by u toho nikdy neměly být děti, protože to v nich akorát vyvolává negativní emoce.*

R 6: *Já rozvod beru jako událost, která prostě patří k životu...pokud to probíhá v klidu...tak proč by se dva lidi neměli rozvést, když si nerozumí. Já věřím na instituci manželství a chtěla bych se vdát, ale možný je všechno.*

R 8: *Já jsem skeptická i k manželství vůbec. Já se nechci vdávat...protože já si myslím, že dneska se rozvádí kde kdo a kvůli kravinám.*

Jediná respondentka R 7 vnímá rozvod velmi negativně. V životě se chce vdávat, ale nikdy nechce dospět k vlastnímu rozvodu manželství.

R 7: *Nechci nikdy rozvod zažít... možná z toho, že se mi stane to, co se stalo našim a že se taky rozvedu, že nám to nebude klapat a že dopadnu jako mamka tu jednu dobu.*

10. Shrnutí

Objektem výzkumu byl žák druhého stupně základní školy. Jednalo se o žáky, kteří druhý stupeň právě navštěvují a jejich rodiči si prošli nebo právě prochází rozvodem. Dále se jednalo o respondenty, kteří jsou již starší a rozvod rodičů si prožili když druhý stupeň navštěvovali. Nyní jsem je požádala, aby na toto období jejich života zavzpomínali a pokusili se popřemýšlet, co jim rozvod rodičů do života přinesl. Tyto vlivy mohly být samozřejmě jak pozitivní, tak negativní. Na začátku výzkumu jsem si položila jednu hlavní výzkumnou otázku a několik dílčích výzkumných otázek, jejichž zodpovězení mi napomůže lépe se orientovat v dané problematice a vyvodit jisté závěry.

První dílčí otázka zněla: *Jaké emoce doprovázejí rozvod u žáků na druhém stupni základní školy?* Tuto problematiku jsem mohla řešit u obou skupin respondentů, protože si myslím, že každý člověk si své emoce jasně uvědomuje a je schopen je náležitě popsat. Po analýze výsledků, které jsme získali díky rozhovorů s účastníky, můžeme říci, že mezi emoce, které prožívá dítě v období rozvodu rodičů, patří zejména strach, protože dítě neví, co se do budoucnosti stane. V některých případech se objevuje také vztek zejména pak na celou situaci, ale také na rodiče, který je považován za viníka rozpadu rodiny. Mezi další emoce patří například smutek, lítost, nenávist, pocit viny z rozvodu rodičů a zklamání, ale také apatie.

Dochází u žáků na druhém stupni ke změně chování v době rozvodu a době po něm? Odpověď na tuto otázku jsem si ověřovala pouze u respondentů starších, protože nabývám takového dojmu, že v tomto věku prochází člověk pubertou a neuvědomuje si své chování tak jako s odstupem času. Nicméně jsem se dozvěděla, že se chování u mých respondentů po rozvodu rodičů nezměnilo. Pouhou jednou výjimkou byla respondentka R 7, která uvedla, že se zhoršila nejen ve školním prospěchu, ale také do školy často nechodila a rodičům dělala samé naschvály. Já toto považuji za demonstraci její osoby v tom smyslu, že se dožadovala pozornosti, které se jí nedostávalo.

Další dílčí výzkumnou otázkou byla otázka: *Jak pohlíží na rozvod rodičů žáci s odstupem několika let?* Na tuto otázku jsem hledala odpověď opět pouze u starších respondentů, protože si myslím, že žáci na druhém stupni, u kterých rozvod rodičů

proběhl před nedávnou dobou, ještě nemohou vnímat jednoznačně všechny vlivy, které jim rozvod do života přinesl. Můj vlastní názor byl ten, že všichni účastníci výzkumu této skupiny si budou myslet, že byl rozvod jejich rodičů pro ně přínosem. I já tak vnímám rozvod svých rodičů. Moje domněnka se mi potvrdila. Respondenti tvrdí, že byl rozvod přínosem nejen pro rodiče, ale pro ně samé a vyslovili obavy, které se mohly uskutečnit, kdyby k rozvodu rodičů nedošlo a ti by i nadále sdíleli jednu domácnost.

Má rozvod rodičů vliv na budoucí život žáků druhého stupně? Při zjišťování odpovědi na tuto otázku jsem opět oslovila jen starší respondenty, protože si myslím, že mladší žáci si nemohou vliv rozvodu zcela uvědomovat, protože jejich budoucí život je teprve před nimi. Obecně můžeme říci, že vlivy rozvodu rodičů byly jak pozitivní, tak negativní. Někteří z respondentů se osamostatnili, v čemž shledávají velkou výhodu a mají pocit, že jsou schopni zvládnout samostatný život. Jiní zase vidí negativum v tom, že se uzavřeli vůči světu a chovají se odmítavě. Hlavně u dívek je následně ovlivněn výběr partnera.

Jaký vztah udržují respondenti s rodiči po rozvodu manželství? Tato otázka nemá jednoznačnou odpověď. Ukázalo se, že přesně polovina respondentů se vidá neustále s oběma rodiči, se kterými mají velmi dobrý vztah. Žáci většinou bydlí s matkami a otce pravidelně navštěvují o víkendech. Starší své rodiče navštěvují. Druhá půlka výzkumného vzorku však tvrdí, že vztah s otcem je na bodě mrazu nebo je velmi špatný. V případě respondentek R 6 a R 8 je jasné, že tato nenávist vyplývá z fyzického násilí na nich spáchaných právě otcem.

Co shledávám jako velmi důležité je, aby žáci věděli o příčině rozpadu rodiny. Zabrání se tím tak pocitu viny, který se může u dětí vyskytnout, protože nerozumí příčině rozvodu. Často mohou cítit spoluzodpovědnost. *Mají respondenti povědomí o příčině rozpadu rodiny?* V případě mých respondentů však všichni o příčině rozpadu rodiny věděli. Jednalo se zejména o nevěru rodičů, ve většině případů otce, nebo o rozdílnost povah.

Díky těmto klíčovým otázkám si mohu dále odpovědět na otázku hlavní: *Jaké jsou možné dopady rozvodu rodičů na psychiku respondentů a jaké je povědomí o průběhu rozpadu rodiny?* Z výzkumu vyplývá, že děti jsou součástí rozvodu vždy, i když s nimi rodiče rozvod nerozebírají do detailu. Děti si všímají změny chování rodičů, jako jsou například hádky a následně vnímají doma napětí a necítí se dobře. Rodiče

často pouze dítěti sdělí, že se rozvádí, ale další postup už řeší mezi sebou a dítě může často cítit nejistotu a strach z budoucího vývoje. Můžeme říci, že na každém se rozvod rodičů podepíše, protože i když ho s odstupem času vnímáme pozitivně, jednotlivé nepříjemné situace utkví v paměti každého. Můžeme shrnout, že dopady rozvodu jsou hlavně psychické pozitivní i negativní. Respondenti se cítí samostatnější a dochází jim, že se zlepšil jejich vztah k okolí (matka, prarodiče, sourozenci), což vnímají jako pozitivum. Negativní dopady rozvodu může být skepse vůči vztahům. Hlavně ženy se bojí, že jim muž ublíží nebo že dopadnou stejně jako jejich rodiče a rozvedou se. Častou odpovědí také bylo, že se zhoršil vztah s odloučeným rodičem. Velmi je podle respondentů ovlivněn i výběr partnera. Ženy pak hledají muže, který nevykazuje známky povahy jejich otce.

11. Závěr

V diplomové práci jsem se zaměřila na rozpad rodiny formou rozvodu manželství rodičů. Zajímalo mě, jak rozvod vnímají žáci druhého stupně základní školy.

V teoretické části jsem se zaměřila na prostudování tématu rodiny jako instituce v současném světě. Snažila jsem se najít souvislosti, které způsobují větší nárůst rozvodovosti v uplynulých padesáti letech. Po prostudování jednotlivých zdrojů zaměřených na problematiku jsem zjistila, že instituce rodiny již nenese takovou váhu, jako tomu bylo v minulosti. Lidem se totiž otevřely nové obzory jako je kariéra a možnost poznat okolní svět a manželství odkládají na pozdější dobu, nebo ho třeba nikdy neuzavřou. Právě vývoj možností, které s sebou život přináší, je jedním důvodem, proč dochází právě k rozvodům. Současná společnost považuje rozvod za zcela běžnou událost, kterou partneři řeší neshody, jež mají v manželství.

Dále jsem se zabývala charakteristikou rozvodu samotného. Pro lepší pochopení jsem si zjistila, jaké druhy rozvodu povoluje česká legislativa, a zaměřila jsem se na hlavní příčiny, mezi které patří například rozdílnost povah, nevěra a špatné zacházení s manželem. Zaměřila jsem se také na porozvodovou péči o dítě, která je pro další vývoj dítěte klíčová. V České republice je stále běžné, že dítě po rozvodu zůstává v péči matky, avšak po prostudování literatury jsem se dozvěděla, že v některých případech může toto rozhodnutí přinést spíše negativní důsledky, zejména pak pokud se jedná o chlapce, kteří ve svém otci spatřují jistý vzor a díky svěřením do péče matky a tento vzor mohou přijít.

V poslední řadě jsem se zaměřila na samotné dopady manželství. Rozvod manželství považuji za zcela běžnou, ale negativní událost v životě člověka. Ztotožňuji se s názorem, že se nedotýká pouze zúčastněného manželského páru, ale i dětí a blízkého okolí manželů. Často, jak jsem se dozvěděla během výzkumu, je rozvod doprovázen hádkami rodičů. V některých případech jsou u těchto hádek přítomny právě i děti a to v nich vyvolává negativní emoce a následně vzpomínky.

Hlavní dopady rozvodu na dítě spatřuji v postojích pro budoucí život. Může se jednat o následný výběr partnera pro život. Může se stát, že se celkově změní povaha dítěte. To pak může být uzavřené vůči okolnímu světu, protože si vypěstovalo nedůvěru

ve vážný vztah, také se může stát, že bude člověk skeptický k instituci manželství a rodiny vůbec. Všechny tyto mé názory se mi potvrdily během výzkumu, který jsem prováděla metodou hloubkových rozhovorů s výzkumným vzorkem účastníků mezi 14 a 27 lety.

Rozhodně však nemohu tvrdit, že právě moje práce potvrzuje stanoviska většinové populace. Myslím si, že na utváření nových teorií byl výzkumný vzorek respondentů příliš malý.

12. Literatura:

1. DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7330-124-8.
2. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, xii, 243 s. Právní rukověť (ASPI). ISBN 978-80-7357-350-8.
3. GRAY, John. *Men are from Mars, women are from Venus: a practical guide for improving communication and getting what you want in your relationships*. Vyd. 1. New York, NY: HarperCollins, 1992, x, 286 s. ISBN 006016848x.
4. HAMPLOVÁ, Dana. Postoje k manželství a rodičovství. In: FIALOVÁ, Ludmila, Dana HAMPLOVÁ, Milan KUČERA a Simona VYMĚTALOVÁ. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 67 – 96 s. ISBN 80-85850-87-7.
5. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.
6. HORSKÁ, Pavla. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990, 474 s., ISBN 80-7038-011-x.
7. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
8. KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Vyd. 1. Praha: Orbis, 1962, 281 s., 22 obr. příl. Populární právnická knihovna.

9. KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 239 s. Psychologie (Portál). ISBN 80-7367-045-3.
10. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. 3., dopln. vyd. Praha: Avicenum, 1974, 400 s.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
12. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: Eseje z dětské psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994b. Rádci pro rodiče a vychovatele, 108 s. ISBN 80-7178-006-5.
13. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, 144 s. ISBN 80-7169-897-0.
14. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče, 128 s. ISBN 8024703327.
15. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
16. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003b, 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
17. *Mezinárodní klasifikace nemocí: 10. revize: duševní poruchy a poruchy chování: popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka*. 2. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2000, 305 s. ISBN 80-85121-44-1.

18. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
19. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.
20. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5. Překlad Eva Vyskočilová. Praha: Portál, 2010, 144 s. ISBN 978-80-7367-798-5.
21. PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Slušný rozvod: [když už rozvod, tak: rychle, levně a s co nejmenším stresem]*. 1. vyd. Brno: ERA, 2002, xiv, 114 s. ISBN 80-86517-25-x.
22. SATIR, Virginia. *Kniha o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994, 364 s. ISBN 80-901325-0-2.
23. SEBERA, Martin. *Vybrané kapitoly z metodologie* [online]. 1. Brno: Masarykova Univerzita, 2012 [cit. 2016-04-07]. ISBN 978-80-210-5963-4. Dostupné z: <https://publi.cz/books/54/04.html>
24. SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 183 s. ISBN 80-7178-906-2.
25. STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie rodinné výchovy*. 1. vyd. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1978, 104 s.
26. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

27. TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Rev. vyd., 2. vyd. San Francisco: Jossey-Bass, 2001, 256 s. ISBN 078795554X.
28. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.
29. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 487 s. ISBN 80-246-0956-8.
30. VÝROST, Jozef (ed.) a Ivan SLAMĚNÍK (ed.). *Aplikovaná sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 383 s. ISBN 80-7178-269-6.
31. WARSHAK, Richard Ades. *The custody revolution: the father factor and the motherhood mystique*. New York: Poseidon Press, 1992, 272 s. ISBN 0-671-74-694-4.
32. WARSHAK, Richard Ades. *Rozvodové jedy*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003, 398 s. ISBN 80-7254-439-X.

Internetové zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Sňatečnost. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvodovost. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Demografická ročenka krajů 2005 - 2014. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555243/1300681500.pdf/78180f06-9f4d-4db8-b53d-e568e967f74c?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Demografická příručka 2013. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-01-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20548153/130055140601a.pdf/b754d495-78bc-4e7f-91e2-497eceda5a35?version=1.0>

13. Seznam příloh

Graf č. 1: Roční počet sňatků

Graf č. 2: Roční počet rozvodů.

Graf č. 3: Počet porodů v letech 1990 – 2010

Tabulka č. 1: Procentuální vyjádření nejčastějších příčin rozvratu manželství od roku 2005 – 2014.

Tabulka č. 2 Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a adolescenci

Rozhovor č. 1

Rozhovor č. 2

Rozhovor č. 3

Rozhovor č. 4

Rozhovor č. 5

Rozhovor č. 6

Rozhovor č. 7

Rozhovor č. 8

14. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Procentuální vyjádření nejčastějších příčin rozvratu manželství od roku 2005 – 2014.

Tabulka č. 2 Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a adolescenci

Tabulka č. 3: Krátká charakteristika respondentů

Tabulka č. 4: Kategorie 1 – příčina rozpadu manželství

Tabulka č. 5: Kategorie 2 – obeznámení s rozvodem

Tabulka č. 6: Kategorie 3 – chování rodičů

Tabulka č. 7: Kategorie 4 – pocit viny

Tabulka č. 8: Kategorie 5 – emoce

Tabulka č. 9: Kategorie 6 – potřeba svěřit se

Tabulka č. 10: Kategorie 7 – vztah s rodiči

Tabulka č. 11: Kategorie 8 – jiné vlivy

Tabulka č. 12: Kategorie 1 – příčina rozpadu manželství

Tabulka č. 13: Kategorie 2 – obeznámení s rozvodem

Tabulka č. 14: Kategorie 3 – chování rodičů

Tabulka č. 15: Kategorie 4 – pocit viny

Tabulka č. 16: Kategorie 5 – emoce

Tabulka č. 17: Kategorie 6 – potřeba svěřit se

Tabulka č. 18: Kategorie 7 – vztah s rodiči

Tabulka č. 19: Kategorie 8 – jiné vlivy

Tabulka č. 20: Kategorie 9 – změny v chování

Tabulka č. 21: Kategorie 10 – změny v prospěchu

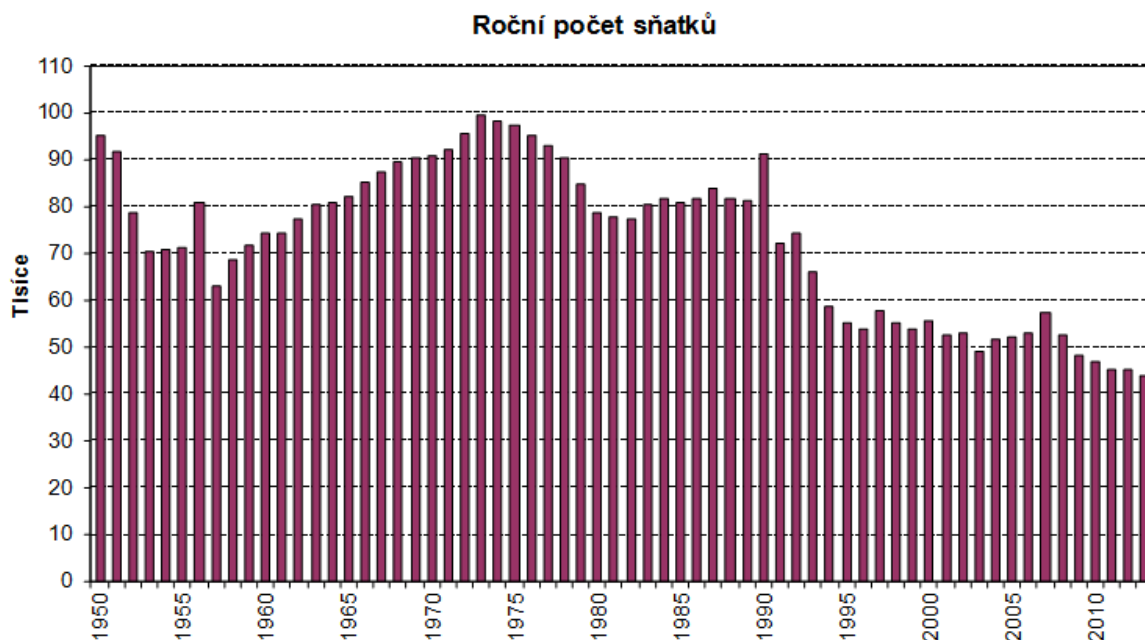
Tabulka č. 22: Kategorie 11 – pocit osamocení

Tabulka č. 23: Kategorie 12 – dopady rozvodu

Tabulka č. 24: Kategorie 13 – pohled na rozvod

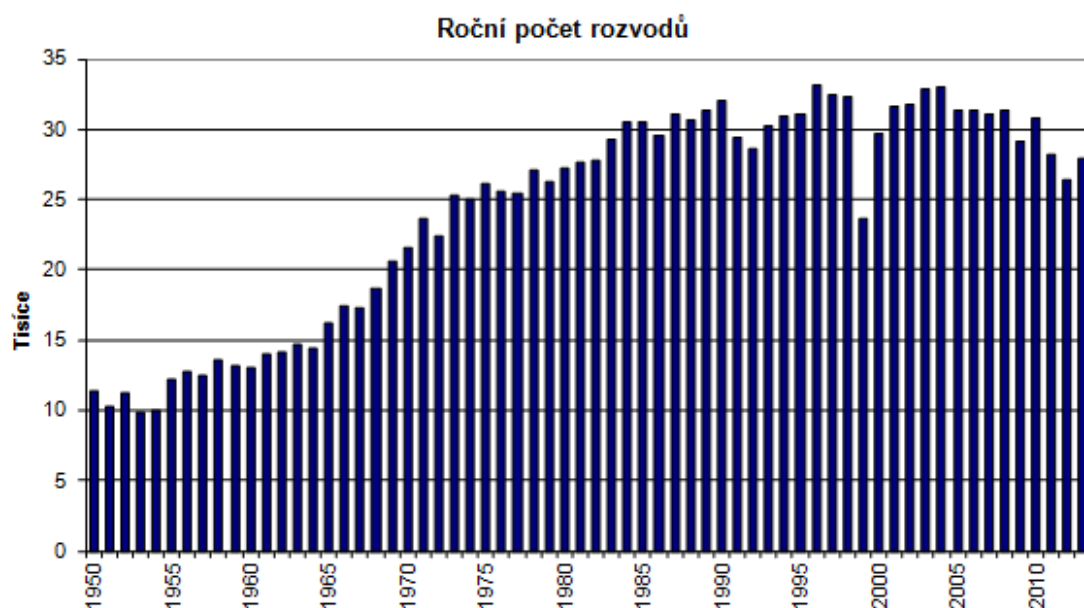
15. Přílohy

Graf č. 1: Roční počet sňatků

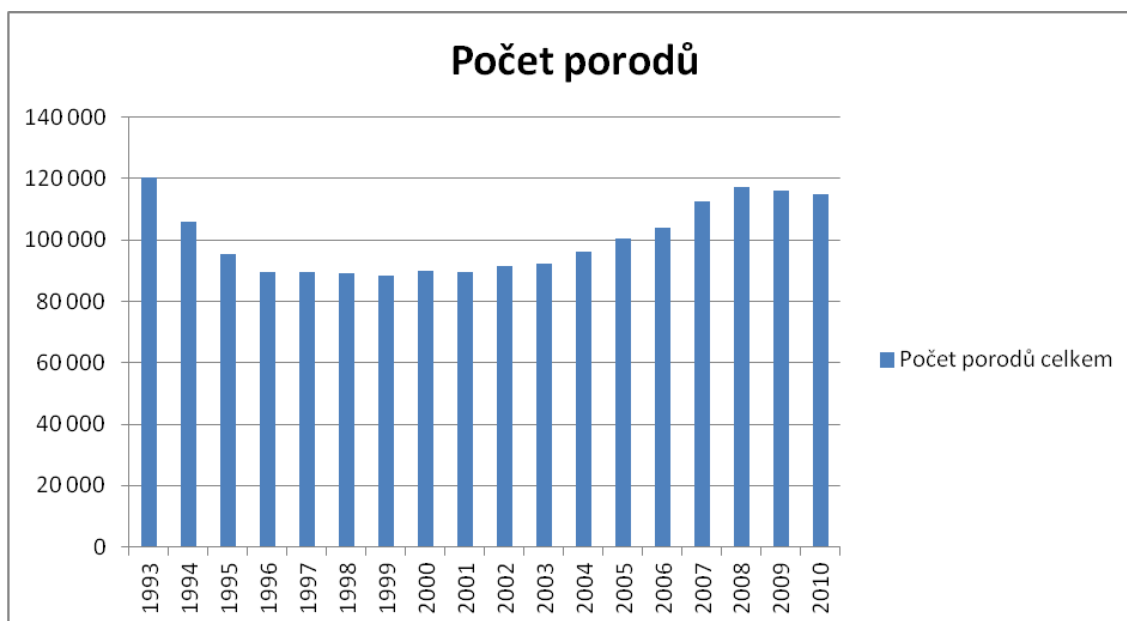
Zdroj: ČSÚ - <https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>

Graf č. 2: Roční počet rozvodů.

Zdroj: ČSÚ - <https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>

Graf č. 3: Počet porodů v letech 1990 – 2010

Zdroj dat: ČSÚ

URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/20548153/130055140601a.pdf/b754d495-78bc-4e7f-91e2-497eceda5a35?version=1.0>

Tabulka č. 1: Procentuální vyjádření nejčastějších příčin rozvratu manželství od roku 2005 – 2014

Příčina rozvodu/rok	Na straně muže			Na straně ženy		
	2005	2010	2014	2005	2010	2014
Neuvážený sňatek	0,87	0,39	0,16	0,93	0,45	0,17
Alkoholismus	4,26	2,57	1,37	0,58	0,88	0,7
Nevěra	5,85	4,17	3,06	3,72	2,91	2,29
Nezájem o rodinu (včetně opuštění rodiny)	3,47	1,91	1,6	1,06	1,19	1,03
Zlé nakládání, odsouzení pro trestní čin	1,23	0,61	0,5	0,08	0,23	0,19
Rozdíl povah, názorů a zájmů	52,06	70,89	73,43	50,5	70,96	74,72
Zdravotní důvody	0,24	0,14	0,09	0,21	0,14	0,08
Sexuální neshody	0,36	0,22	0,14	0,35	0,22	0,11
Ostatní příčiny	25,25	17,29	16,32	28,74	17,46	17,85
Soud nezjistil zavinění	6,42	2,04	3,33	13,83	5,57	2,85

Zdroj: ČSÚ

URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555243/1300681500.pdf/78180f06-9f4d-4db8-b53d-e568e967f74c?version=1.0>

Tabulka č. 2 Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a adolescenci

F90 Hyperkinetické poruchy	F90.0 Poruchy aktivity a pozornosti F90.1 Hyperkinetická porucha chování F90.8 Jiné hyperkinetické poruchy F90.9 Hyperkinetická porucha nespecifikovaná
F91 Poruchy chování	F91.0 Porucha v chování ve vztahu k rodině F91.1 Nesocializovaná porucha chování F91.2 Socializovaná porucha chování F91.3 Porucha opozičního vzdroru F91.8 Jiné poruchy chování F91.9 Poruchy chování nespecifikovaná
F92 Smíšené poruchy chování a emocí	F92.0 Depresivní porucha chování F92.8 Jiné smíšené poruchy chování F92.9 Smíšená porucha chování a emocí nespecifikovaná
F93 Emoční poruchy se začátkem specifickým pro dětství	F93.0 Separační úzkostná porucha v dětství F93.1 Fobická úzkostná porucha v dětství F93.2 Sociální úzkostná porucha v dětství F93.3 Porucha sourozenecké rivality F93.8 Jiné emoční poruchy v dětství F93.9 Emoční porucha v dětství nespecifikovaná
F94 Poruchy sociálních vztahů se vznikem specifickým pro dětství	F94.0 Elektivní mutizmus F94.1 Reaktivní porucha přichylnosti v dětství F94.2 Dezinhibovaná přichylnost v dětství F94.8 Jiné poruchy sociálních vztahů v dětství F94.9 Porucha sociálních vztahů v dětství nespecifikovaná
F95 Tikové poruchy	F95.0 Přejícná tiková porucha F95.1 Chronická motorická nebo vokální tiková porucha F95.2 Kombinovaná vokální a mnohočetná motorická tiková porucha (Tourettův syndrom) F95.8 Jiné tikové poruchy F95.9 Tiková porucha nespecifikovaná
F96 Jiné poruchy chování a emocí začínající obvykle v dětství a v adolescenci	F96.0 Neorganická enuréza F96.0 Neorganická enkopréza F96.0 Porucha příjmu potravy v útlém a dětském věku

	F96.0 Pika infantilní a v dětství F96.0 Poruchy se stereotypními pohyby F96.0 Koktavost (zadrhávání) F96.0 Breptavost F96.0 Jiné specifické poruchy chování a emocí začínající obvykle v dětství a adolescenci F96.0 Nespecifikované poruchy chování a emocí začínající obvykle v dětství a adolescenci
--	---

Zdroj: MKN-10, 2000

Rozhovor č. 1

R 1, 14 let, žákyně osmé třídy, svobodná

Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Ano, souhlasím.

Dobře, přejdeme tedy k rozhovoru.

1. Máš sourozence?

Ne, nemám sourozence.

2. Jak dlouho trvalo manželství rodičů?

...ty jo...no...myslím, že to bylo 15 let.

3. V jaké fázi je rozvod rodičů?

Naši už se rozvedli před rokem.

4. Kolik ti bylo, když se vaši rozvedli?

Rozvedli se před rokem, takže mi bylo 13.

4. a: Do jaké třídy jsi tedy chodila?

Do sedmičky.

5. Kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů?

Mamka se chtěla rozvést.

6. Jaká byla příčina rozvodu?

Mamka si našla milence a už nechtěla být s tatškou.

6. a: A jak se to tatka dozvěděl?

Mamka mu to řekla jednou večer a pak mu hned řekla, že se chce rozvést.

6. b: Jak na to tatka reagoval?

Já nevím, já u toho nebyla, jen mi to pak řekli...ale asi byl překvapenej, že má mamka někoho jinýho.

7. Vnímal(a) jsi rozvod rodičů?

No...jak to myslíš?

7. a: Jestli sis všimla, že by se u vás doma dělo něco nenormálního? Hádky a tak podobně?

Ne to ne, naši se nehádali, nebo o tom aspoň nevím. Že by bylo něco jinak, jsem nevnímala.

7. b: Chování rodičů se teda nijak nezměnilo?

Asi ne...jenom tat'ka spal v obýváku na gauči...jinak nic.

8. Řešili s tebou rodiče rozvod?

Mamka mi oznámila, že se rozvádí a že budu bydlet s ní a tat'ka se odstěhuje, ale jinak se bavili hlavně mezi sebou a domlouvali se na věcech kolem rozvodu.

8. a: Bavili se o těch věcech před tebou?

Někdy jo.

8. b: O čem spolu mluvili, si pamatuješ?

No...bavili se o mně...tat'ka říkal, že mě nechá u mamky, ale že se mnou chce být pořád v kontaktu a že k němu budu jezdit o víkendu.

9. Rodiče se tedy při řešení nehádali?

Myslím, že ne. Naši spolu vždycky mluvili v klidu. Možná se hádali, když jsem nebyla doma, ale přede mnou nikdy.

10. Myslela sis, že jsi ty jedním z důvodů rozpadu manželství?

Ne...Když mi moje máma řekla, jak to je a že si našla toho milence a tátu už nemiluje, tak jsem věděla, že kvůli mně to není.

10. a: A proč si myslíš, že už neměla ráda tátu?

Já nevím...táta byl furt pryč kvůli práci a my jsme byly s mamkou doma samy skoro pořád.

10. b: Co tat'ka dělá, že je pořád pryč?

Jezdí s kamiónem...občas je pryč i dva týdny.

11. Ovlivňovaly tě v té době ještě nějaké jiné životní situace nebo události?

Asi ne...já nevím...nic se mi nepříhodovalo.

11. a: Měla jsi nějaký kamarády?

Jo měla, hodně se kámoším s holkama ze třídy, chodíme spolu ven a tak.

11. b: A nehádaly jste se s holkama?

Ne, my se nikdy nehádáme...jsme nejlepší kámošky.

11. c: A co nějaký kluk?

Ne, to se mi žádný nelíbil.

12. Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Co jsi cítila?

Byla jsem z toho smutná, ale chápala jsem mamku.

12. a: A z čeho přesně jsi byla smutná?

Protože jsem nevěděla, kdy se uvidím s tatškou.

12. b: Jak to myslíš?

Protože tatka jezdil pořád pryč, ale věděla jsem, že ho občas doma uvidím...prostě, že přijede domů...ale pak jsem nevěděla, jak se s ním uvidím, když už doma nebude bydlet.

12. c: Ještě něco jsi cítila?

Já nevím...možná jsem měla strach z toho máminy přítele.

12. d: Proč ses ho bála?

Protože jsem si myslela, že je to jen mamky kámoš a nevěděla jsem, že ho mamka miluje a že s námi pak bude bydlet...takže jsem ho vlastně moc neznala a bála jsem se toho, jakej bude.

13. Měla jsi možnost s někým daný problém řešit?

Já jsem o tom mluvila akorát s babičkou, jinak jsem o tom s nikým nemluvila.

13. a: Ani s kamarádkami?

Akorát s jednou holkou ze třídy, protože měla taky rozvedený rodiče.

13. b: Takže sis díky rozvodu rodičů našla novou kamarádku?

My už jsme se kámošily předtím, ale pak jsme se začaly bavit víc.

14. Jak byla upravená péče o tebe jako o nezletilé dítě? S kým si po rozvodu bydlela?

Zůstala jsem u mamky.

14. a: A s tatškou se vídáš?

Jo...s tatškou se vídám, když není v práci a domluvíme se spolu...vždycky jedeme na nějaký výlet.

15. Jak často teda navštěvuješ tátu?

Pokud nemá delší jízdu, tak každé víkend...ale často jezdí i přes víkend, takže se vidíme spíš jednou za čtrnáct dní.

16. Stýská se ti po tátovi?

Vlastně mi ani moc nechybí, protože se s ním vídám tak, jako by byl doma.

16. a: Takže se nestalo to, čeho ses bála?

Ne to ne, vídám se s tátou pořád stejně.

Rozhovor č. 2

R 2, 15 let, žák základní školy 2. stupeň, svobodný

Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Jo, v pohodě

1. Máš sourozence?

Jo mám.

1. a: Kolik a jak jsou staří?

Všichni jsou mladší než já. Jednomu bráčkovi jsou tři, druhému bude rok.

1. b: Když se Vaši rozvedli, tak jsi byl jedináček?

Jo byl.

1. c: Takže tyhle sourozenci jsou od tat'ky nebo od mamky?

Od tat'ky, ten se znovu oženil.

1. d: Jak vycházíš s tat'kovo současnou ženou?

Máme moc dobrou vztah, dost si rozumíme, bych řekl...mám moc rád i bráčky.

1. e: A co mamka?

Mamka má přítele, ale znovu se nevdala.

1. f: A s jejím přítelem vycházíš jak?

Taky dobře.

2. Kolik ti bylo let, když se vaši rozvedli?

Bylo mi 11 let.

2. a: Takže si chodil do jaké třídy?

Chodil jsem do šesté třídy.

3. Víš, jak dlouho spolu vaši byli? Jak dlouho trvalo jejich manželství?

Hele...asi 8 let.

4. Víš, kdo přišel s tím, že se chce rozvádět?

Bylo to spíš oboustranné, došlo jim, že to neklape.

5. Takže příčina rozvodu byla ta, že jim to neklapalo?

Jo.

5. a: V čem myslíš, že si nerozuměli?

Každý byl úplně jinej...Táta má spoustu zálib a mamka ta spíš sedí doma.

6. Vnímals ten rozvod? Řešili to s tebou rodiče?

Dlouhou dobu to šlo tak nějak mimo mě.

6. a: A kdy ti o tom řekli?

Jo, tak to už si nepamatuju.

6. b: Takže ty jsi nic nevěděl?

No prakticky ne, oni mi jen řekli, že se budou rozvádět, ale víc nic.

7. Co jsi prožíval, když ti to řekli? Jaké byly tvoje emoce? Cos cítil?

Moc jsem to nechápal a ani mi to nějak nedocházelo...Jednou si mě ale ze třídy vytáhl nějaký psycholog a ptal se mě na to, jak to cítím a snažil se mi to vysvětlit.

7. a: A cos mu řekl, že cítíš?

No skoro nic jsem mu neřekl, protože jsem to nechápal a on mi to pak všechno vysvětloval.

7. b: Myslíš, že ho poslali rodiče?

To nevím, nikdy jsem se s nimi o tom nebavil, je možný, že byl od sociálky nebo tak.

8. F. Jak probíhal ten rozvod? Probíhalo to v klidu nebo se vaši hádali?

Jo hádali se, ale snažili se, aby to na mě nemělo vliv, takže ne přede mnou.

8. a: Ale tys o tom evidentně věděl, že se hádají...

Jo, jednou jsem si všimnul, pak už si dávali pozor.

9. Měls třeba dojem, že bys mohl být třeba ty jedním důvodem toho rozvodu, že bys měl pocit viny?

Ano měl, i když mi pořád tloukli do hlavy, že to není pravda.

9. a: A proč sis to myslel?

Nedokázal jsem si to jinak vysvětlit.

9. b: Co ti na to říkali vaši?

Ty to nevěděli...byl to můj osobní pocit.

10. Měls možnost s někým celý ten rozvod a jeho průběh řešit? Řekls někomu, co cítíš?

Myslím, že ne.

10. a: Ani kamarádům? Prarodičům?

Ne.

11. Ovlivňovalo tě v té době ještě něco jiného kromě rozvodu rodičů? Nějaká jiná situace?

Ne

12. Jaké jsi cítil emoce?

Jen jsem si říkal, že se naši rozvádí kvůli mně, takže jsem měl pocit viny, ale jinak asi nic....Já jsem si dlouhou dobu neuvědomoval, jak je to podstatný.

13. Jak byla upravená péče o tebe?

Měli jsme střídavou péči, každé pátek jsem přejížděl od mámy k tátovi a od táty k mámě.

13. a: Vyhovovalo ti to? Jak jsi to snášel?

Dobře jsem to snášel, vyhovovalo mi to...měl jsem kamarády tam i tam.

13. b: Jak to máte teď, když už jsi starší?

Teď jezdím k tatkově jen na víkendy, protože byl problém s dojížděním.

13. c: Jak často se tedy navštěvujete?

To je různý, někdy tam jsem každé víkend v měsíci...teď naposledy jsem tam byl asi po 14 dnech.

14. Jaký máš teď ty vztah s rodiči?

S oběma moc dobře, tatka je chlap, takže se spolu bavíme o chlapeckých věcech a mamka se o mně moc dobře stará.

14. a: Co třeba s tátou řešíte?

No třeba holky a tak...ale i školu, teď budu nastupovat na střední, tak mi pomáhal s výběrem.

15. Jak spolu teď vychází vaši?

Ani jeden nemá problém se s tím druhým bavit. Když je něco důležitýho, co se týká mě, tak to spolu normálně řeší.

Rozhovor č. 3

R 3, 15 let, žák druhého stupně základní školy, svobodný

Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Jo.

Dobře, děkuju.

1. Máš sourozence?

Jo mám, dvě ségry a jednoho bráchu.

1. a: Jsou starší nebo mladší než ty?

Brácha a jedna ségra jsou starší a pak mám ještě mladší ségru.

2. Jak dlouho trvalo manželství rodičů?

To nevím, jak dlouho spolu byli....ale táta odešel, když mi bylo 10.

2. a: A od té doby žiješ jen s mamkou?

Nejdřív jsme byli s mamkou bez táty, ale potom si mamka našla novýho pána a zase se vdala.

2. b: A s tím pánem mamka pořád žije?

Ne, ten od nás taky utekl, když se narodila ségra.

2. c: Jaký sis k němu vytvořil vztah?

Bral jsem ho jako kámoše, protože se mnou chodil na ryby.

2. d: Takže se ti věnoval?

Jo, trávili jsme spolu docela dost času.

2. e: Nahrazoval ti svým chováním tátu?

No to nevím, já jsem ho spíš bral jako kámoše.

3. Víš, kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů?

Mamka.

3. a: Mamka podala žádost o rozvod?

Jo, říkala, že má táta jinou ženskou, tak ať se k ní odstěhuje.

4. Takže příčina byla ta, že měl tat'ka někoho jiného. Jak se to mamka dozvěděla?

Jo, upozornila jí na to kámoška z vedlejšího vchodu...prej tam tátu často potkávala, když šla ráno do práce.

4. a: A on tat'ka nespál doma?

Táta měl v práci občas noční, takže občas doma přes noc nebyl.

4. b: Stávalo se to často?

V poslední době právě jo, protože vím, že se s mamkou kvůli tomu pak často hádali.

4. c: Proč se hádali?

No protože táta nebyl často doma....no a mamce to potom vadilo, že není doma...že se nám jako nevěnuje.

4. c: Jak mamka zareagovala, když se to dozvěděla?

Po rozhovoru s tetou od vedle, se mamka s tátou pohádali a táta se pak přiznal.

4. d: A co se stalo dál?

Mamka mu řekla, ať vypadne a začala mu balit věci do tašek a pak táta odešel.

4. e: Kam tat'ka odešel?

No asi k té ženské.

5. Vnímal jsi rozvod rodičů? Řešili to s tebou rodiče?

Naši se pořád potom hádali po telefonu a mamka na něj pořád nadávala.

5. a: Tat'ka už k vám domů nechodil?

Ne, mamka ho tam nechtěla pustit.

5. b: A mluvila s tebou mamka o tom rozvodu?

Ne nemluvila, já byl ještě malej...a nerozuměl bych tomu.

5. c: Zajímalo by tě to teď? Zkoušel jsi o tom s mamkou nebo s tat'kou mluvit?

Zkoušel, ale mamka o tom nechce mluvit...vypadá to, jako, že jí to trápí, tak se jí na to už neptám.

5. d: A tat'ky ses na to neptal?

S ním se nevidáme, takže táty jsem se neptal.

5. e: Vybavíš si, jak se mamka chovala během toho rozvodu?

Asi ne...chodila pořád do práce...a pořád brečela teda.

5. f: Proč myslíš, že mamka plakala?

...já nevím...asi proto, že byla zklamaná z toho táty...možná taky proto, že se s tátou hádali.

5. g: Jak se chovala mamka k vám, k dětem?

No....normálně se o nás starala.

5. h: Takže její chování vůči vám se nezměnilo?

Ne to ne.

6. Myslel sis, že jsi ty nebo sourozenci jedním z důvodů rozpadu manželství rodičů?

Ne...to jsem si nemyslel...věděl jsem, že je to kvůli tý jeho ženské.

7. Ovlivňovaly tě v té době ještě nějaké jiné životní situace nebo události?

Asi ne, já si to přesně nepamatuju, byl jsem ještě malej.

7. a: Myslím tím, jestli si nepřišel o někoho blízkého, nebo jestli si neměl problémy s kamarády ve škole?

Ne...nemyslím si...všechno bylo v pohodě.

8. Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Cos cítil?

...No já nevím...často jsem kvůli tomu, jak se naši hádali, tajně brečel.

8. a: Proč jsi plakal?

Protože jsem věděl, že na sebe křičí a nechtěl jsem, aby se hádali.

8. b: Cítil jsi ještě něco?

Bylo mi líto mamky...protože taky pořád brečela.

9. Měls možnost s někým rozvod rodičů řešit?

Bavil jsem se o tom s bráchou a ségrou. Ty to měli stejně jako já.

9. a: O čem jste spolu mluvili?

O tom, co bude a hodně mě utěšovali. Brácha, jak byl starší, tak s ním o tom mamka mluvila trochu víc než se mnou, tak nám říkal, co ví.

9. b: Neměl si potřebu řešit rozvod vašich ještě s někým jiným?

Ehm...asi ne. Jen s bráchou a ségrou.

10. Jak byla upravená péče o vás, o děti?

Zůstali jsme s mámou...Táta nás nechtěl a já jsem za to rád, nechtěl bych bydlet s tou jeho novou ženskou.

10. a: Proč jsi s ní nechtěl bydlet?

Protože se k nám chovala hnusně.

10. b: Jak se k vám chovala?

Pořád na nás křičela, že děláme bordel v bytě a že zlobíme... Ona totiž děti neměla.

10. c: A co na to říkal táta, když na vás ta jeho paní křičela?

Taky se s ní hádal...a říkal jí, ať na nás nekřičí.

11. Jak často jste navštěvovali tátu?

Nejdřív jsme k němu občas chodili spát, ale tý jeho se to nelíbilo a nám taky ne...jak na nás furt křičela...pak se s ní táta odstěhoval a vídali jsme se jenom, když jsme jeli na prázdniny k babičce.

11. a: Potom, co se tat'ka odstěhoval, tak jste u něj nespali?

Ne to už ne, ta je ho nová to nechtěla...abychom tam spali.

11. b: Tat'ka jezdil za vámi teda k babičce?

Jo tam jezdil bez ní, protože jí babička s dědou neměli rádi.

11. c: A jak často jste se tam s tat'kou vídali?

O prázdninách tam za námi jezdil.

11. d: A během školního roku jste se neviděli? Třeba na Vánoce?

Ne...táta vždycky poslal mamce nějaký peníze a ta nám koupila dárky...pak nám řekla, že jsou od táty.

11. e: A jak je to teď?

No...já už k babičce nejždím, takže se nevdám ani s tátou.

11. f: Takže nejste v kontaktu?

Občas si zavoláme, nebo napíšeme sms.

11. g: A jak dlouho jste se neviděli s tátou?

Nevím...několik let.

11. h: S babičkou a dědou se tedy taky nevdáš vůbec?

Babčka s dědou za námi občas přijedou a vezmou nás na výlet...Jedí za námi, když máme narozeniny nebo svátek a dávají nám peníze.

11. ch: Voláte si?

Jo to jo...zavolají tak jednou za 14 dní.

12. Stýská se ti po tátovi?

Ne, protože se na nás vykašlal kvůli jiný ženský.

12. a: Takže jsi na něj našťvaný?

Naštvanej ne, ale už si nedokážu představit, že by zase bydlel s námi. Zvykl jsem si na to, že se s ním nevdám.

13. Co cítíš ke svým rodičům?

Ehm....no...k tátovi asi nic....a....mamku mám strašně rád... je pravda, že se někdy pohádáme, ale pak se vždycky udobříme.

13. a: Proč k tátovi nic necítíš?

Protože jsem se s ním dlouho neviděl...skoro ho neznám.

14. Jak vnímáš vztah mamky a táty teď?

Naši se spolu vůbec nebaví...

Rozhovor č. 4

R 4, 16 let, žákyně druhého stupně základní školy, svobodná

Nebude ti vadit, když budu nahrávat náš rozhovor?

Ne, nebude.

Dobře.

1. Máš sourozence?

Mám bráchu.

1. a: Je brácha starší nebo mladší?

Je mladší...ted' mu bude sedm let.

2. Víš, že se vaši právě ted' rozvádí. V jaké fázi je ted' rozvod tvých rodičů?

No ted' měli soud o péči o nás a pak se bude řešit asi už rozvod.

2. a: Jak je tedy upravená péče o vás?

Budeme bydlet u mámy, ale táta se bude víc ještě starat o bráchu, když bude máma v práci.

3. Kdo přišel s tím, že se chce rozvádět?

Máma.

4. A víš, co za tím bylo? Proč se máma chtěla rozvádět?

Prostě cítila k tátovi odpor, vypršela ta láska, to citové pouto a mámě se táta hnusil a už s ním nechce mít nic společného.

4. a: Proč si myslíš, že ta láska mezi nimi opadla, jak říkáš?

Protože už jsou spolu docela dlouho a táta je taky člověk, kterej nesportuje, nechce nikam jezdit a to nás všechny prostě nebaví...rozmazluje bráchu a na mě neustále řve a mámu to prostě štve.

4. b: Vnímáš, že mezi tebou a bráchou dělá rozdíl? Myslím tím tátu.

Jo, ale nějak to neřeším.

5. Dobře, ty teda ten rozvod doma nějak vnímáš? Řeší to s tebou vaši?

Tak samozřejmě, že to vidím, jak se k sobě chovají, ale je mi to líto kvůli bráchovi hlavně...a jestli to se mnou řeší? No...jen asi zásadní věci, jako, že vím, co se děje, ale jen to nejdůležitější.

5. a: Myslíš, že to brácha vnímá taky?

Ne, brácha vůbec nic netuší.

5. b: Jak se k sobě rodiče chovají?

Prostě hádají se nebo se vůbec nebaví.

5. c: Dohadují se i před vámi?

Já je občas zaslechnu. Většinou se hádají, když si myslí, že spíme.

5. d: Ale ty je slyšíš...

Občas jo.

5. e: Takže se dohadují jen, když spíte?

Ne občas se hádají, i když jedeme třeba na nákup, nebo když se máma ptá, co budeme vařit.

5. e: Dohadují se i v důležitých věcech? Myslím tím, u koho budete a tak?

No...oni se o tom nejdřív hádají, ale pak se nakonec domluví.

6. Jak se teď cítíš ty? Jak to na tebe doléhá? Co prožíváš?

Já už nic...je to jejich věc...mrzí mě to trochu kvůli tomu bráchovi, ale co se týče mě, tak už mi je to celkem jedno.

6. a: A co jsi cítila, když ti to vaši řekli? Proběhlo ti něco hlavou?

Já to věděla už dlouho, že to tak dopadne, takže to pro mě nebylo až takový překvapení.

6. b: Vzpomeneš si, jak je to dlouho, co sis všimla, že to mezi vašima nefunguje?

No takový rok nebo dva to bude už.

6. c: A jak se k sobě předtím chovali?

No...tak jako teď. Táhne se to celou dobu. Hádali se nebo spolu nemluvili. Máma měla jednu dobu někoho jinýho a táta si pak taky někoho našel.

6. d: Proč myslíš, že se nerozvedli už předtím?

Myslím, si, že si mysleli, že to ještě můžou zachránit a zkusili to, ale pak se to vrátilo zase zpátky.

6. e: A co ti teda proběhlo hlavou?

Hned mě napadlo, jak to budu dělat s bráchou a chozením ven s přáteli.

7. Ovlivňuje tě teď ještě něco jiného než ten jejich rozvod?

Za chvilku mám přijímačky na střední školu...hodně se bojím...moc to pro mě znamená...doufám, že to zvládnou.

7. a: Škola je rozhodně důležitá, ale neovlivňuje tě ještě něco?

Ne, už asi ne.

8. V. máš možnost ten rozvod s někým rozebrat? Svěřuješ se někomu?

Kamarádkám. Ty mě vyslechnou.

8. a: S nikým jiným? Třeba s prarodiči?

Ne, to vůbec. Babička nedávno umřela.

8. b: S babičkou jsi měla dobrý vztah?

Jo to jo, s ní jsem mohla probírat úplně všechno.

8. c: Chybí ti?

Jo hodně.

8. d: Když se o tom bavíš s mamkou, o čem mluvíte?

Moc o tom nemluvíme, ale když se bavíme, tak řešíme to, jaký to bude bez táty a tak.

8. e: Bojíš se toho, co přijde?

Ani ne...věřím, že máma bude chápat můj věk a že nebudu pořád sedět doma s bráchou. Chci chodit taky s kamarádama ven, ale máma je v práci od rána do večera, takže se o něj taky budu muset starat. Doufám, že se o bráchu bude v ty dny, kdy bude máma v práci starat i táta, abych měla taky nějaký čas pro sebe a kamarády. Budeme to muset zvládnout

8. f: Koukám, že kamarádi jsou pro tebe důležití?

Jo to jo, pořád něco podnikáme a aspoň nejsem doma a nemusím poslouchat, jak se naši dohadují.

9. Myslíš si V., že rozvod bude pro vaši rodinu spíš přínosem?

To nemůžu teď posoudit, ale myslím si, že když takhle už spolu žít nemůžou, že to nemá smysl. Teď se hádají, nebo spolu nemluví, myslím, že by to nebylo po letech lepší. Myslím, si, že to zvládneme.

Rozhovor č. 5

R 5, 21 let, truhlář, svobodný

Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Jasně, že jo.

1. Máš sourozence?

Jo, teď jich mám dva bráchy a jednu ségru.

1. Jak jsou staří?

Jedna ségra je starší a bráškové jsou mladší, jeden chodí do školky a druhý do první třídy.

2. Jak dlouho trvalo manželství rodičů?

Asi 20 let.

3. Kolik ti bylo, když se vaši rozvedli?

Bylo mi 16 let.

3. a: Do které třídy jsi chodil?

Končil jsem devátou třídu a měl jsem jít na učňák.

4. Kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů?

Táta se chtěl rozvádět, prej si spolu už s mámou nerozuměli.

4. a: Nebylo za tím ještě něco?

Myslíš to tak, že táta někoho měl?

4. b: Ano ptám se na nevěru.

Ne to ne.

5. Jaká byla tedy příčina rozvodu?

No můžu říct, že jim přestalo manželství klapat a dohodli se na tom, že bude pro oba lepší, když si půjdou každý svou vlastní cestou.

5. a: Takže se vaši na všem dohodli?

Jo to jo, že u nás rozvod probíhal v klidu. Rodiče se nehádali a na všem se dohodli. Od známých vím, že kolikrát je rozvod dost emotivní a náročnější na psychiku, ale nepřišlo mi, že by to naši nějak špatně zvládali.

5. b: Proč si myslíš, že to přišlo až po tolika letech?

No...já si myslím, že to bylo kvůli nám...že jsme byli malí a nechtěli ničit rodinu. Hlavně víš, že mám postiženou ségru, tak se o ni snažili starat společně.

6. Vnímal jsi rozvod rodičů?

No...já jsem spíš řešil přestup na učňák a vzhledem k tomu, že naši byli rozumný a celou dobu k sobě byli slušní, tak vlastně ani ne.

7. Řešili s tebou rodiče rozvod?

Jo to řešili...ptali se mě, co na to říkám...u koho bych chtěl pak bydlet a tak.

7. a: Pro koho ses tehdy rozhodl?

Táta se chtěl stěhovat do jinýho města, ale já jsem byl zvyklej tady. Měl jsem tu školu a hlavně kámoše, takže jsem zůstal u mamky, ale s tátou jsem se vídal.

8. Myslel sis, že jsi ty nebo ségra jedním z důvodů rozpadu manželství?

Ne, to mě nikdy nenapadlo. My jsme si s rodiči vždycky rozuměli a o všem jsme mluvili, proto mi i dobře vysvětlili, důvod jejich rozvodu.

9. Ovlivňovaly tě v té době ještě nějaké jiné životní situace nebo události?

Jo, hodně jsem řešil ten přestup na učňák,...měl jsem z toho trošku strach, nevěděl jsem, do čeho jdu a co mě čeká.

10. Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Cos cítil?

Díky tomu, jakej jsme měli s rodiči vztah, tak jsem to rozhodně neprožíval negativně. Bylo mi jasné, že se naši domluví a že se pro mě víceméně nic nezmění. Takže mi to spíš bylo jedno, chápal jsem jejich důvody a věděl jsem, že budou nešťastný, když spolu zůstanou.

11. Měls možnost s někým rozvod řešit?

Já to řešil hodně s rodiče, který mi řekli všechno, co jsem potřeboval vědět. Někdy jsem to řešil i s kamarádama.

11. a: Taký měli podobný problém?

Jo... tomu jednomu se taky rozvedli rodiče, tak jsme měli společný téma. Ale u nich to teda bylo mnohem drsnější.

11. b: Jak to myslíš?

No...u nich se rodiče i prali a tak, pořád na sebe řvali. Jeho to hodně trápilo.

12. Jak byla upravená péče o vás se ségrou?

Soudně to bylo tak, že přes týden jsme byli u mamky a o víkendech jednou za čtrnáct dní jsme jezdili k tatškovi.

12. a: Jak často jste ho navštěvovali ve skutečnosti?

Jezdili jsme tam dost často, někdy jsme tam byli i tři víkendy za sebou...měli jsme a máme dodnes velmi dobrý vztahy i s jeho současnou partnerkou. A já jsem vždycky k tátovi tíhnul, byl to takovej můj vzor.

12. b: Takže si rozumíš i s tátovou partnerkou?

Jo, velmi dobře. Je fajn.

13. Stýskalo se ti po tátovi?

Ne, nestýskalo, vídal jsem ho často...takže ne.

14. Cítil ses někdy osamocený?

Ne nikdy. Bydlel jsem u mamky, se kterou jsem si rozuměl a za tátou jsem dojížděl.

15. Všimal sis na sobě nějakých změn v chování?

Ne ani ne, přijdu si pořád stejný.

15. a: Takže máš pocit, že ses nechoval v době rozvodu jinak?

Ne ani ne...já byl v pubertě, což asi ovlivní každý dítě, ale nevzpomínám si, že bych dělal nějaký větší průšvihy....nebo podrazy vůči rodičům.

16. Všimal sis změn ve školním prospěchu?

Já jsem nikdy neměl dobrý známky.

16. a: Co to znamená?

Já měl vždycky tak nějak ty trojky a prospěch se mi nezhoršil ani nezlepšil...zůstal jsem u těch trojek.

16. b: Takže sis prospěch nezhoršil? Neztratil si zájem o učení?

Ne to ne. Jak říkám, nikdy jsem nebyl premiant. Taky proto jsem šel na učnák...práce rukuma ke mně sedí líp.

17. Jak se cítíš teď s odstupem času?

Co se týče rozvodu, tak vnímám všechno stejně jako předtím. Jen jsem se rozhodl osamostatnit se...Rodiče navštěvuji jen občas, snažím se vést vlastní život, stát na vlastních nohou.

17. a: Proč ses chtěl osamostatnit?

Nevím...tak vydělávám si sám a oba rodiče už mají novou rodinu, takže jsem tam nechtěl překážet. Navíc máma se stará ještě o tu postiženou ségru, takže toho má kopici a ještě se starat o mě.

17. b: Necítíš se odstrčený?

Ne to ne...mně to takhle vyhovuje...jsem svým vlastním pánem a kdykoliv za nimi můžu přijet.

18. Vnímáš rozvod rodičů spíše jako přínos?

Asi ano

18. a: Proč si to myslíš?

No myslím si, že pokud jim to neklapalo a nerozuměli si, tak nemělo smysl, aby spolu zůstávali...možná by se potom začali hádat a nemuselo to dopadnout tak dobře.

19. Vnímáš na sobě ještě v současnosti dopady rozvodu rodičů?

Nevšimám jsem si ničeho ani předtím, ani si toho nevšímám teď.

19. a: Nezměnil jsi tedy přístup nebo postoj k životu?

Ne to určitě ne.

19. b: Ani co se vztahů týče? Myslím tím výběr partnerky.

Ne to ne, chci holku, se kterou si budu rozumět a která bude tolerantní.

20. Jaký je tvůj pohled na samotný rozvod?

No...podle mě, jde o úplně normální věc. Sice vím, že takhle klidně, jako probíhal rozvod u nás, často neprobíhá. Víím, že se rodiče při rozvodu hádají a někdy se i mlátí, ale myslím, si, že by u toho nikdy neměly být děti, protože to v nich akorát vyvolává negativní emoce.

20. a: Takže schvaluješ postup řešení tvých rodičů?

Stoprocentně...myslím si, že když jsou lidi upřímný ke svým dětem a jsou ochotni to s nimi řešit a vysvětlit jim situaci, tak děti projdou rozvodem stejně v pohodě jako já.

20. b: Jaký spolu mají rodiče vztah v současnosti?

Už spolu nekomunikují tolik jako předtím, protože má každý svou novou rodinu, ale i přesto se k sobě chovají slušně a s úctou, když se potkají.

20. c: Ty se chceš oženit a utvořit rodinu?

Určitě do budoucna jo, ale teď si myslím, že jsem ještě dost mladej na to, abych se ženil a měl děti. Když ale najdu nějakou holku, se kterou si budu rozumět a budu s ní spokojenej, tak se tomu nebudu bránit.

Rozhovor č. 6

R 6, 23 let, studentka, svobodná

Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Ano, souhlasím.

1. Máš sourozence?

Mám starší sestru.

2. Kolik ti bylo let, když se vaši rozvedli?

Bylo mi 11.

2. a: A sestře bylo kolik let?

Ta je starší o tři roky, takže 14 let.

3. Do jaké třídy jsi chodila?

Končila jsem pátou a nastupovala do šestý.

4. Jak dlouho trvalo manželství rodičů?

Myslím, že manželství asi 12 let. Předtím spolu žili na hromádce. Ještě když se narodila ségra tak nebyli svoji.

4. Kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů?

Táta s tím přišel.

5. Jaká byla příčina rozvodu?

Táta si našel milenku.

5. a: Jak jste se to dozvěděly?

Pamatuju si, že jsme seděly všechny doma a čekaly jsme na něj a on najednou přišel a řekl, že se stěhuje. Šel se balit a pak prostě odešel.

5. b: Jaká na tuhle scénu přišla reakce?

No my tam všechny tři seděly jak opařený a vůbec jsme netušily, co se děje...bylo to zvláštní...mamka totiž věděla, že má milenky, ale nikdy nepřišel s tím, že by nás opustil. Celý to bylo strašně nečekaný a hlavně jsme celý situaci moc nerozuměly.

5. c: Snažila se mamka nějakým způsobem to manželství zachránit?

Ono nebylo moc, co zachraňovat. Táta přišel s hotovou věcí a nebyl ochotnej o tom diskutovat, takže se k tomu mamka musela postavit.

7. Řešili s vámi rodiče rozvod?

Táta ne, ale mamka se snažila nám to vysvětlit, abychom věděly, co se kolem nás děje a dítě ještě bude, i když to neví de facto nikdo, jak celý ten rozvod bude probíhat.

7. a: Na něco konkrétního si vzpomeneš?

Vím, že se nás mamka snažila připravit psychicky na každou návštěvu, co jsme tam jely.

7. b: Jak to myslíš?

No jako, že nám řekla, že tam pojedeme a že tam bude tat'kova paní a abychom byly hodný a nezlobily. To jsme nikdy ale neudělaly, protože jsme jí neměly rády a dělaly jsme jí naschvály.

7. c: Jaké třeba?

Jednou jsme jí utekly. Ona nás měla hlídat a my jsme jí utekly, tak nás potom hledali s tátou.

7. d: A kde byl táta, že vás hlídala jeho paní?

Ten byl v práci.

7. e: Co na to táta? Když vás potom našli?

Ten nás se ségrou zmlátil, naložil do auta a odvezl mamce.

8. Myslela sis, že jsi ty nebo sestra jedním z důvodů rozpadu manželství?

Ne to vůbec ne. Naši se hádali hodně už předtím....táta dokonce mamku i mlátil...pak se vlastně dohadovali, kvůli tomu, že jsme k tátovi nechtěly jezdit.

8. a: Ublížil někdy fyzicky i tobě?

Jo, častokrát. On si nebral servítky. Kolikrát nás tam mlátil hlava nehlava. Jednou ségru prohodil dveřmi vchodu do paneláku. Naštěstí se jí nic závažnějšího než drobný šití nestalo, ale situace to byla strašná.

9. Ovlivňovaly tě v té době ještě nějaké jiné životní situace nebo události?

Ani moc ne. Jen možná ve škole jedna učitelka mi hodně zavařovala, ale to i ségře, protože našeho tátu učila a neměla na něj dobrý vzpomínky. Takže místo, aby nás podpořila, tak nás ještě srazila. Bylo tam prostě zaujetí vůči tomu tátovi a ona se nechtěla smířit s tím, že my jsme jiný než táta....a taky trošku spolužáci si přihodili, protože jsem byla ve třídě jediná, která měla rozvedený rodiče, takže se mi smáli, že nemám tátu a já jsem se jim snažila vysvětlit tátu mám, ale oni to nechtěli pochopit.

10. Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Cos cítila?

...já nevím...já jsem hlavně měla strach z táty, protože po tom, co se s mamkou hádali ohledně průběhu rozvodu, tak jsme nikdy nevěděli, co může přijít...já můžu říct, že z něj mám strach dodnes, když ho vidím...on je prostě... je to nevypočitatelný chlap, u kterého nevíš, co udělá v další minutě. Já k němu asi pořád cítím nenávist, kterou si ve mně vypěstoval hlavně tím agresivním chováním.....Je to pár let zpátky, co jsem ho potkala, tak jsem ho jen pozdravila „Dobrý den“ a šla jsem na druhý chodník. Dělá, že neexistuje.

11. Mělas možnost s někým ten rozvod řešit?

No já jsem si to pořád tak nějak nepřipouštěla, já akorát věděla, že mám z táty strach, ale jinak ne. Hlavně my jsme ten první rok měly úplně jiný starosti. Táta nechal dluhy, takže mamka byla pořád v práci, aby dluhy zaplatila a my měly kde bydlet a co jíst. On nám dokonce vystěhoval dětské pokojíček, pak to všechno odvezl. Naše hračky, nábytek, obrázky, všechno bylo pryč. Jedinou oporou byla babička s dědou. Ty se o nás vlastně starali celou dobu, když byla mamka v práci.

12. Jak byla upravená péče o vás?

...on právě si nás chtěl vzít do péče, ale nemyslím si, že to bylo z důvodu toho, že by nás měl rád, ale proto, aby mamce ublížil... Zůstaly jsme u mamky a on si nás měl půjčovat na víkendy, ale my jsme k němu jezdit nechtěly...já jsem se ho bála a tu jeho novou ženskou jsem neměla ráda, On ale později taky ztratil zájem se s námi vídat, takže to tak nějak vyprchalo. Ségra tam byla častěji, ale to bylo jen ze začátku, pak přestala jezdit i ona.

13. Jak často jste teda navštěvovaly tátu, ty a sestra?

Já tak jednou za čtvrt roku. Já jsem přemlouvala mamku, abych k němu nemusela jezdit. Víím, že ségra tam jezdila častěji.

14. Stýskalo se ti po tátovi?

Rozhodně ne, já k tomu člověku cítím takovej odpor, že to nedokážu ani vypovědět. Já byla ráda, když jsem nebyla v jeho přítomnosti, tak jsem se cítila dobře...takže jsem se snažila na něj vůbec nemyslet, pokud jsem nemusela.

15. Mělas pocit osamocení, odloučenosti?

No pocit osamocení ani ne. Hodně mi pomohlo, že jsem měla tu ségru, my jsme spolu mohly řešit spoustu věcí a byly jsme tak podle mě silnější. My jsme byly od té doby odkázaný de facto samy na sebe. Ségra mě vyzvedávala ze školy a doma jsme se o sebe

staraly, než mamka přišla z práce...ale spíš možná ten pocit, že někde máš toho tátu, a když víš, jak se chová, a že se k tobě vlastně nechová jako táta je strašně ubíjející...asi teď zpětně si uvědomuju, že mi chyběl, ale jako moje podpora, ale chyběl mi táta a ne ten člověk, co mě zplodil. Navíc se s námi nebaví ani tátovo rodiče, takže víš, že někde máš prarodiče, ale nevidáš se s nimi a víš, že o tebe nestojí. Ti nás po rozvodu odepsali úplně.

15. a: Vy se s nimi vůbec nevidáte?

Ne nejsem si jistá, jestli bych je ještě poznala. Ségra mi říkala, že jsme nedávno jely s babičkou MHD, ale já si ji teda nevšimla. Každopádně jsme se ani nepozdravily.

16. Všimla sis na sobě nějaké změny v chování?

Předtím jsem změnila jen chování k tátovi a to tak, že jsem se s ním odmítala vídat...k okolí si myslím, že jsem byla stejná. Aby se nám chování zhoršilo kázeňsky, tak to moc nešlo, protože mamka nás vždycky hned usměrnila.

16. a: A co školní prospěch? Tam proběhla nějaká změna?

Ne, já vždycky když jsem dostala špatnou známku, tak jsem od mamky dostala kázání a pak jsem se to snažila hned opravit. Mamka totiž potom u nás v rodině zastávala i roli toho táty. Tenhle postoj si mamka drží dodnes.

17. Jak se cítíš nyní s odstupem času?

Musím říct, že se cítím teď už velice dobře...řekla bych, že...jsem se s tím tak nějak vyrovnala...s tím, že toho tátu nemám....nikdy v životě mu ale neodpustím. Takhle se nechová táta, ale zrůda. Prostě toho člověka nenávidím a nikdy ho nenávidět nepřestanu. Kdykoliv ho potkám, tak se mi chce zvracet.

18. Vnímáš rozvod rodičů pro tebe spíše jako přínos?

Jednoznačně to přínos byl. On by nás zabil, prostě by nás umlátíl a po psychický strážce by nás totálně zničil, takže mu vlastně můžeme poděkovat, že se sbalil a odešel.

18. a: Změnilo se mamky chování nějak po rozvodu?

Je na nás víc fixovaná...my si denně voláme jen třeba na minutu, ale jen abychom se slyšely...a...řekla bych, že je rozhodně samostatnější.

18. b: Takže se váš vztah s mamkou prohloubil?

Určitě rozhodně...s mamkou i jejími rodiči, protože ty se o nás starali, když mamka byla v práci. Těm jsme vděčný za to, co z nás je. Oni nás hodně finančně

podporovali. Oni pro nás byli takovej typickej model rodiny. Dodnes s nimi chodíme na večere, na kávičky.

18. c: U táty se chování nějak po rozvodu změnilo?

Ne nezměnilo, nebo aspoň, co vím, z toho, co jsem slyšela, Co vím, tak je pořád s tou ženskou, za kterou odešel a má s ní dítě.

19. Vnímáš na sobě ještě v současnosti dopady rozvodu rodičů?

No já vím, že bych takovýho chlapa do života nechtěla. Na mě kdyby někdo sáhnul, tak bych okamžitě odcházela, nebo bych vyhodila jeho. Možná mi to trochu dodalo odvahu. A už vůbec by ten člověk nesměl sáhnout na moje děti. To prostě neexistuje...taky si trochu všímám toho, že si hledám kluky, který mají to, co já jsem u toho táty postrádala...to co on mi nedával, tak já hledám na těch partnerech...hlavně hledám podporu a pomoc.

20. Jaký je tvůj pohled na samotný rozvod?

Já rozvod beru jako událost, která prostě patří k životu...pokud to probíhá v klidu...tak proč by se dva lidi neměli rozvést, když si nerozumí. Já věřím na instituci manželství a chtěla bych se vdát, ale možný je všechno.

20. a: Co je pro tebe K. důvod k rozvodu?

Otázka je, jestli bych měla děti, víš...kdybych měla děti, tak bych byla asi ochotná tolerovat i nevěru, kdyby se vztah ke mně a k dětem nezměnil. Pokud bych děti neměla, tak by pro mě byla nevěra jako zásadní důvod k rozvodu.

Rozhovor č. 7

R 7, 24 let, dělnice, svobodná

Souhlasíš s tím, že si budu náš rozhovor nahrávat?

Jo, jo.

Dobře, děkuju moc. Tak začneme, B.

1. Máš sourozence?

Ano, mám dva sourozence, mladší sestru a bratra.

2. Jak dlouho trvalo manželství rodičů?

14 let

3. Kolik ti bylo, když se rodiče rozvedli?

Bylo mi 14, pamatuju si, tehdy jsem chodila do osmičky.

4. Kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů?

...No vlastně, asi táta.

5. Jaká byla příčina rozvodu?

Ehm no... táta si našel novou ženskou.

5. a: Takže nevěra? A jak se to mamka dozvěděla? Řekl jí to táta?

Ne, táta jí nic neřekl. Mamka mu jednou volala na montáž...on jezdil pořád někde po montážích, víš no a...jednou mu teda mamka volala a už to zvedla ta jeho nová a ta jí to vlastně řekla.

5. b: Jak na to mamka reagovala?

No strašně. Úplně se z toho sesypala, řekla, že s tátou už nebude, že chce rozvod.

5. c: Takže mamka byla ta, kdo podal žádost o rozvod?

Jo, mamka podala žádost a táta s tím nejdřív nesouhlasil a pak to probíhalo tak půl roku, se dohadovali. Nakonec se dohodli, že se rozvedou.

6. Tys to B. vnímala, ten rozvod rodičů? Věděla jsi, že se něco děje? Řešili s tebou rodiče rozvod?

Ehm....no...oni nám to vlastně jako oznámili, ale dál to s námi neřešili. Mamka nám řekla, že bude rozvod a že zůstaneme s ní.

6. a: Nic víc s tebou neřešili?

Ne, já si myslím, že nás do toho nechtěli zatahovat. Mamka se pak hodně uzavřela a nechtěla nic řešit. I když jsem za ní přišla a chtěla jsem se jí na něco zeptat, tak řekla, že to se mnou řešit nebude... mamka to s námi, nebo alespoň se mnou, začala řešit až teď když jsem starší.

6. b: Proč myslíš, že až teď?

No já nevím... já si myslím, že už mě bere jako dospělou a že už nejsem to dítě, kterému by mohla ublížit. Já si myslím, že nás předtím do toho nechtěla zatahovat. Teď si hlavně myslím, že s odstupem času se jí o tom mluví líp. Já to mám stejně. Vždycky, když se něco děje, tak to moc řešit nechci, ale s odstupem času se mi o tom baví líp.

7. B. říkalas, že se vaši nejdřív dohadovali a soudili se. Jak to nakonec dospělo k tomu rozvodu?

Oni se pak hlavně hádali o to, kde bude ségra. Táta si ji totiž chtěl vzít k sobě a máma to nechtěla dovolit.

7. a: Proč si myslíš, že chtěl k sobě do péče tu ségru?

...hele to nevím...já si myslím, že prostě on byl potom nějak narušený. Podle mě se od nás nechtěl úplně odpoutat a chtěl mít u sebe aspoň jedno dítě. Ale nakonec jsme zůstali všichni tři spolu u mamky....moc to nechápu...nechápu proč tam chtěl mít nás, když už čekal dítě s tou jeho novou ženskou.

7. b: Oni spolu mají dítě jo?

Jo mají.

7. c: A jak je staré?

Hele ona chodí do třetí třídy.

7. d: Takže je to holka?

Jo, je to holka.

7. e: Tys s ní byla nějak v kontaktu? S dítětem myslím.

No hele... já jí viděla asi...třikrát v životě.

7. f: A s tou tátovou ženskou ses vídala?

Jo, to jsme se vídali...vždyť...já tam u nich, jako u táty, i chvíli bydlela. Jenže jak táta neplatil alimony... za to taky několikrát seděl...tak ho mamka hlásila pořád na policajty... no a když to oznámila naposled, vlastně asi po čtvrtý, tak ona se naštvála a vyhodila mě z bytu na ulici. Takže jsem se vrátila zpátky k mamce.

8. Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Cos cítila?

No hele...bylo mi strašně, když mi to mamka řekla, protože já jsem měla vždycky radši toho tátu. Mamka před rozvodem měla hospodu, takže byla pořád tam a pracovala, ale táta měl jasně danou pracovní dobu, a když skončil a než začal jezdit na ty montáže, tak byl pořád s námi doma. Z toho důvodu jsem ho měla radši, protože s námi trávil víc času, takže pro mě to bylo hodně bolestivý. Táta mi tím prostě zlomil srdce...tím, že odešel... já jsem pak taky začala dělat trochu seky. Zhoršila jsem se ve škole a tak.

8. a: Cos teda cítila?

Určitě jsem měla vztek na celou tu situaci. Bylo mi to strašně líto. Pak jsem byla na tátu naštvaná, že celej ten rozvod vlastně zavinil tím, že si našel tu ženskou. To mi ale docházelo až později...s věkem.

8. b: A co mamka? Cos cítila vůči mamce?

To je strašně těžký říct, ona byla strašně odtaziťá.

8. c: Jak se to projevovalo?

No... ona s námi skoro vůbec nemluvila. Přijde mi, že se tím rozvodem strašně uzavřela do sebe. Já si třeba pamatuju, že v té době začala i trochu popíjet... ona třeba přišla domů z práce, otevřela si láhev, lehla si na gauč...k tomu si dala cigáro a koukala na televizi.

8. d: A co sourozenci? Vnímalas jejich chování vůči rodičům, jejich postoje? Bavili jste se o tom?

No hele brácha ten to bral hodně špatně. Pro něj byl táta takovej vzor, a když potom odešel, tak se brácha úplně uzavřel do sebe. Předtím byl strašnej extrovert, pořád s někým o něčem mluvil, pořád chtěl něco řešit a najednou se úplně uzavřel do sebe a nic. Já mám pocit, ale to si teď nevybavuju úplně přesně...jo chodil tam. Mamka bráchu brala i k psychologovi. On se strašně zhoršil ve škole a i jeho chování bylo šílený. V té době byl samej průšvih. Takže se mamka rozhodla, že ho tam vezme.

No a ségra...to nevím, já si myslím, že tomu ještě moc nerozuměla. Spolu jsme to nějak moc neřešily, tam problém nebyl, si myslím.

9. Myslela sis, že jsi ty nebo sourozenci jedním z důvodů rozpadu manželství?

...hele možná jo... já jsem si právě potom říkala...co jsme mu jako udělaly víc, jako my děti, že se na nás vykašlal a nechal nás tam s mamkou... ale nikdy jsem na to nepřišla.

9. a: Ptala ses ho na to někdy?

Ne neptala, teď když jsem starší, tak prostě vidím, že měl problémy s mamkou a ne s námi.

10. B. tys říkala, že po rozvodu a hlavně tedy po tom, co od vás táta odešel, ses zhoršila ve škole...změnila se nějaký svým způsobem i tvoje chování?

Hele mně bylo všechno jedno úplně...všechno šlo mimo mě...já jsem byla zahleděná do sebe...já jsem se nezajímala vůbec o nic a vůbec o nikoho...jak říkám všechno mi bylo jedno... dřív jsem s nikým a ničím neměla problém, řekla bych, že jsem taky byla extrovert, ale pak úplná změna o 180⁰...byla jsem úplně...jak bych to řekla...úplně apatická. Trochu něco jako brácha.

11. Mělas možnost s někým rozvod rodičů probírat?

No... já teda vím, že to se mnou začala potom probírat třídní učitelka, ona si všimla, že mám strašný známky... fakt jsem se v prospěchu strašně zhoršila...tak se mě potom ptala, co se děje a trochu se mě snažila psychicky podpořit... ale jinak asi s nikým.

11. a: To jsi ani neměla potřebu se někomu svěřit?

Ale to zase jako jo, kamarádům samozřejmě... jenže tam byl problém v tom, že oni mě sice vyslechli, ale moc tomu nerozuměli, takže mi nedokázali poradit nebo pomoci, takže už jsem pak neměla potřebu jim to ani říkat.

11. b: A třeba psycholog?

Ehm...no... tam vlastně vzala mamka jen bráchu, protože to jeho chování bylo úplně strašný, ale my jsme nikde nebyly... řekla bych, že jsme to zvládaly líp.

12. Ovlivňovaly tě v době, když se vaši rozváděli, ještě nějaké jiné životní situace nebo události? Mám tím na mysli třeba úmrtí v rodině nebo neshody s přáteli a tak?

No tak já jsem byla v pubertě, takže si myslím, že celkově moje nálady byly ovlivněny tím složitým obdobím.....myslím, že mě hodně mohl ovlivňovat i vztah mezi mnou, bráchou a ségrou.

12. a: Jak to myslíš?

No protože ono ne, že by nás ten rozvod stmelil, my jsme se spíš rozhádali a cítila jsem mezi námi takovou rivalitu....prostě místo toho, abychom si byli oporou, tak jsme se štekali a dělali si naschvály. To mě hodně sráželo, že v momentě, kdy jsem chtěla podpořit, tak jsem se neměla vlastně na koho obrátit.

13. Jak byla upravená péče o tebe a o sourozence?

Že si nás vzala mamka.

13. a: Takhle to bylo upravené i soudně?

Jo bylo no, on táta nejdřív chtěl k sobě tu ségru, ale pak jsme zůstali všichni u tý mamky.

13. b: S tátou jsme se vídali?

Jo to jo, ze začátku určitě. Takový dobrý čtyři roky jsme si vídali o víkendech. Víím, že vždycky táta mamce zavolal, že by s námi chtěl být na víkend.

13. c: Mamka vám nijak ve styku s ním nebránila?

Ne to vůbec...já si myslím, že věděla, že ho máme rádi a že ho prostě potřebujeme. Já na něj byla hodně fixovaná....musím říct, že pak se vždycky dokázali dohodnout.

14. Jak často ses vídala s tatškou?

Hele...bylo to tak jednou za měsíc. On jak bydlel v Plzni, tak ta doprava byla složitější.

14. a: Jezdil on za vámi nebo vy za ním?

To jsme se vždycky nějak dohodli. Většinou on za námi, ale taky se stalo, že jsme jeli do Plzně.

14. b: Jezdili jsme všichni společně?

Jo jezdili, my jsme na sebe dávali na cestě pozor.....pak když jsem byla starší, tak jsem tam za ním jezdila i sama.....Já jsem tam vlastně pak u něj bydlela chvíli....to mi bylo 18...ale pak mě ta jeho vyhodila vlastně.

14. c: Jak ses cítila, když si bydlela u toho tatšky?

Hele s tátou to bylo úplně v pohodě, s tím jsem neměla problém, ale ta jeho ženská mi neseděla. Ona byla taková...hrozně horká hlava, víš....než aby si něco rozmyslela, tak hned jednala, takže jsme se tam s ní několikrát pohádala a nakonec mě vlastně vyhodila z bytu.

14. d: A táta jí v tom nezabránil?

On nebyl doma, ale doufám, že by se za mě postavil, když by tam byla. Myslím si, že jo.

14. e: No a co bylo potom, snažil se tě táta nějak kontaktovat, nebo co ti k tomu řekl?

Jako úplně ze začátku, potom co se tohle stalo, tak byl se mě snažil kontaktovat a to jsme si dost často volali...pak najednou se přestal ozývat a já přišla na to, že šel

sedět za ty alimony...takže já jsem o něm vůbec nic nevěděla...a vlastně pak asi po dvou letech jsem se k němu zase dostala přes facebook ty jeho ženský....doted' si voláme, ale osobně jsme se neviděli už několik let.

15. Stýskalo se ti po tátovi?

No mně hrozně moc, protože jak už jsem říkala...já ho měla radši než tu mamku, protože mamka se mnou nikdy moje problémy neřešila...neměla na nás kvůli práci moc času...takže když jsem dostala špatnou známku, tak se se mnou táta snažil učit, nebo se mě ptal, v čem jsem udělala chybu...nebo víš, když jsem něco provedla, tak mamka vždycky řešila, to že jsem něco udělala a dala mi třeba zaracha...ale táta ten se vždycky pídil po tom, proč jsem to udělala, co mám za problém a já tím, že on odešel, tak jsem tyhle věci neměla komu říct.

16. Mělas pocit osamocení, odloučenosti?

Ohromnej, představ si, že najednou odejde táta, kterýho máš ráda, a najednou už tu pro tebe není. Neměla jsem se komu svěřit.

16. a: Snažila ses s tím nějak vyrovnat?

Jo, začala jsem si psát deníček...tam jsem si psala úplně všechno, co jsem chtěla říct tomu tátovi a nemohla jsem...já to vlastně chtěla říct i mamce, ale ta mě zase moc neposlouchala, moc jí to nezajímalo.

16. b: Co třeba prarodiče? Za těmi jsi nešla?

No já jsem chtěla, ale oni tu situaci spíš vždycky řešili s mamkou, mamka se jim tam jezdila svěřovat. Když jsem se jich na něco zeptala, tak mi ani moc odpovídat nechtěli.

16. c: Proč si myslíš, že to tak bylo?

Protože jsem podle nich byla ještě malá holka, co tomu nerozumí....musím ale říct, že teď je situace úplně jiná a babička se se mnou o tom baví zpětně. Dokonce jsem se nedávno dozvěděla, že mám ještě jednu starší sestru.

16. d: Jak ses o ní dozvěděla?

Řekla mi to babička, protože si pamatuju, že babi a děda tátu nikdy nějak moc nemuseli...neměli ho prostě rádi...a nedávno jsem se na to nějak babičky ptala a ona mi řekla, že měl táta ještě jedno dítě, na který taky neplatil alimony a že celou tu dobu, těch 14 let, co spolu naši byli, tak ty alimony platila mamka, aby táta neměl žádný

dluhy. Dost často jsem slyšela, že se mamka s dědou hádají a následně jsem se dozvěděla, že tohle byl ten důvod těch hádek.

16. e: No a tat'ka nevydělával peníze, nebo proč neplatil ty alimenty?

No co si pamatuju...tak se dohadovali o dluzích. Táta si kupoval věci pořád na splátky a pak je neplatil, protože hodně sázel a pil. Já si pamatuju, že pro něj mamka chodila do hospody a vodila ho nalityho domů.

16. f: Takže vztah tvých rodičů nebyl ani před rozvodem nijak ideální?

Ne, to rozhodně nebyl...většinou ale probíhaly hádky o ty peníze a mamka tátovi vyčítala to, že pije. Mám dojem, že mamka ho už potom začala nenávidět...ty dva se dodneška neshodnou. Nejsou spolu v kontaktu.

16. g: Došlo u vás B. k nějakému násilí?

Z tátovy strany ne, ale mamka vím, že tátu napadla, jednou do něj bušila pěstmi, ale táta stál a nic neudělal. A pokud ano, tak jsem u toho zrovna nebyla.

16. e: Na vás se žádného násilí nedopouštěli?

Ne to ne...jako...dostali jsme na zadek, když jsme zlobili, ale vždycky to mělo nějaký pádný důvod. Nikdy jsme nedostali bezdůvodně.

17. B. říkalas o tom, že ses zhoršila ve škole, respektive ve školním prospěchu...

Jo to jo, to jsme se zhoršila hodně. Já předtím měla maximálně trojky a to už muselo být, jinak jsem měla jedničky dvojky a najednou jsem měla čtyřky, pětky.

17. a: Co si myslíš, že to zapříčiňovalo?

.....No já si myslím, že vůbec celej ten můj postoj....že....víš co, mně bylo všechno opravdu jedno a zajímala jsem se jen o sebe. Když se mi zrovna nechtělo do školy, tak jsem tam nešla.

17. b: Tys chodila i za školu?

Jo taky....no jenže, když jsem nechodila do školy, tak jsem neuměla látku, která se probírala a já pak dostala blbou známku....navíc mě to učení teda vůbec nebavilo.

17. c: Jak se k tomu stavěla mamka?

No jí to bylo jedno, já jsem jí řekla, že se jdu učit a zalezla jsem si do pokojíčku a tam jsem si třeba kreslila, nebo si dělala svoje věci.

17. d: Takže z její strany se nedostavila nějaká kontrola nebo tak něco?

Ne, to vůbec...ono jí prostě nezajímalo, co za tím vším je...jí zajímalo jen to, co se stalo, ale ne to, proč se to stalo. Já vždycky dostala za to, že jsem dostala špatnou

známku, ale ona už se se mnou třeba nešla učit, aby mi třeba trochu pomohla....mamka to mi dala za trest zaracha možná si myslela, že mě donutí, abych se učila, ale to já jsem teda nedělala.

18. Jak jste to B. s mamkou zvládali po finanční stránce?

No tak to bylo úplně šílený. Táta na nás vlastně vůbec neplatil...a za druhý dělala mamka prodavačku a vydělala si asi 8500 Kč měsíčně a my měli asi 5000 Kč nájem, takže si dokážeš představit, že s 3500 Kč nemohla uživit nás tři a ještě sebe celý měsíc, takže hodně jezdila za babičkou... ta ji vždycky dala buď jídlo, nebo peníze. Jinak by to nezvládla.

20. Jak se cítíš teď s odstupem času?

No... můžu říct, že jsempochopila příčiny toho rozvodu. A pochopila jsem trochu tu mamku, ten její postoj...bylo toho prostě na ní moc a nezvládala to sama se sebou.

20. a: A co se tebe týče?

No já se cítím teď mnohem líp, jak říkám, spoustu věcí jsem pochopila a dokázala jsem si všechno dát dohromady...musím teda říct, že dávám tátovi větší vinu, než jsem dávala předtím, postupem času klesnul v mých očích. Je podle mě srab.

21. Vnímáš rozvod rodičů pro tebe spíše jako přínos?

Myslím si, že určitě a myslím si, že to nebyl přínos jen pro mě, ale pro celou rodinu, protože kdyby spolu naši zůstali, tak se tam hádají dodnes a myslím, si že jiný východisko by nebylo ani za pár let. Jinak bych se tam zřejmě s nimi zbláznila. Všichni bychom tam byli dost psychicky na dně.

22. Myslíš si, že byl rozvod rodičů přínosem pro ně samé?

Jak jsem říkala, určitě jo. Pro tu mamku rozhodně. Ta by se utrápila. Já bych mu nedokázala tolerovat, to co dokázala mamka.

22. a: Všímáš si u mamky jiného postoje vůči životu? Nebo nějaké změny chování?

Mamka se z toho rozchodu sbírala asi rok a celkově se následně bála potkávat nový lidi. Jak říkám uzavřela se do sebe...ale...po tom roce se seznámila se svým současným přítelem a postupně se mu začala otevírat a jsou teď spolu spokojení....mamka se díky tomu vztahu hodně změnila. Teď už je zase schopná dát najevo tu lásku, víc komunikuje a snaží se mi pomoci, když mám problém.

22. b: A co u tatky?

Táta mi přijde jako vyloženě negativní člověk. Já si myslím, že ho hodně srazilo na kolena, že už u mamky neměl tu jistotu a musel ze dne na den úplně změnit svůj život...víš co, na mě táta působí jako člověk, kterej nikdy nebude spokojenej. Já vím, že má krom té ženský, za kterou odešel, ještě další milenky. A když s ním telefonuju tak si jen stěžuje pořád dokola a přijde mi, že na mě hází tu svou špatnou náladu, proto se teď třeba někdy tomu kontaktu s tátou vyhýbám....táta má neustále potřebu se ospravedlňovat v mých očích a dodnes se snaží mamku očerňovat a házet na ni špínu.

22. c: Jak se k tomu stavíš ty?

Já mu říkám, že mě to nezajímá a že to slyšet nechci.

22. d: Dokázala bys s tátou mít teď normální vztah? Že byste se vídali a tak?

Asi jo, ale táta by musel změnit chování. Já už bych se s ním nechtěl bavit o minulosti. Chtěla bych s ním začít od začátku a nebabrat se v tom, ale to si myslím, že on nezvládne. On prostě neustále nasazuje na mamku a já to poslouchat nechci.

23. Vnímáš na sobě ještě v současnosti dopady rozvodu rodičů?

Hele...to si všímám možná ve výběru kluků...já jsem hodně teď opatrná mi přijde, ale mám neustále pocit, že si vybírám podobný typy jako je táta, ale podvědomě vím, že takovej typ chlapa nechci.

23. a: A co tě na těch klucích typu jako je tvůj táta přitahuje?

Nevím...nad tím jsem nikdy úplně neuvažovala....ehm...no...nevím....možná to, že jsem v nejistotě, že nevím, co se teď stane, že to ještě není takovej ten vztah, kterej spadne ke stereotypu....ale na druhou stranu já bych chtěla najít někoho, kdo mě postaví nohama na zem a se kterým budu spokojená...zároveň se ale bojím těch nových postojů, protože mám pocit, že nebudu umět žít v normálním vztahu, kde mě čeká jistota a nějaká společná cesta do budoucnosti. Mám z toho strach.

23. b: Proč z toho máš strach?

Prostě z toho mám strach.

23. c: Ale z čeho konkrétně?

Já nevím....možná z toho, že se mi stane to, co se stalo našim a že se taky rozvedu, že nám to nebude klapat a že dopadnu jako mamka tu jednu dobu.

24. Jaký je tvůj pohled na samotný rozvod?

Nechci nikdy rozvod zažít.

24. a: A jaký by pro tebe byl důvod v manželství, aby ses rozhodla pro rozvod?

Rozhodně nevěra a pak, kdyby ten člověk ubližoval mým dětem, to bych prostě nepřekousla.

24. b: A co tvůj pohled na manželství? Chceš se někdy vdávat?

Tenhle názor se dost změnil, protože jsem si říkala, že je to jen cár papíru, ale teď už jsem ve věku, že bych se vdávat chtěla.

24. c: A proč ses předtím vdávat nechtěla?

Protože jsem viděla ty rodiče, když ten rozvod probíhal a nejen, že to ovlivnilo je, ale i nás a já bych nechtěla svým dětem nikdy ublížit.

24. d: Proč si teď změnila názor?

Protože chci k někomu patřit a nechci být k manželství skeptická. Je ale jasný, že k tomu, abych se vdala, musím poznat někoho, s kým budu spokojená, budu si s ním rozumět a nějakou dobu spolu musíme žít, abychom se dobře poznali.

Super B.

Děkuju ti moc za rozhovor.

Není zač, aspoň jsem se zase vypovídala

Rozhovor č. 8

R 8, žena, 27 let, Insolvenční konzultant, svobodná

Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Ano, souhlasím.

1. Máš sourozence?

Ano, sestru.

1. a: Je starší nebo mladší?

Je mladší o tři roky.

2. Kolik ti bylo, když se vaši rozvedli?

Bylo mi 14 let.

3. Do jaké třídy jsi chodila na základce?

Po prázdninách jsem šla do devatý, myslím...jo.

2. Jak dlouho trvalo manželství rodičů?

Hele...ty jo...12 let.

4. Kdo byl iniciátorem rozvodu rodičů?

Táta.

5. Jaká byla příčina rozvodu?

Nevěra.

5. a: S čí strany byla ta nevěra z mamčiny nebo z tat'kovy?

Z tátovy strany. On si začal se ženskou, která pro něj pracovala.

5. b: Jak jste se to dozvěděly vy s mamkou?

No on jednou přišel domů a sbalil si igelitku. Mamce řekl, že už s ní být nechce a že odchází.

5. c: Jaká byla mamky reakce?

No ta byla dost v šoku...sice si myslím, že něco tušila, ale nečekala, že to dopadne až tak, že se bude chtít táta rozvést.

5. d: Takže to byl táta, kdo podal žádost o rozvod?

Jo táta, on prostě chtěl žít s tou novou a myslím, že na něj kvůli tomu tlačila.

5. e: Cos cítila ten večer, když vám to táta oznámil?

Já netušila, co se děje, vůbec jsem tomu nerozuměla...my jsme byly zvyklý, že není často doma, ale tohle bylo jak blesk z čistýho nebe.

7. Řešili s vámi rodiče rozvod?

No...mamka nám řekla, o co teda jde, že se budou rozvádět. Že táta už s námi bydlet nebude, že zůstaneme jen my tři. Že má jinou paní. Pak nám jednou mamka říkala, to bylo, když jsme k němu měly jet, že tam ta paní bude a že se máme chovat slušně. Jinak si na nic ohledně rozvodu nevzpomínám. Spíš to řešili naši spolu.

7. a: Takže s tou paní jste se se sestrou vídaly?

Viděly jsme se s ní asi dvakrát. Já jsem jí strašně nesnášela. Pamatuju si, že jsem po ní házela šišky v lese.

7. b: Jak se k tomu stavěl táta?

Vždycky nám vynadal, nebo dal na zadek a bylo to. Samozřejmě se zastával jí.

8. Myslíš, že můžeš říct, že jsi ten rozvod citelně vnímala?

No...ten rozvod.... tak věděla jsem o tom, ale spíš už předtím byly mezi našima problémy. Spíš bych řekla, že se víc hádali před tím rozvodem.

8. a: Takže se vaši už před rozvodem hádali?

Jo a hodně. Hádky byly skoro na denním pořádku.

8. b: Docházelo i k násilí?

Jo a dost často.

8. c: Na mamce nebo i na vás?

I na mamce i na nás. On prostě přišel domů, a když měl blbou náladu, tak se dokázal vyprovokovat k tomu, aby pak mohl začít útočit. Většinou to odnesla mamka.

8. d: Mamka se nesnažila s tím něco dělat?

Snažila, ale když šla na policajty, tak ji poslali domů.

8. e: Proč myslíš, že o táty mamka neodešla?

...Nevím...myslím, možná se bála toho, co by přišlo, kdyby to udělala. Bála se nejistoty, co by s námi sama dělala. Ta doba taky byla jiná, třeba se mamka styděla. Hlavně jí to asi nikdo nechtěl moc věřit. Náš táta je ve společnosti dost oblíbenej člověk a parták, ale jakmile se za ním zaklapnou dveře, tak to je hrůza. Konkrétně k mamce se choval strašně, ještě když se mnou byla asi v osmém měsíci těhotenství, tak ji rozbil nos, protože s ní praštil o panelák. Hodil s ní proti zdi.

8. f: To už byli svoji?

Ne to ne, protože táta prý mamce pořád nadával, že nejsem jeho.

8. g: Proč myslíš, že mamka neodešla už předtím, když ještě nebyli svoji?

No...asi hlavní důvod bylo to, že už čekala mě. Už k němu závazek měla.

9. Ovlivňovaly tě v té době ještě nějaké jiné životní situace nebo události?

...No...ehm...já pociťovala dost negativní postoje ze strany spolužáků, protože já byla ve třídě jediná, kdo měl rozvedený rodiče, a ostatní se mi smáli. A moc mi ani nepřidal postoj třídní učitelky, která už učila mého otce, pamatovala si, že ve škole zlobil a že byl takovej grázl, takže to dávala náležitě sežrat i mně. Samozřejmě už jsem byla i v pubertě, takže jsem si všechno brala mnohem víc než normálně.

10. Jaké byly tvoje emoce v době rozvodu rodičů? Cos cítila?

Já jsem měla hroznej vztek na tátu.

10. a: Mohla bys mi to nějak specifikovat?

Já jsem prostě byla strašně ráda, když odešel a těšila jsem se, že bude klid, když bude pryč, ale on pořád útočil, a když jsem viděla, že tam mamka brečí a že je na nervy, tak jsem prostě chtěla, aby táta zmizel z našeho života, a už jsem ho neviděla.

10. b: Nějaká další emoce?

.....nevím.....možná lítost, protože mi bylo líto, že mě nevyzvedává táta ve družině jako ostatní děti. Mamka pořád pracovala, takže jsme neměly možnost jako ostatní děti trávit čas s rodiči. My jsme byly pořád u babičky s dědou.

11. Mělas možnost s někým ten rozvod řešit?

No já jsem jeden čas chodila k dětský psychologce a následně na to mi mamka pořídila kočku, abych byla klidná. Ten první rok byla strašná doba. Tam se řešily spíš existenční otázky. My jsme neměly žádný peníze a táta ještě nechal dluhy. Jednou mamce i řekl, že se těší na to, až skončí mamka s námi pod mostem. Bylo to prostě něco příšerného.

12. Jak probíhal ten samotný rozvod? Vybaví se ti něco?

Vím, že se pořád hádali... že se dohadovali o všem, o nás, o majetek, o všem. Pořád se chodilo po nějakých soudech. Mamka z toho byla dost zoufalá.

12. a: Všimla sis u mamky nějaké změny v chování?

Ne, mamka neměla ani příležitost svoje chování měnit. Ona byla neustále v práci, nebo se snažila věnovat nám, nebo spala, aby byla schopná zase jít do práce. Ona dělala na benzíně, kde byl třísměnný provoz, takže chodila i na noční.

12. b: Kdo se o tebe se sestrou staral, když mamka byla v práci?

Většinou nás hlídala babička nebo děda, ten kdo měl zrovna čas.

13. Jak byla upravená péče o vás, o tebe se sestrou?

Zůstaly jsme ve výhradní péči mamky...s tím, že si nás táta měl brát jednou za čtrnáct dní na víkend.

13. a: Bral si vás?

No ze začátku si nás vzal, ale pak zjistil, že k němu jezdit prostě nechceme a že jemu se taky úplně nehodí do krámu, že se o nás musí ten víkend postarat, takže potom, už jsme tam nejezdily. Já jsem tam dokonce jezdila i sama, protože sestra tam jezdit nechtěla. Ona je v tomhle zatvrzelejší.

14. Jak často jste ho navštěvovaly?

No já tak jednou za měsíc.

14. b: Takže ne jednou za 14 dní, jak to bylo určeno soudem?

Ne to ne, ono to bylo hlavně taky limitovaný tou jeho prací, jak měl hospody, tak se o ně musel starat a neměl času moc všeobecně.

15. Stýskalo se ti po tat'kovi?

Víš, mně se asi nestýskalo po něm jako po člověku...víš, jak to myslím...jako po jeho osobnosti, ale po roli toho otce. Tu tam nikdo dlouho nezastával a já potřebovala oporu.

16. Všimla sis na sobě nějaké změny v chování?

V době toho rozvodu určitě ne, on k tomu ani nebyl prostor. Mamka ač byla pořád v práci, tak nad námi držela pevnou ruku a držela nás zkrátka. Co vím, tak jsem se uzavřela vůči okolí a to mi vydrželo dodneška.

16. a: A co se týká změn ve školním prospěchu?

No já byla v pubertě, takže jsem se o nějakou tu revoltu a uvolnění těch zajetých pořádků snažila, ale mamka nám vždycky vysvětlila, že škola je přednější a že se učit musíme, abychom se v životě uplatnili. Nemůžu říct, že díky tomu rozvodu by se mi nějak výrazněji zhoršily známky...myslím, že to bylo tou pubertou.

16. b: Takže mamka na tebe měla dost zásadní vliv...

Jo to určitě...a když nezabrala mamka, tak zabral děda, mamky táta. Jak jsme u nich trávily hodně času, tak mi děda s učením pomáhal a nutil mě se učit a pak mě z toho vždycky zkoušel. To zase ale bylo, nikdy mě nezaskočilo zkoušení ve škole ☺

17. Jak se cítíš nyní s odstupem času?

Musím říct, že dobře. Tátovi jsem odpustila, ale nikdy mu to nezapomenu. Nemůžu říct, že ho nenávidím, já jsem si prostě řekla, že mu musím odpustit kvůli mně samotný, mě to hrozně trápilo a chtěla jsem se o toho odpoutat.

21. Vnímáš rozvod rodičů pro tebe spíše jako přínos?

Určitě to vnímám jako přínos pro sebe, protože si teď uvědomuju, kdo je pro mě v životě důležitý a kdo ne. Hlavně si myslím, že by nás táta umlátil.

21. a: Myslíš si, že byl rozvod rodičů přínosem pro ně samé?

Táta se chová pořád stejně, co o něm vím z doslechu, pořád má svoje milenky. Jestli to mělo pro něj přínos nevím, ale rozhodně se o nás nemusí starat, tak to by pro něj možná mohlo mít přínos.

21. b: A co mamka?

Tak pro mamku to mělo přínos stoprocentně, protože konečně žila bez toho despoty a bez neustálýho strachu, kdy jí zase něco udělá. Ona z něj měla hroznej strach...následky si v sobě ponese do konce života, Je citlivější a nesnáší, když se v její přítomnosti lidi hádají...to prostě nesnese.

21. c: A mamka má v současnosti někoho?

Jo jo, mamka je s ním už strašně dlouho a je to úplnej opak našeho táty...ten chlap pro mamku udělá, co na očích jí vidí. Já ho trochu беру jako tátu a máme spolu báječnej vztah. Když potřebuju něco probrat s člověkem, co si zachová chladnou hlavu, tak volám jemu.

23. Vnímáš na sobě ještě v současnosti dopady rozvodu rodičů?

No už jsem ti říkala, že jsem uzavřená vůči ostatním lidem...víš, co...hrozně dlouho mi trvá, než si k někomu najdu cestu a musím toho člověka hodně poznat, abych se mu otevřela...jsem prostě taková skeptická...já od toho člověka, konkrétně teda chlapa hned čekám to nejhorší. Já jsem díky tátovi vybudovala k chlapům odpor.

23. a: A celkově postoj k životu?

Já jsem třeba někdy víc ráznější, držím si od lidí odstup, nedůvěřuju...a hodně lidí si myslí, že jsem arogantní, aleon je to vlastně takovej můj ochranej krunýř.

24. Jaký je tvůj pohled na samotný rozvod?

Já jsem skeptická i k manželství vůbec. Já se nechci vdávat...protože já si myslím, že dneska se rozvádí kde kdo a kvůli kravinám.

24. a: Jaké jsou pro tebe důvody k rozvodu?

Přesně ty, který se objevily u nás před lety...domácí násilí a psychické teror, je pro mě to nejzásadnější.

Dobře. Děkuju mockrát B.